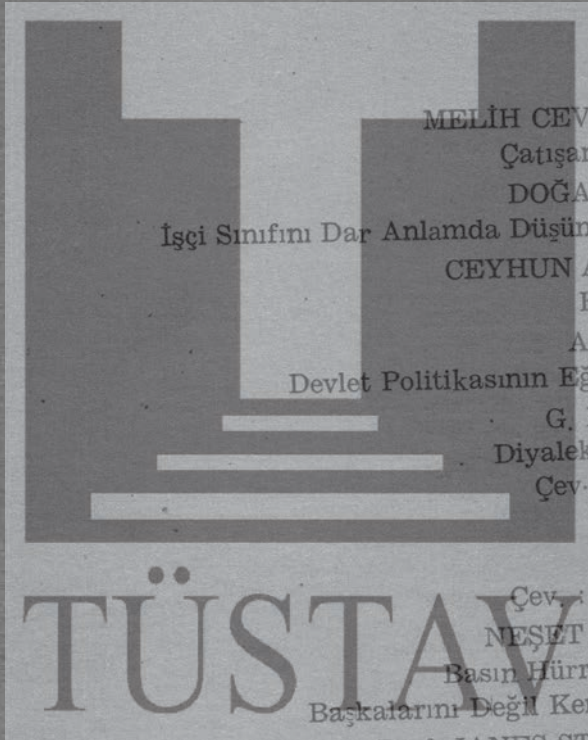

tarafından bağışlanmıştır
TÜSTAV

eylem

MELİH CEVDET ANDAY

Çatışan İki Uygarlık

DOĞAN ÖZGÜDEN

İşçi Sınıfını Dar Anlamda Düşünmek Yanlıştır

CEYHUN ATUF KANSU

Hekimlik Andı

AYDOS TOROS

Devlet Politikasının Eğitime Etkileri

G. PLEKHANOV

Diyalektik ve Mantık

Çev.: Erdem Buri

MAX BEER

Savaş Olmadı

Çev.: Babür Kuzucu

NEŞET HALİL ATAY

Basın Hürriyeti Hakkında

Başkalarını Değil Kendimizi Övelim

Prof. JANES STANOUNİK ile

Gerü Kalmış Ülkelere Yardım Konusunda Konuşma

THOMAS BUCHANAN

Wall Street'le Texas Arasında Öldüresiye Savaş

CENGİZ İLHAN

Toprak Uyanabilir mi?

ŞÜKRAN KURDAKUL

Genç Hukukçuların Bildirisi

DIŞ VE İÇ OLAYLAR

eylem

AYLIK DÜŞÜN VE EYLEM
DERGİSİ

SAYI : 3 CİLT : 1

Sahibi :

ŞÜKRAN KURDAKUL

Yazı işlerini fiilen idare eden :

ÖMÜR OANDAŞ

Her ayın başında İstanbul'da yayımlanır. Sayısı 250 kuruştur. Altı aylık abonesi 10 lira. Yıllık abonesi 20 lira. Havaleler, Şükran Kurdakul - Ankara caddesi 45/22 adresine gönderilmelidir.

Dergiye gönderilen yazılar tade edilmez.

Han Koşulları :

Tam sahife çift renk: 1250 TL.

Tam sahife tek renk: 1000 TL.

Basıldığı yer :

Ekin Basımevi - İstanbul

Kapak baskısı :

ERSA Matbaacılık Koll. Şti.

Bu Ayın
Olayları

- Siyasal iktidar ve plânlama
- Sosyalist Kültür Derneği kongresi
- C. H. P. de zenginlerden yardım istemiş
- SENATO SEÇİMLERİ
- Yeni bir dış politikaya doğru
- İst. Huk. Fak. Fikir - Sanat Klubünün Bildirisi
- Geçen ay yapılan hükümet darbeleri

Baskı tarihi : 6 Mayıs 1964

17 NİSAN KÖY ENSTİTÜLERİ BAYRAMI İŞİĞİNDA :

ÇATIŞAN

İKİ UYGARLIK

Melih Cevdet ANDAY

Bir Fransız gazetecisi ile konuşması sırasında, amaçlarının tarım reformu değil, tarım devrimi olduğunu söyleyen Cezayir Başbakanı Ben Bella, bu sözlerini, «Tarım devrimi ise, eğitim devrimi demektir.» diye bağlıyor. Gerçi bizim şimdi sadece tarım reformu ardında olduğumuz düşünülürse, bir eğitim devriminden söz edilemeyeceği doğru görünecekse de, bugünkü eğitim perişanlığı içinde o reformu bile nasıl gerçekleştirebileceğimiz sorusu pek yerinde olarak karşımıza dikilmektedir. İmam Hatip Okulu öğrencilerinin, bütün ileri atılımlar için olduğu gibi, tarım ve toprak sorunlarında düşünülen değişikliklerin de karşısına çıktıklarını biliyoruz. Köylülerimizi gerici dünya görüşlerinin baskısı altında tutan hacı hoca takımının kurmayı niteliğindeki bu okullara, atılımcı bir devletin destek olmaktan çekinmemesi nasıl açıklanacaktır? 17 Nisan Köy Enstitüleri bayramının, gençler, aydınlar arasında uyandırdığı büyük yankı, bu iki karşıt sistem üzerinde derin derin düşünülmesi zorunluluğunu doğurmaktadır.

Önce şu konu üzerinde direni ile durmanın yararına inanıyorum. Bilgili din adamı yetiştirmek ve bu yoldan softalığın kökünü kazımak görüşü yanlış çıkmıştır. Bu sonuçtan kaçınılamazdı; nedeni sorulacak olursa, dinleri bilimsel bir yöntemle ele almak başka, inanç için din eğitimi yapmak başkadır. Şöyle de diyebiliriz; dinler, bilimlerin çalışma, inceleme konuları arasındadır. Ama orada, inanmış din adamı yetiştirmek gibi bir amaç güdülmez. İmam Hatip okulları ise, inanmış din adamı yetiştirmek için kurulmuşlardır. Buradaki inanç, sadece beş temel koşulu benimsemekle bitmez, dinin dünya işleri üzerindeki buyruklarını da içine alır. Bu buyruklar, çağdaş görüşlerle, bilimin ilkeleri ile çatışırsa, o türlü bir din eğitimi görmüş olanlar elbette, dinin buyruklarını yeğliyecekler ve buna karşı geleni suçlayacaklardır. Bugün İmam Hatip Okullarında, bir din reformu yapmak, dinin çağımıza uyan ve uyumayan yanlarını ayırmak gibi bir iş söz konusu olmadığına göre, lâik devlet, desteklediği bu eğitimle ister istemez çatışmak durumuna gelecektir. Kısacası, cahil din adamı, yerini, daha iyi silâhlanmış olan bir savaşçıya bırakacaktır. Biz bugün bu duruma gelmişizdir. Köylünün, halkın dinsel görevlerini yerine getirmekte onlara yardımcı olmak için yetiştirilen yeni din adamları, artık sadece bu görevleriyle yetinmemekte, toplumumuza her alanda, her yönde öncü olmak istemektedirler. Bu istek, toplumumuzun çağdaş uygarlık atılımları

BİR

ile çarpışır, bunu doğal görmek gerekir. Çünkü bu, iki ayrı uygarlık anlayışının çatışmasından doğuyor. İmdi bizim devletimiz, bu iki ayrı uygarlık arasında bir seçme yapmış, çağdaş uygarlık anlayışını benimsemiştir. Öyleyse nasıl olur da, çağdaş uygarlık anlayışını benimsemiş olan bir devlet, kendine karşıt bir anlayışa destek olabilir?

17 Nisan Köy Enstitüleri bayramının kutlandığı günlerde, bırakın köylerdeki Kuran okullarını, yurdumuzun en büyük kentinde bir medresinin açık açık çalıştığı haberi ortalığı karıştırmıştır. Bu haber üzerine de yetkili kişilerden en ufak bir sesin çıktığı duyulmamıştır. Programları arasında büyük ayrımlar görülmiyen ve hemen hepsi de lâik eğitimi benimsemiş olan siyasal partilerimizin bu durumda ne yaptıkları sorulabilir. Susuyorlar, ya da sadece bir takım beylik program sözlerini yenilemekle yetiniyorlar. En umut bağlanan partilerimizde bile, Eğitim konusu, sadece «Köy Enstitüleri açılacaktır» gibisinden üstünkörü doldurmalarla geçiştirilmiştir. Köy Enstitüleri açılacak mı? Niçin açılacak? Açılırsa ne olacak? Onlara ne gibi yeni görevler verilecek? Bütün bu sorular havada kalmaktadır.

Köy Enstitüleri üzerine çok önemli bir kitap yazmış olan Fay Kirby, bu okulların «okutmacılar» yüzünden kapatıldığını söylemektedir. Fay Kirby, bu sözü ile, eğitim sorunumuzun bam teline dokunuyor. Çünkü bizim eğitim anlayışımız, halkı okutmak gibi basit ve ne olduğu iyice anlaşılmamış sözüm ona bir ilkeye dayatılmaktadır. «Sezuan'ın İyi İnsanı» oyununun oynandığı tiyatroyu basan gericilerden biri, sahneye fırlayarak, «Sanatçıları, düşünürleri yok etmeden bize kurtuluş yoktur» diyebilmiştir; bunu diyenin bir yüksek okul öğrencisi olduğu söylendi ve yazıldı. Bir yüksek okul öğrencisi böyle konuşursa, yarım yamalak bir ilk okul öğrenimi görmüş olan, gerici güçlerin etkisindeki zavallı halk çocuğundan ne bekleyebiliriz! Demek ki, sorun, sadece okutma sorunu değildir. Köy Enstitülerini kuran kafa ise, okutmacılık gibi dar bir amacın içine sıkışıp kalmamış, yeni okulu bir kalkınma aracı olarak ele almıştır. Bugünkü reform öncülerinin böyle bir destekten yoksun kalmalarına ne denli acınsak yeridir. Ama onların bu ihtiyacı duymamalarına şaşmamak da elde değil.

Köylü çocuğu dünyanın yuvarlak olduğunu öğrenirse kurtulmuşuz... En ünlü yazarlarımızın bile eğitim, öğretim anlayışı bu sınırı pek aşmıyor. Demek ki, eğitim, öğretim konusunda topluca bilinçsiziz. Sıkışınca halkın bilinçsizliğini, başarısızlıklarına mazaret olarak öne sürenler, her şeyden önce kendi bilinçsizlikleri üzerinde bir az kafa yorsalar çok iyi olur. Açık seçik bir eğitim anlayışına gelmeden kalkınma düşleri ardına düşmek, temelsiz atılımlar olarak kalacaktır. İmam Hatip Okullarında okuyan çocuklar, Köy Enstitülerinde okuyan çocuklar gibi bizim çocuklarımız, halkın, köylünün çocuklarıdır. Onları suçlamak boşunadır. Asıl suçlanacak olanlar, eğitim konusunda açık seçik bir anlayışa varmayanlarla, halkı ve halkın çocuklarını kandıranlardır.

17 Nisan Köy Enstitüleri bayramının uyandırdığı büyük ilgiye ne denli sevinsek yeridir. Bu ilgiden güçlenerek, vakit geçirmeksizin kesin tedbirlere doğru koşmalıyız. Bunda en büyük güvencimiz halkın kendisi olmasıdır. Bugünkü koşullardan çok daha kötü koşullar içinde, halka güvenilecek ve halkı severek o büyük başarılarla ermiş olan Atatürk bize örnek olmalıdır. Unutmamalı ki, bugün hızla kalkınan, geri kalmış ülkeler, eski sömürgeler, Atatürk gibi bir güc kaynağından yoksundurlar.

İŞÇİ SINIFINI DAR ANLAMDA DÜŞÜNMEK YANLIŞTIR

İşçi, İşçi Sınıfı ve İşçi Sınıfının öncülüğü kavramlarına yanlış anlamlar verildiği günümüzde DOĞAN ÖZGÜDEN'in bu inceleme yazısı konuya bilimsel bir aydınlık getirmektedir.

Doğan ÖZGÜDEN

Emekçi sınıf ve tabakalar her geçen gün biraz daha varlığının bilincine varıyor, mücadele her alanda daha etkili hale geliyor.

18 yıl önce başlayan sendikacılık hareketi, bütün kısıtlayıcı hükümlere ve baskılara rağmen, ekonomik hakların kavgasını başarı ile yürütüyor. Henüz organize olmamış emekçi yığınlar, topraksız ya da az topraklı köylüler, küçük esnaf ve zanaatkarlar, dar gelirli serbest meslek sahipleri, yurdun çeşitli köşelerinde yürüyüşler, basın toplantıları, mitinglerle hak kavgasına katılıyorlar.

Mücadele bu kadarla da kalmıyor. Türkiye'de ilk defa siyasi alanda emekçilerin sesi duyuluyor. Üç yıl önce 12 sendikacı tarafından kurulmuş olan Türkiye İşçi Partisi, 1963 mahalli seçimlerinde sadece 30 ilçede 40 Bin'e yakın oy alıyor. Bu başarıyı, İzmir'de Gültepe seçimi izliyor.

Bütün bu gelişmeler, Türk toplumunun artık yeni bir aşamada olduğunu göstermektedir. Tarihin akışı içinde bir kısım sosyal sınıfların eskimesi, yıpranmağa yüz tutması ile beraber o sınıfları temsil eden kurumlar da eskimekte, yıpranmaktadır. Buna karşılık, genç sınıflar toplum hayatında söz sahibi olmakta ve bu sınıfların getirdiği kurumlar ekonomik, sosyal ve siyasi olaylara damgasını vurmaktadır.

Bu aşamada, Türkiye'nin sosyal yapısını gayet iyi tesbit etmek, emekçi sınıf ve tabakaların durumunu hatasız değerlendirmek, toplumcu kuvvetlerin başarısı için şarttır.

Sınıfların durumunu yanlış değerlendirerek toplumcu hareketi sadece bir sınıfın tekelinde kabul etmek, üstelik o sınıfın yapısını bütün genişliğiyle görememek, toplumcu hareketleri yetersiz, kısır ve başarısız kılmaktan başka bir işe yaramayacaktır.

Bugün Türkiye'de işçi sınıfının ve öteki emekçi sınıf ve tabakalarının durumu nedir?

Emekçilerin tek organize siyasi kuvveti olan Türkiye İşçi Partisi, hangi sınıf ve tabakalara dayandığını programında ve tüzüğünde açıkça göstermiştir:

«Türkiye İşçi Partisi, Türk işçi sınıfının tarihi, bilimsel ve demokratik öncülüğü etrafında toplanmış ve onunla kader birliğinin bilinç ve mutluluğuna varmış olan toplumcu aydınlarla irgatların, topraksız ve az topraklı köylülerin, zanaatkarların, küçük esnafın, aylıklı ve ücretlilerin, dar gelirli serbest meslek sahiplerinin, kısacası emeğiyle yaşayan bütün yurttaşların kanton yolundan iktidara yürüyen siyasi teşkilatıdır.» (1)

1964 Şubat'ında İzmir'de toplanan TİP Büyük Kongresi'nde kabul edilen parti programı, Türkiye'nin kurtuluş yolunu, yurt işlerinde söz ve karar sahibi olması gereken emekçi halkın kendi eliyle çizeceğini belirterek «Bu, halkımızın bağımsız, gerçek siyasi teşkilatı olan TİP içinde ve TİP eliyle olacaktır.» demektedir.

Görüldüğü gibi, Türkiye İşçi Partisi, organize ettiği ve yürüttüğü siyasi hareketi, sadece dar anlamda işçi sınıfına hasretmemekte, onun tarihi, bilimsel ve demokratik öncülüğü etrafında toplanmış bütün emekçi sınıf ve tabakaların partisi olduğunu belirterek ulusumuzun yüzde 98'ini teşkil eden emekçi halkımızın temsilcisi ve savunucusu olduğunu ortaya koymaktadır.

«Emekçi halk yığınlarının hakları, hürriyetleri ve menfaatleri için mücadele etmek, gerçekte, Türk Ulusu'nun bütününün hakları, hürriyetleri ve menfaatleri için mücadele etmektir.» (2)

Ayrıca, «işçi sınıfının öncülüğü» kavramı, TİP Programı'nda çok geniş yorumlanarak gerek partinin yönetiminde, gerekse memleketin yönetiminde tek sınıfa öncelik tanınmadığı kesinlikle belirtilmiştir:

«İşçi sınıfının son bilinç merhalesini, bütün çalışan sınıf ve tabakaların menfaatlerinin ortak olduğu ve köklü dönüşümlerle toprak ağalarının ve yabancıya aracılık eden büyük sermayecilerin millet için zararlı olan nüfuz ve hâkimiyetlerini önleyici demokratik yaşayış düzeninin elbirliğiyle kurulması düşüncesi teşkil eder. Bu merhalede sınıf bilincinin özü son derece zenginleşerek gerçek bir millî bilinç ve insanlık bilinci niteliği kazanır. İşçi sınıfının kazandığı menfaatler, artık dar anlamda işçi sınıfına özgü menfaatler olmaktan çıkar ve en geniş, en yüksek anlamda millî menfaatler haline gelir.» (3)

«İşçi sınıfının öncülüğü» kavramını bu kadar geniş ve yüksek anlamda kabul eden Türkiye İşçi Partisi, «işçi sınıfının yapısını» da, gayet etraflı mütalâa etmekte, bu topraklar üzerinde «bedenen» ve «fikren» çalışan, emek gücünü satarak geçinen herkesi «İşçi» saymaktadır.

«TİP, köyde kentte, bütün işyerlerinde fikren ve bedenen çalışanların (tek işçi çalıştırılsa dahi) İş Kanunu kapsamına alınmasını, anayasanın ve kanunların tanıdığı sosyal haklardan eksiksiz yararlanmasını sağlayacaktır.» (4)

(1) Türkiye İşçi Partisi Programı, Giriş, S. 2.

(2) Türkiye İşçi Partisi Programı, Giriş, S. 1.

(3) Türkiye İşçi Partisi Programı, Türkiye'nin Maddî, Sosyal ve Siyasi Yapısı, İşçi Sınıfı.

(4) Türkiye İşçi Partisi Programı, Çalışma, S. 4.

Türkiye'nin sosyal gerçekleri karşısında bunun başka türlü olmasına da imkân yoktur. 12.740.000 olarak kabul edilen çalışan nüfusun ana sektörlerde yüzde dağılımı, 1962 yılı Plânlama Teşkilâtı tahminlerine göre, tarımda yüzde 77,4, hizmetlerde yüzde 12,8, sanayide ise yüzde 9,8'dir.

Yine Türkiye İşçi Partisi Programı'nda, «eğitim politikasının ve kurumlarının amacı, kafa emeğiyle kol emeğini... sunî olarak bölücü ayırımları ortadan kaldırmak olacaktır» denilerek «işçi sınıfı»nın kapsamı genişletilmektedir.

Esasen iş mevzuatımızda da «işçi» kavramı çok geniş kabul edilmiştir.

İş Kanunu'nun 1 inci maddesine göre, «Bir iş akdi dolayısıyla başka bir şahsın işyerinde bedenen veya fikren çalışan kimseye işçi denir.» Gene bu kanunun 12 nci maddesinin 2 nci fıkrasında da «yaptığı iş itibarıyla fikrî çalışması bedenen çalışmasına müsavi veya galip olan işçiler» den söz edilmektedir.

Ancak, kanun fikrî çalışması üstün olan işçileri, henüz kapsamına almamıştır. Türkiye İşçi Partisi, bu durumun, anayasanın «sosyal adalet, eşitlik, e konomik ve sosyal hayatın düzenlenmesi, çalışanların korunması, sosyal güvenlik» gibi temel ilkelerine aykırı düştüğü gerekçesiyle Anayasa Mahkemesi'nde iptâl dâvası açmıştır. Öte yandan, Çalışma Bakanlığı da, bütün işyerlerinde fikren veya bedenen çalışan herkesin İş Kanunu kapsamına alınması için bir tasarı hazırlamaktadır.

15/2/1963 gün ve 274 sayılı Sendikalar Kanunu'nun 2 nci maddesinin 1 inci fıkrasına göre, «Hizmet akdine göre çalışmayı... yahut neşir mukavelesine göre eserini nâşire terketmeyi meslek edinmiş bulunanlar ve âdi şirket mukavelesine göre ortaklık payı alarak esas itibarıyla fizikî veya fikrî emek arzı suretiyle bir işyerinde çalışanlar... işçi sayılırlar.»

Kaldı ki, işçi kavramı, bugün bütün dünyada en geniş biçimde yorumlanmakta ve bütün emekçiler, sendikalar ve sınıf partileri içinde organize edilmektedir.

Halen bütün dünyada mevcut sendikalı işçi sayısı 300 Milyon'u bulmaktadır. Fakat, kapitalist memleketlerde, gerek sanayi, gerek ticaret alanında organize edilmemiş büyük işçi kitleleri mevcuttur. Bundan başka tarım işçileri büyük bir potansiyel güç teşkil etmektedir. Plantasyonlarda çalışan tarım işçilerinin sayısı 90 Milyon tahmin edilmektedir. Kapitalist İtalya'da ve çeşitli sömürgelerde, sömürgelikten kurtulmuş ülkelerde, özellikle Endonezya'da tarım işçileri güçlü sendikalar kurmuşlardır. Tarım işçilerinin organize olma yeteneği, Lâtin Amerika ve Asya'daki plantasyonlarda giriştikleri büyük grevlerle kendini göstermiştir. Cezayir ve diğer memleketlerde edinilen tecrübeler, tarım işçilerinin sosyalizmi kurma mücadelesinde de büyük bir güç olduğunu ispat etmiştir.

İkinci Enternasyonal'in esaslarını benimseyen ve hâlâ o esaslarda ısrar eden sendikacılar ve toplumcular, dikkatlerini tamamen sanayi işçilerine, özellikle hünerli işçilere teksif etmişler, tarım işçilerini ve diğer işçileri geniş ölçüde ihmâl etmişlerdir. (5)

Organize edilmemiş işçiler arasında geniş bir kategori de, «bedenen

(5) William Z. Foster, Outline History of the World Trade Union Movement, pp 536 - 539.

ve fikren» veya «sadece fikren» çalışanlardır. Son yıllarda bütün memleketlerde öğretmenler, ticarethane personeli, büro işçileri, hükümet memurları, posta, telgraf, telefon işçileri, sinema ve eğlence yerleri işçileri, kalifiye teknisyenler büyük gruplar halinde emekçi hareketine katılmaktadır.

Birleşik Amerika'da ücretlilerin genel sayısı 1870 ilâ 1940 yılları arasında yüzde 225 nisbetinde arttığı halde «fikren ve bedenen» veya «sadece fikren» çalışanların sayısı yüzde 1600 nisbetinde artış kaydetmiştir. (6)

Buna karşılık, sanayi işçilerinin sayısında bazı kesimlerde düşüş dahi görülmüştür. 30 yıl önce kömür madenlerinde 700 Bin işçi çalışırken, bu miktar, mekanizasyona geçiş dolayısıyla 200 Bin'e düşmüştür.

Almanya'da 1892 yılında 10 işçiden 1'i fikir işçisi iken, 1943'te bu nisbet üçte 1 şeklinde değişmiştir. Aynı şekilde, istatistikler, Büyük Britanya, Japonya ve diğer kapitalist memleketlerde bu işçi grubunun öneminin arttığını göstermektedir.

«Fikren ve bedenen» veya «sadece fikren» çalışan işçiler de, sanayi işçileri gibi düşük ücret, çalışma güvensizliği ve diğer güçlüklerle karşı karşıyadır. Üstelik, eskiden daha iyi ücretler ve çalışma şartları dolayısıyla fikir işçiliği tercihe şayan olduğu halde, bu avantajlar bugün çok azalmıştır. Birleşik Amerika'da 1890'da «fikren ve bedenen» veya «sadece fikren» çalışan işçilerin ortalama geliri, sanayi işçilerinin iki misli olduğu halde şimdi başabaş durumdadır. (7)

Sayılarının artmakta olması da, «fikren ve bedenen» veya «sadece fikren» çalışan işçileri düne nazaran daha büyük bir işsizlik tehlikesiyle karşı karşıya bırakmıştır.

Bütün bu şartlar, sanayi işçileri dışında kalan işçilerin de en kısa zamanda organize edilmesini zorunlu kılmaktadır. Esasen, organize edildikleri takdirde, onlar da, mesuliyet duygusunu ve mücadele azmini mükemmel şekilde ispat etmişlerdir. Bunun somut örneği, 1926'da Britanya Genel Grevi'nde görülmüştür. Almanya'da sendika üyelerinin yüzde 15-20'si fikren ve bedenen veya sadece fikren çalışan işçilerdir. İngiltere'de de oran hemen hemen buna yakındır. İngiliz sendikacılık hareketi, değişik tipte ve ölçüde pek çok işçi teşkilâtını kapsamaktadır:

Beyaz yakalı işçiler veya memurlar sendikası 1920 yılında kurulmuştur. Mahalli memurlar; tüccar, banka, sigorta, mağaza ve dükkân işçileri; artistler ve eğlence kolunda çalışan işçiler; ilim adamları ve projeciler; gazeteciler; öğretmenler; profesyonel futbolcular da kendi işkollarında sendikalar kurmuşlardır.

İngiliz sendikacılığının en önemli meselelerinden biri, maden, demir, çelik ve mühendislik sendikalarının yüksek teşkilatlanma seviyesine «fikren ve bedenen» veya «fikren» çalışanların sendikalarını da ulaştırmaktır. (8)

(6) International Labor Office, Report II, 1953, Geneva.

(7) Mills, White Collar, pp 72 - 73.

(8) Merkez Haberler Bürosu, İngiltere'de Sendikacılık, S. 7 - 9.

Japonya'da fikir işçileri, özellikle hükümet emrinde çalışanlar, büyük çapta organize olmuşlar, İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra bir çok büyük grevlerde ve politik mücadelelerde büyük rol oynamışlardır. Sol eğilimli İşçi Sendikaları Birliği SOHYO'nun 3.080.000 üyesinden 1.954.000'i hükümet memuru, 530.000'i öğretmendir. SOHYO, Japonya'nın en büyük işçi sendikaları birliğidir. (9)

Organize emek gücü, şimdiye kadar organize edilmemiş sanayi, tarım ve fikir işçileri ile büyük bir potansiyel güce sahiptir.

1955'te toplanan Viyana Kongresi'nde Milletlerarası Hür İşçi Sendikaları Konfederasyonu, dünya çapında bir organizasyon kampanyası açılmasını kararlaştırmıştır. Birleşik Amerika'da AFL-CIO, milyonlarca organize edilmemiş işçi arasında büyük bir organizasyon kampanyası plânlanmaktadır.

1958 yılında çıkartılan istatistiklere göre Birleşik Amerika'da sanayi işçileri bütün işçi mevcudunun yüzde 38,8'ini teşkil ettiği halde «fikren ve beden» veya «sadece fikren» çalışanlar için bu oran yüzde 39,4'tür. Oysaki, 1947 yılında sanayi işçileri oranı yüzde 40,7 olarak tesbit edilmiş bulunuyordu. Beden işçileriyle beden işçisi olmayanlar arasındaki oranların bu değişimi, Amerikan iş hayatında da çok önemli bir problem ortaya çıkartmıştır. (10)

Şimdi sendikacılık hareketinin en büyük görevi, organize edilmemiş sanayi ve tarım işçilerini, fikir işçilerini, kadın işçileri, renkli işçileri, genç işçileri organize etmektir. (11)

Sendikacılık yönünden de Türkiye'de gerek Türk İş Konfederasyonu, gerek Çalışma Bakanlığı ve gerekse Türkiye İşçi Partisi, bütün dünyada benimsenen bu görüşü kabul ederek işçi sınıfının sendikalaşmasını bu açıdan plânlamışlardır.

Türk İş'in Teşkilatlanma Plânı'nda ve Çalışma Bakanlığının İşkolları Yönetmeliğinde şu işkollarında çalışan fikir ve beden işçilerinin de sendikalaşması öngörülmektedir:

Otel, motel, tiyatro, gençlik hostelleri, sinema, plâj, kaplıca, pansiyon; büfe; kahvehane; her şekilde istirahat ve dinlenme yerleri, eğlence yerleri, pastahaneler, hamamlar, sahne ve beyaz perde sanatçıları, hayvanat bahçeleri ve benzeri eğlence yerleri, demiryolu, denizyolu, karayolu ve nakliyatı, bilumum tarım işçileri, toptan ve perakende ticaret, banka, sigorta, gayrimenkul işleri, her çeşit sınaî, ziraî ve hayvanî maddelerin toptan ve perakende alım satım işleri, para ve ticaret borsaları, her çeşit

(9) General Council of Trade Unions of Japan, SOHYO Marches Onward, December 1954.

(10) Industrial Union Department, AFL-CIO, Automation and Major Technological Change, 1958, pp 5 - 23.

(11) William Z. Foster, Outline History of the World Trade Union Movement, pp 536 - 539.

büro işleri, muhabere, devlet, belediye ve hususî idare hizmetleri, sağlık hizmetleri, ardiye ve antrepoculuk işleri... (12)

Türkiye İşçi Partisi'nin sendikacılık görüşü ise programda şöyle ifade edilmektedir:

«TİP, emekçilerin sendikalarla korunmasını eksiksiz sağlayacaktır.

Anayasa'nın 46. maddesinde dile gelen sendika kurma hakkını kısıtlayan bütün kanun, kararname, tüzük ve yönetmelikler, Türkiye İşçi Partisi'nce yürürlükten kaldırılacaktır. Öyle ki, sendika kurmak, meslek, ırk, cins, renk, din, dil, siyasi görüş, inanç, milliyet, kamu sektöründe ya da özel sektörde çalışmak gibi ayırımlarla kısıtlanmayacaktır.» (13)

Görülüyor ki, bugün bütün dünyada hâkim olan ve Türkiye'de de benimsenen görüşle işçi sınıfı kavramı, bütün işkollarında fikren ve bedenen çalışan, emek gücünden başka geçim aracı olmayan tüm insanları kapsamaktadır.

İşte bugün Türkiye'nin ulaşmış bulunduğu aşamada toplumcu hareketin gücünü milyonlarca sanayi, toprak ve fikir işçisinden kurulu işçi sınıfı ve onunla beraber az topraklı köylüler, küçük esnaf ve zanaatkarlar, dar gelirli serbest meslek sahipleri, emekten yana olan bütün yurttaşlar meydana getirmektedir.

Toplumcu hareket, bütün bu sınıf ve tabakalardan güç aldığı, onlara yol gösterdiği ve o yolda hiçbir imtiyaz tanımadan hepsini birleştirdiği sürece tarihsel görevini yerine getirmiş, emekçi halkın, yâni ulus çoğunluğunun iktidarını gerçekleştirmiş olacaktır.

- (12) Türkiye İşçi Sendikaları Konfederasyonu, 5. Genel Kurula sunulan idari ve mali raporlar, 27.1.1964, S. 87 - 92.
(13) Türkiye İşçi Partisi Programı, Çalışma, S. 2.

GELECEK SAYIDA

Oxford Üniversitesi Siyasi Bilimler Profesörü ve 1949 - 1953 arasında London School of Economics'de öğretim üyesi, Amerika'da Harvard Üniversitesinde Misafir Öğretim Üyesi.

SİR İSAİAH BERLİN'in

KARL MARX, hayatı ve çevresi adlı yapıtını yayımlamağa başlayacağımızı bildiririz.

YAPITAN BÖLÜMLER :

Çocukluğu ve delikanlılığı — Ruh felsefesi — Genç Hegel'ciler
Tarihî maddecilik — 1848 — Londra Sürgünü — vb...

Çeviri : **SELÂHATTİN HİLAV**

HEKİMLİK ANDI

Değerli ozan CEYHUN ATUF KANSU Anadolu illerinde yıllarca çalışmış bir hekimdir. Sağlık sorunlarımızı konu alan bu inceleme yazısının aynı zamanda ellerini ceplerinden çıkaramıyan «sömürücü hekimler»e son bir yıllık çağrısı olarak düşün hayatımızda unutulmaz bir yeri olacaktır.

CEYHUN ATUF KANSU

Hekimsiz Anadolu :

İlkönce bir gazete haberi, «60 bin nüfuslu Geyve ilçesi'nin tam teşekkül'lü Sağlık Merkezinde 6 aydan beri doktor bulunmamaktadır. Doktorsuzluk yüzünden hastalar 40 kilometrelik yolu göze alarak Sakarya'ya gelmek zorunda kalmaktadırlar.»

Geyve, Marmara bölgesinde, Ankara - İstanbul demir yolu üzerinde bir ilçedir. Öyle doğuda, yoksunluk bölgesinde de değil. Ama, çoluk çocuk kadın erkek 60.000 nüfus hekimsizdir. Birinci Beş Yıllık kalkınma planı verilerine göre (1961 yılı), Türkiye'de 6.900 hekim vardır. (Batı Almanya'da 70.000, Birleşik Amerika'da 226, 625, İtalyada 60.000, Belçikada 10,250.) Bazı toplumsal sorunları Türkiye'ye benzeyen (Az gelişmiş) Meksika'da 18000 hekim vardır ve orada 1694 kişiye bir hekim düşmektedir. Buna karşılık, gene, Birinci beş yıllık kalkınma planına göre, bölgeler arası hekim dağılışını gösteren çizelgede İstanbul'da 635 kişiye bir hekim, gelişmiş 15 ilimizde 2500 kişiye bir hekim, diğer 51 ilimizde 9.400 kişiye bir hekim düşmektedir. Ancak görüldüğü gibi bazen 60.000 kişi birden hekimsiz de kalabilmektedir. Toplumsal adaletsizlik şuradadır. İstanbul kenti vatandaşları, hekim sayısı bakımından Batı Almanya vatandaşları gibi yaşarlarken, bazı illerimizdeki vatandaşlarımızda hekim sayısı bakımından kongo, Mali'deki insanlar gibi yaşamaktadırlar. Türkiye'nin sağlık gerçeği bakımından ilk kaba sorun şudur: Türkiyenin, hiç olmazsa 5000 kişiye bir hekim düşen bir ülke olabilmesi için yuvarlak hesap 6000 hekime yani bu günkü hekim sayısından bir kat fazla hekime ihtiyacı vardır. Bu hekim kaynağı nerededir. Bu hekim nasıl yetiştirilecektir ve kaç yılda, Türkiye, hekim sayısı bakımından, hiç olmazsa Hindistanın durumuna yükselebilecektir. (Hindistanda 5000 kişiye bir hekim düşmektedir). Geyve de, ya da bir başka kasaba'da ilk tedavi olanakları için ne zaman ve nasıl vatandaşlar hiç olmazsa, kırk kilometre yürümeden bir tek hekim bulabileceklerdir? İlk kaba, açık sorun böyle bir sayı sorunudur.

Hekimli Anadolu :

Elbette 60.000 nüfusa bir hekim düşen ilçemizde vardır. Bu hekim olağanüstü bir yaratıktır. Bu hekim çevrenin koruyucu hekimi, tedavi edici hekimidir. Köylerdeki bulaşıcı hastalıklar, mevsim hastalıkları, kasabanın hastaları, adli tıp olayları, küçük cerrahi olayları, doğum olayları,

okullar, hapishane hepsi bu tek hekim'in omuzlarına yüklenmiştir. Şu gözlemi de araya katmalı: Zor doğum olayları, araştırılması gereken olaylar, cerrahî olaylar gene, 40 kilometre - 60 kilometre, dağ tepe aşarak bir il hastahanesine gitmek zorundadırlar. İl hastahanelerinin durumu ise perişandır. Yatak azdır, yetişmiş personel yoktur, hasta çoktur. Bir devlet hastahanesinin sabah vizitasında, ya da poliklinik saatinde bulunmak, «hekimli Anadolu'nun» acıklı durumunu gözlemeye yeter. Dağ'dan belden gelmiş hastalar kapı önlerini, polikliniklerin taş koridorlarını doldururlar. Hekim ilkönce bu hastalara bakar. Bu hastaların bir bölümü yatırılarak tedavi edilmesi gereken hastalardır. Yataklar ise doludur. Çok ivedi tedavi isteyen hastalar ayrılır, onlara bir çare bulunur. Ötekilere, günler, reçeteler verilir. Araştırılması gereken hastalar yeniden kağınlara, atlara, traktör römorklarına, otobüslere, kamyonlara, at arabalarına bindirilir ve, yeniden 40 - 60 kilometre, Köylerine geri götürülür. Hekimli Anadolu'nun kaba gerçeği de budur.

Evet denilen Anayasadan :

Halkın evet dediği anayasa devleti, halkın «sağlık hakkı» adına şu madde ile bağlamaktadır: «Devlet, herkesin beden ve ruhsağlığı içinde yaşayabilmesini ve tıbbî bakım görmesini sağlamakla ödevlidir.» Devlet, vatandaş sağlığında ve hastalığında kanadı altına almalıdır. Beden ve ruh sağlığı içinde yaşayabilmek ne demektir? Anayasa, beden sağlığının devletçe sağlanması gereken koşullarını da belirtmektedir: «Devlet, halkın gereği gibi beslenmesini sağlamak için gerekli tedbirleri alır» (Madde 52). «Devlet, yoksul veya dar gelirli ailelerin sağlık şartlarına uygun konut ihtiyaçlarını karşılayıcı tedbirleri alır» (Madde 49). «Her çalışan dinlenme hakkına sahiptir» (Madde 44). Bu üç madde de öngörülen, sağlıklı ilgili üç hak, devletin gerçekleştirmesi gereken haklardır: Beslenme hakkı sağlığa uygun konutlarda oturma hakkı, dinlenme hakkı. Beden ve ruh sağlığı içinde yaşamak demek, işte anayasada toplumsal haklar olarak belirtilen yeteri kadar beslenerek, sağlığa uygun konutlarda oturarak, insanca çalışıp insanca dinlenerek insanca yaşamak demektir. Bunun dışında devlet sağlığı bozulmuş vatandaşların «tıbbî bakım görmesini sağlamak» la da görevlidir.

Vatandaşlarının kutsal sağlık hakkını gerçekleştirirken, devletin uymak zorunda kaldığı bir anayasa kuralı da şudur: Toplumsal adalet. Toplumsal adalet ilkesi anayasanın önsözünde, Cumhuriyetin niteliklerini belirten 2. maddede ekonomik ve toplumsal hayatın düzenini belirleyen 41 nci maddede, yaşama yolumuzu, devleti ve ekonomik - toplumsal düzenimizi ayakta tutan bir orta direk gibi durmaktadır.

Sağlık hakkı bakımından toplumsal adalet ne demektir?

1 — Herkesin insanca yaşayabileceği - kalorice, proteince, vitaminler, yağ, karbon hidrat değerlerince uygun - bir gündelik besine kavuşması demektir.

2 — Herkesin sağlık koşullarına uygun evlerde oturması demektir.

3 — Her kesin insanca çalışması, insanca dinlenmesi demektir.

Bir yanda insanlar tokluk içinde boğulurken, beri yanda insanların tek

yönlü - yetersiz besiyile açlık çekmemeleri demektir. Bir yanda insanlar rahat, temiz, ışıklı, sıcak evlerde otururlarken, beri yanda insanların sıkı-sık, havasız, penceresiz, soğuk evlerde oturmamaları demektir.

Bir yanda insanlar diledikleri kadar çalışıp, diledikleri gibi eğlenip dinlenirlerken, beri yanda insanların boğaz tokluğuna durmadan çalışmamaları, onların dinlenecek, eğlenecek vakit, yer bulmaları demektir.

Sağlık sorununda toplumsal adalet bir de şu demektir:

Belli bölgelerde, belli toplumsal katlarda, belli koşullarda vatandaşlar her türlü sağlık kurumlarını ayaklarında bulurlarken, baş ağrıları için bir telefonla en yeni başağrısı ilaçlarını sağlarlarken; beri yanda bazı bölgelerde, bazı toplumsal katlarda, bazı koşullarda vatandaşların - milyonlarca vatandaşın - tıbbî yardım bulamadığı için zor doğumlardan ölmemesi, köylerden kilometrelerce uzak ve çoğu kez yetersiz sağlık kurumlarına götüremediği çocuklarının yaz ishallerinden kırılmaması, sanatoryumlarda yatak bulamıyan veremli hastaların çevrelerine mikrop saça saça sönüp gitmemeleri demektir.

Anayasa böyle açık, böyle kesin, devletten vatandaşlar için bu ilkel sağlık koşullarının gerçekleştirilmesini istemektedir. Anayasanın istediği budur. Anayasasına evet diyen bir halkta, anayasasına dayanarak bu hakkı, «sağlık hakkı» nı istemektedir. Sağlık hakkının dağıtımında toplumsal adalet istemektedir. 635 kişiye bir hekim düşen İstanbul'un karşısında, Geyve yada başka bir ilçe, anayasasına dayanarak 60.000 insanı için hiç olmazsa bir tek hekim istemektedir.

«Bu dünyada bir nesneye,
Yanar içim, göynür özüm:
Yiğit iken ölenlere
Gök ekini biçmiş gibi.— Yunus Emre»

Yunus Emre gününden beri, Anadolu'da taze gelin ve çocuk ölümü sürüp gitmektedir. Çocuk ölümlerinin ana nedenlerini sindirim bozuklukları, bulaşıcı hastalıklar (kızamık, Boğmaca, Tüberküloz) ve onların karışımları, bir de beslenme bozuklukları - Çocuk açlıkları teşkil etmektedir. Taze gelinlerin de çoğu doğum sırasında doğum güçlüklerinden ölmektedirler. Çocuk ölümleri az gelişmişliğin bir belirtisidir. Hangi memlekette çocuk ölümü yüksekse, o memleket az gelişmişliğin bütün koşullarını taşır. Çocuk ölümlerinin nedenlerini yapan alt bakım koşulları, hekim ve tedavi olanaklarının yokluğu, toplumsal alt yapı ve okuma yazma bilmemek, yâni hepsi bir arada Alt toplumsal koşullar, az gelişmiş bir toplumun belirleyici özellikleridir. Çocuk ölümleriyle alt toplumsal koşullar arasında bir neden - sonuç bağıllığı apaçıktır. Yunus Emre'nin öldüklerine yandığı gök ekini gelinlerde, onüçüncü yüzyıldan beri bu alt toplumsal koşulların sonucu, az gelişmiş ülkelerin alın yazısını yaşıya yaşıya ölmektedirler. O gün koşulları kendi haline bırakılmış insanın, az gelişmiş toplumlardaki insanların koşullarını çizer. Türkiye, doğum oranı bakımından, az gelişmiş, memleketlerin yanında yer alır: 1000 de 30.7 dir, doğum oranı Türkiyede. Buna karşılık 1958 verilerine dayanan bir istatistiğe göre çocuk ölümü 1000 de 165'dir. 1000 çocuktan 165'i; ölmektedir. Bizim kendi gözlemlerimiz bir sınırlı bölgeyi kapsamakla birlikte daha ilginç oranlar

vermektedir. Turhal kasabasında ve çevresinde, orta Anadolu - kuzey Anadolu geçit bölgesini kaplayan bir kesimde yıllarca çocuk hekimliği yaptık, bizim bulgularımıza göre genel çocuk ölümü oranı 1000 de 397'dir. Yani 1000 çocuktan 397'si ölmektedir. Ve bu çocukların çoğunluğu hayatın ilk iki yılında ölmektedirler. Alt toplumsal koşullar (Az gelişmişlik koşulları) çocuk ölümlerine belli bir şekilde yansımaktadır. Şöyleki; Okuma yazma bilmeyen köylü annelerin çocuklarında genel çocuk ölümü oranı 1000 de 607'ye kadar çıkmaktadır. (Doğan çocukların yarısından fazlası ölmektedir). Okuma yazma bilen şehirli annelerin çocuklarında ise genel çocuk ölümü oranı 1000 de 136'dır. Toplumsal koşulları yurdumuza benzeyen bazı az gelişmiş memleketlerin çocuk ölümleriyle, gelişmiş bir iki memleketin çocuk ölümü oranını karşılaştırmak ilginçtir:

GELİŞMİŞ ÜÇ MEMLEKET	BİNDE ÇOCUK ÖLÜMÜ ORANI
İsveç	15,9
Finlândiaya	24,5
Batı Almanya	36
AZ GELİŞMİŞ ÜÇ MEMLEKET	
Meksika	80,1
Güney Afrika Birliği	132,3
Türkiye	165

Bu arada, örnekse, Bulgaristan'da çocuk ölümü oranı 1000 de 52,2, Yugoslavya'da 86,4'dür.

Süt çocuğu ölümünü yapan nedenler, kendi gözlemlerimize göre çokluk sırasıyla şunlardır: — Akut - Su ve Elektrolit kayıpları, 2 — Pnömoni - Bronkopnömoniler, 3 — Pnömoköksik Menenjitler, 4 — Tüberküloz kaynaklı Menenjitler, 5 — Ağır besi bozuklukları; Açık Malnutritirn (kötü beslenme, açlık).

Bu sıranın birincisini, yaz aylarında halk süt çocuklarını kırıp geçiren yaz ishalleri tutmaktadır. (Yaz ishali sonucu su ve elektrolit kaybı). Pnömoni - Bronkopnömonilerin nedenini mevsim bulaşimleri, boğınaca ve kızamıkların akciğer karışimleri yapmaktadır. Gittükçe, bir toplumsal hastalık niteliği kazanan verem, süt çocuklarında öldürücü menenjitlerin kaynağı olmaktadır. Bir bölük süt çocuğuda yetersiz besiden, süt çocuğu açlığından ölmektedir. Anadolu köy kadınının doğum koşulları, çok geridir. 1961 istatistiklerine göre Türkiye'de 3140 ebe vardır. Bunların hepsinin köylere yayıldığını düşünsek, aşağı yukarı 10 köye bir ebe düşecektir. Köy kadını, doğumunu gelenekler içinde kendi kendine yapmakta, ya da, bilgisiz yaşlı kadınların yardımıyla doğurmaktadır. Bir çok doğum güçlüklerinde, köy kadını çaresizlikler içinde kalmaktadır. 1949 - 1950 yılları arasında, Turhal'da 438 anne üzerinde yaptığımız bir araştırma, doğum gücülüğü gösteren kadınlar da, şu güçlüklerin - bozuklukların varlığını ortaya koymuştur: 1 - Ters Gelişler - Geliş bozuklukları: Alınla geliş, enine geliş, kıçla geliş, ayakla geliş, kordon sarkınası, kordon dolanması, kol sarkması. Bu çeşit ters gelişler ve bozukluklarda anayı kurtarabilmek ve doğumu sonlandırabilmek için ivedi doğum yardımı gerekmektedir. 2 - Gebe annenin hastalıkları: Eklâmpsi, sarılık, kalp yetersizliği, derin gebelik kansızlıkları, 3 - Dar havsala, 4 - Placenta previa: Çocuk eşinin döl

yatağından vakitsiz, erken ayrılması (büyük kanamalar). 5 - Çocuğun dölyatağında ölüp, çürümesi.

Bütün bu durumlar, hem gebenin, hem de çocuğun hayatı bakımından kesin ve ivedi, doğum yardımı gerektiren olaylardır.

İşin özeti şudur : Çocukların (1000 de 165 - 607) si alt toplumsal koşullarda yaşadıklarından, bugün için korunması ve tedavisi mümkün hastalıklardan, ve kadınlarda - yakın ve ivedi doğum yardımından yoksun bulduklarından - doğum güçlüklerinden ölmektedirler. Yıl, 1964 tür. Bu gün çocuk ölümünü 1000 de 24.5 oranına düşürmüş Finlândiya'da, 100 yıl önce, bir kasaba hekimi «Bir köy Hekiminin Anıları» nda şunları yazıyordu: «Meselâ bir köy odasına girersen - Üç çocuk kuru toprak üzerinde kızıl hastalığından yatıyor. Onların arasından anne yeni doğurmağa çalıştığı çocuğunun ağrılarıyla acı çekiyor.»

1964 Anadolu'sundan bir Tablo :

Orta Anadolu'nun bir ilçesinde yaşayan ve köy köy dolaşan bir köy sağlıkçısı - köy Enstitülerinden sağlıkçı olarak yetişmiş - bir mektubunda şunları yazıyor :

«Şubat ayının ortaları, her taraf kar çamur, çiseleyen yağmur ve sis içinde... Tâ uzaklarda yurdumun bakımsız köyleri yaşıyor kendi kaderlerini alabildiğine. Ben al atımın üstünde düşe kalka, keçi yollarından, dağlardan ova köylerine gidiyorum. Geçen yıllarda olduğu gibi, bu yılda kızamık tırpan sallıyor bakımsız yurt yavrularına. Her evde iki üç kızamıklı bebek. Yavrularını yitirmiş gözü yaşlı ana babalar. Bir değil, beş değil, kırk elliye bulan çocukların mezarı. Sıra sıra, kurumamış taze toprak yığınıyla dolu mezarlık. Gördüğüm, kızamık ve kızamık karışımı çocukların elleri, yüzleri kir içinde. Neden temizlemediklerini soruyorum. Kızamıklı hastaya su dokundurulmaz mı, ölülmüş. Köyün kocakarıları öyle demiş. Ben analara çocukların asıl kirden, pislikten ve bakımsızlıktan ölebileceğini anlatıyorum. Yanlarında durup sıcak sabunlu suyla temizliyorum çocukları. Giysilerini değiştiriyorum. Bakınız hiç bir şey olmadı diyorum. Gözleri ışıyor, gülümsüyor analar. Boğaz evi köyünde elli üç ölü. Dile kolay. Şehir, kasaba kilometrelerce uzakta. Yol hiç yok. Doktor, doktora gitmek ancak bir düş, kabaklı köylerindedeki bir okadar ölü var.»

(Bunlar bizim çocuklarımız, doğa, gerilik, alt toplumsal koşullar doğruyor onları: Neden meydanlarda mitingler yapmıyorsunuz? Doğaya, geriliğe, alt toplumsal koşullara karşı?)

Bu acılı, sert tablo Türk köyünün, 1964'de, sağlık hizmetleri durumunu da gösteriyor. Genel olarak köylerimizde bugün, halkın sağlığı geleneklerin - göreneklerin, çocukların anaların sağlığı yaşlı kocakarıların elindedir. Varsa, ordu da sıhhiye onbaşılığı yapmış bir köy sıhhiyecisi vardır. Bazı köylerde - çoğu nahije - köy grup ebesi vardır. Onların çoğu da köyde durmaz. Arasıra, bir salgın sırasında hükümet doktorları şöyle bir uğrarlar köylere. Birde, bu mektubu yazanlardan biri ve yıkılan köy Enstitülerinden Anadolu'ya kalmış sağlıkçılar gezer köylerde: Onlar Anadolu'nun, kimsenin bilmediği, kimsenin yaşantılarına eğilmediği köy hekimleridir.

ALT TOPLUMSAL KOŞULLARDAN: Genel Eğitimsizlik, Çaresizlik:

Yeni bir toplum hekimliğine, yeni bir halk hekimliğine Anadolu içinden

köprü kurmak isterken, Anadolu hekiminin karşısındaki toplum gerçeğini, 1950'de bir deftere yazdığım şu satırlardan alıyorum: «Bu gün bana kağını ile bir hasta getirdiler. Bu yitmiş, sönmüş küçük bir bebektir. kundağını çözdükleri zaman, artık sonuna ermiş bir küçük canlı ile karşılaştım. Uzak bir köyden geliyorlardı. Ne olup, bittiğini sordum. «Bak, hasta işte, sen anlayacaksın!» dediler. Benim anladığım, bu bebeğin artık bittiği, eridiği idi. Bu bebek karşısında, böyle bebekler karşısında bir hekimin duyabileceği tek şey, sonsuz, anlatılamaz bir hüzdür. Bu hüzün, serin bir sonbahar gecesinde, bir köyden bir köye yaya gidilirken duyulan, insanı yıldızlarla başbaşa bırakan ve gittikçe derinleşen o hüzne pek benzer. Bebeğe baktım. Acı olan, beni mahzun eden yalnız bu gördüklerim değildi, bundan sonrası idi. Bir şey yapamamak, bu solmuş küçük yapıya tazeliğini, yeşilliğini verememek, onun donuk gözlerine bir ışık katabilirdim. Ben bu hale gelmiş bir bebeğe yapılacak bir çok şeyler biliyordum, ama köylüler bebeği alıp götürmek istiyorlardı. Ana baba benden sadece ilaç istiyorlardı. Bir reçeteye bir şeyler yazıp verdim. Ayırdettiğim bir şeyde, söylediğim, öğütlediğim şeylerin o anda uçup gittiği idi. Bu söylediklerimi ne ana, ne baba canı gönülden dinlemiyorlardı. Sonra, ben köy koşulları diye öyle sert hayat koşulları biliyordum ki, benim bilgilerim, öğütlerim bu koşullara çarpınca dağılıp eriyordu. Onlar, reçetemi ve daha kapıdan çıkarırken unuttukları öğütlerimi alarak, bebeği kağıda bir yorganın içine yerleştirdiler ve dünyadan habersiz bir bebeğin serüvenini dinleyecek o uzun yollara daldılar. Ben vatanımda böyle binlerce, milyonlarca bebek tanıyordum, onlar eriyorlar, bitiyorlar, soluyorlar, ama bir şey yapamıyorduk. Bu düşüncelerim öyle acılaştı ki, hep bu bebeği düşündüm. Şimdi, onun üstüne örtülmüş bir kirli çul gibi onun soluklarına karışmış, binlerce yılın karanlığıyla solan gözlerine değmiş, hep onu düşünüyordum. Bu köylü, belki benim verdiğim ilaçları alacaktı. Bir hapla, bir su yazmıştım. Ama herşeyden önce o bebeğe bakmak, onu beslemek, onu korumak gerekiyordu. Ah, o haplar, o sular büyüdü değildi. Bebek ne o haplarla, ne o suyla kurtulabilirdi. Bebek bir tek şeyle kurtulabilirdi. O neydi? O, ne eczanelerde, ne reçetelerimde, ne de öğütlerimde vardı. O, bebeğin hayatını çevreleyen toplumun özünde idi, o hayatın düzenlenmesinde, aydınlanmasında, uyanmasında idi. Düşüncelerim o kağının peşinden kayıp gidiyor, oraya bebeğin unutulup kалаacağı o karanlık, tozlu, kokulu köy odasına kadar uzanıyordu, orada, ocak üstünde bir toprak rafta yarı içirilmiş suyumun ve unutulmuş, kullanılmamış haplarımın yalnızlığını, çaresizliğini, hüznünü, yararsızlığını görüyordum. Bebek yatıyordu, binlerce yıl orada, o is kokulu, tezek kokulu karanlık odada nasıl yatırsa, öyle yatıyordu. Ve binlerce yıl, çaresiz ve unutulmuş, nasıl öldüyse, öyle ölüyordu...»

Toplum ve Hekim

Hekim, dünyanın her yerinde, insanın toplumsal temeliyle ve insanın bedeni - bireysel iç evreniyle değinir. Bir yanda onun bedenine bulaşmış hastalığı yok etmeye çalışırken, beri yandan bu hastalıkların, alt toplumsal koşullarla olan ilgisini yaşar. İnsan'ın esenliği ve sağlığı için, hekim esenlik, sağlık içinde bir toplum ister. İnsanın varlığını - sağlığını, esenliğini ve mutluluğunu - gerçek bir hekim, toplumun sorunları ortasına

ONDÖRT

oturtur. Bir kızamık salgını kadar, bir iç dengesizlikte; bir besi bozukluğu kadar, bir uyma bozukluğu da, toplumun temel yapısına bağlanabilir. Gerçek bir hekim toplum karşısında, bir insan kurtarıcı olarak, şu sorumu duyar: İnsanı daha iyi yaşatmak, daha çok yaşatmak için toplumu insanın daha iyi yaşayacağı bir hale getirmek gerekir. Hekim, insana en yakın aydın olarak, toplumdaki devrimci özün sesini duyar, bu devrimci özün insan mutluluğu için gelişmesine önayak olur. Denebilir ki, gündelik uğraşında insanla - toplum arasındaki bağları ayırılmayan ve bu bağları insan sağlığı, insan mutluluğu yolunda düzeltmeye çalışmayan bir hekimler ortamında, gerçek hekim'de yoktur. Bu çeşit bir hekimlik, hastaya bir insan gibi değil, gündelik uğraşın bir parçası, bir gelir aracı gibi bakan, insandan ve toplumdan kopmuş bir hekimliktir. Bir zenaatçılık, bir dükkâncıktır.

Türkiyenin tarihsel akışında, ilk Tıbbiye'nin kurulmasıyla (1838) hekimlerin, devrimci çabaları da başlar. Tıbbiyeli, Türkiyenin özgürlük ve toplumsal uyanış kavgasında yerini alır. İkinci Meşrutiyeti yaratan 1908 devrimini hazırlayan «İttihad-ı Osmanî Cemiyeti» 1889 Mayısında Tıbbiye'nin bahçesinde genç Tıbbiyeliler yönünden kurulur. İnsanın gerçek sağlığı ve gerçek mutluluğu için toplumun değişmesi, toplumun düzenlenmesi, toplumun yenilenmesi, toplumcu - devrimci Tıbbiyelinin tek düşüncesi olur. Tıbbiyeli, Türk toplumunun yenileşme, ilerleme kavgasında yerini alır. Bugün ne görüyoruz? Türk hekimliğinin gelenek toprağı devrimcilik yerine, «dükkâncılık». Tıbbiyeli, toplumun öncüsü olmak niteliğini yitirmiştir. Tıbbiyeli, bir ortasınıf aydını olmuştur. Rahatsızlığı toplumsal değil, bireyseldir. Onu, toplumdan çok kendi hayatı, kendi varlığı ilgilendirmektedir. Tıbbiyeli, bir toplum düzenleyicisi, bir toplum yenileştiricisi olmaktan çıkmış, bir toplum sömürücüsü haline gelmiştir. Türk hekimi aydın, devrimci, toplumcu öncülüğünü yitirmiştir. Cumhuriyet ona yeni bir görev vermişti: O, halk sağlığının, halk sağlığı yolundada halkın toplumsal gelişmesinin öncülüğünü yapabildi. O, cumhuriyetin kanına girmiş bir geri ortaçağ artığı düzenin ortak değerlerine bağlanmayı yeğlemiştir. Bir köksüz, yapma orta sınıfın ana serüvenini Türk hekimide yaşamaktadır: Toplumun düzeltilmesine, toplumun iyileştirilmesine çalışmaktansa, toplumu sömürmek. Taşrada ise, Türk hekimi halkı sömüren bir taşra ortasınıfının gelenekçi değerlerini kendi çıkarlarına daha uygun bulmuştur. Tıbbiyeli, halkın yanında, toplumun önünde öncü - devrimci olmak şerefini, yenileşme tarihimizdeki bu tarihsel görevi çoktan unutmuştur. O, şimdi muayenehanelerdeki halkın ardındadır. 1889'da ise, özgürlük, mutluluk, yenilik isteyen bir halkın önündeydi. Türk hekimi, toplumundan, halkından ve elbetteki hekimliğin ana kaynağı insandan kopmuştur

Hekimliğin devletleştirilmesi üzerine :

27 mayıs devriminden sonra ortaya çıkan devrimci - yeniden düzenleyici sloganlar arasında «hekimliğin devletleştirilmesi» de tartışılmıştır. Bu devletleştirme kavramı sonra sonra «hekimliğin sosyalizasyonu»'na çevrilmiştir. Yabancı terimlere merakımızdan ve halkın diliyle açık söylemekten çekindiğimizden, düpedüz bir yeniden düzenleme kavramını «sosyalizasyon» sözcüğü arkasına saklamışız. Hekimliğin sosyalizasyonu,

düpedüz hekimliği toplumcu bir iş haline getirmek, toplumcu erkeklerle düzenlemek ise, bunu açıkça söylemek gerekirdi. Hekimliğin sosyalizasyonundan şimdilik şu anlaşılıyor: Yurdun geri kalmış bölgelerinde bir sağlık örgütlenmesi kurarak, bu örgütleri köylere değin götürmek, bu örgütlerde yoksunluk bölgesinde çalıştıklarını kabul ederek hekimden hemşireye değin daha doyurucu bir ücret ödemek. Hekim, bu çeşit bir toplumsallaştırma uygulamasına yürekten ve bilinçle katılmazsa, halkla arasındaki bağı halkçı bir köprüyle kuramazsa, bu «sosyalizasyon» hekim için yoksunluk bölgelerinde «daha iyi ücretle» görev görmekten ileriye gidemez. Hekim'in bu çeşit bir uygulama için önceden hazırlıklı olması, istekli olması, ne yapacağını, nasıl yapacağını bilmesi gerekir. Türkiye'de hekimliğin devletleştirilmesi demek, sağlık hizmetlerinin devlet eliyle halka en yararlı bir biçimde, halkçı bir yönde ve toplumsal adalet temelinde işletilmesi, yürütülmesi demektir. Bir bakıma, Cumhuriyet yönetimi Hekimliği - Sağlık hizmetlerini devletleştirmiştir. Devlet hastahaneleriyle, Doğum çocuk bakım evleriyle, Verem savaş dispanserleriyle, sıtma savaş örgütüyle, trahom savaşı ile Türkiye'de sağlık işleri devletçi bir yönde işler. Cumhuriyet düzeni sağlık devletçiliğinin temelini atmıştır. Öyle ise sorun, Türkiyede hekimliğin yeni baştan devletleştirilmesi değil, devletleştirilmiş hekimliğin, en yoksun bölgelere, en yoksul, halka değin halkçı ve insançı bir anlayışla ulaştırılması, götürülmesidir. Bir de şu var: Devlet sağlık örgütünde çalışan hekimlerin bütün zamanlarını - araştırmacı, koruyucu, iyileştirici bir hekimlik anlayışı içinde - halkın sağlık hizmetlerine vermesi gerekir. Bunun çaresi, devlet yolu ile hekimin zengin edilmesi demek olan ve yolu muayenehaneden hastahaneye geçen bir yanlış «özel hekimlik» yolunun kesin olarak kapatılmasıdır. Bir hekim hem devlete, hem de kendi «özel muayenehanesi» ne hizmet edemez. Böyle bir hizmet, Türkiyede devletçiliğin bir bozulması olan «devlet eliyle birey zengin etme» yolunu açar. Hekim devlet hastahanesini kendi kişisel çıkarları için kullanabilir. Hekimliğin devletleştirilmesi konusu, Cumhuriyetin temelini attığı «halk sağlığı» na, «sağlık devletçiliği» ne, halkçı bir tutumla gerçek anlamını, biçimini vermek konusudur. Hekimliğin devletleştirilmesinde en önemli kural, hekimin bu devletleştirme yoluna bilinçle, istekle katılması, yani hekimin kendisini devletin, halk sağlığına adanmış bir eylemcisi olarak görmesidir. Sağlık devletçiliğindeki halkçı öze inanmamış, bu eyleme bilinçle katılmamış bir hekimlikten» sosyalizasyon», «toplumcu hekimlik» beklenemez.

Yeni bir Anadolu Hekimliği :

Yeni bir Anadolu hekimliği deyince, hekimlik anlayışımızda, hekimlik öğretisinde, hekimliğin «toplumsal eylem» inde yeni bir düzenlemenin, bu düzenlemeden gelişen yeni bir hekimler kuşağının yaratılmasını söylemek istiyoruz. Yeni bir Anadolu hekimliği deyince, ilk hekimliğin kendi topraklarımızda, Ege kıyılarında İsadan yüzyıllarca önce, geliştiğinde düşünüyoruz. Sağlık Tanrısı Eskülâp küçük Asyalı idi. İlk sağlık yurtları Anadolu topraklarında, Eskülâp Tanrı adına kurulmuştu. (Bergama Asklepionu). İlk insan - hekim Hipokrates'de Anadolu'nun Ege kıyılarında yaşamıştı. Hekimlik andı ondan gelmektedir: Bir hekimin hayatını düzenliyor, hekimlik hayatını «iç temizliği ve içtenlik» üzerine oturtuyordu.

Hekimlik san'atini temizlik ve içtenlik ilkelerine dayanarak uygulayacağım diye andiçer Hipokrates. Tarihsel kökleri, Anadolu toprağına bağı hekimliğe, bizler Anadolunun bugünkü çocukları yeni bir yorum veremez miyiz? Yeni bir Anadolu hekimliğini «Araştırmacı - koruyucu halk hekimliği» kavramına bağlayamaz mıyız? Araştırmacı diyorum ilkönce, bir hekimin ilk görevi sağığın koşullarını, hastalıkların nedenlerini, iyileştirme yollarını bilimsel yöntemlerle araştırmaktır nedeni. Koruyucu diyorum sonra, bir hekimin ikinci görevi insanları sağık içinde yaşatmak, onları hastalıklardan korumaktır. Halk hekimi diyorum ve yeni Anadolu hekimine, nedeni bir hekimin, araştırmacı - koruyucu bir hekim olarak asıl ödevi, halkın sağığını korumak, en yeni araştırmaların ve bilgilerin yardımıyla halkın sağığını, halkın içinde, halkla birlikte korumaktır. Anadolu'ya, Hipokrates gibi halk hekimleri gerekmektedir. «İç temizliği ve içtenlik!» Sonra, sonsuz bir bilme, öğrenme susuzluğu, bir araştırma çabası ve halka sağık götürən hekimin en soylu yanı, insan ve halk sevgisi! Ancak, insanı ve halkı sevendir ki, insanı ve halkı korur. Yeni Anadolu hekimliğinin, Hipokrates'in öğretilerine inen temelleri bunlardır.

KÖY HEKİMLİĞİ KAVRAMI :

Türkiye'de hekimlik sorunu böylece iki ana temele dayanmaktadır: 1 - Hekimsiz Anadolu'ya hekim ve sağık eri (hemşire, ebe, lăborant, sağıkçı) yetiştirmek, 2 - Hekimliğe yeni, taze halkçı - insançı bir anlam vermek, Anadolunun hekim ihtiyacını «araştırmacı - koruyucu halk hekimleri» kuşağıyla karşılamak.

Bu, hekimlik öğretilerinde, hekimlik kaynaklarımızda, hekimlik anlayışımızda yeni bir düzenlemeyi gerektirmektedir. Klâsik Tıp fakülteleri, klâsik Tıp öğretimi ile Türkiyenin hekim ihtiyacını ne sayıca, ne de nitelikçe karşılayabiliriz. Burada, her düzenlemenin gerçek kaynağı olan halka döneceğiz. İvedi, kese bir yolla; halkın ve köylünün sağığını korumak için, gene halktan ve köyden alıp halka ve köye vereceğiz. Köy eğitimi ve öğretimi sorununda bulduğumuz, uyguladığımız, başardığımız halkçı - devrimci bir denemeyi, köy Enstitüleri denemesini köy sağığı için tekrarlıyacağız. Tıp fakültelerimiz, araştırma merkezlerimizin yanı sıra, Anadolu'nun bir çok yerlerinde köyün gündelik sağık sorunlarını çözmek için «köy hekimliği okulları» açacak ve bu okullarda da köyün insan kaynağından yararlanacağız: Yâni, yeni Anadolu hekimliğinin bir parçası olan, halkçı - devrimci bir sağık ordusu yetiştireceğiz, halk ve köy kaynağından yararlanarak, köy koşulları ve köy sorunları için yetiştirdiğimiz bu hekimler «köy hekimleri» olacaklar. «Köy hekimliği kavramı» hem, Türkiyenin muhtaç olduğı hekim sayısının hızla karşılanmasında, hem de «koruyucu halk hekimliği» nin, yâni yeni Anadolu hekimliğinin, devlet ve toplum hizmetinde halkın yanında yer almasında çare olucu, temel ilkesi köy Enstitülerinde eğitim için denenmiş halkçı - devrimci bir kavramdır.

Hekimlik Andı :

Yeni Anadolu hekiminin, «araştırmacı koruyucu halk hekimi»nin, yeni Hipokrates'in andı'nda yeni olacak, bu hekim şöyle diyecek :

«Bir hekim için hayatta temizlik ve içtenlikten başka varılacak kaynak bulunabilir mi? Hipokrates'in andını okuyorum. Bu içtenliği, bu temizliği bulmalıyım. Kendimi aldatmamalıyım, eğer bu yoldan ayrılmışsam, bu yola girmeliyim. Hipokrates hekim, bunları iki bin yıl önce söylemiş, halâ bu günde aynı şeyler için andıçmek gerekiyor. Ama bu anda günümde birşeyler eklemeliyim. İçtenlik, temizlik hep güzel... ama yetmiyor, bir yerde soyut kalıyor. Bir hekimin görevi bu kadarla kalmamalı. İnaniyorum ki Hipokrates andı yetmeyecek. İçimden çıkarak vatanımın milyonları arasına karışmalıyım, yollarda, bataklıklarda, izbelerde, kulübelerde köy evlerinde, ışksız, besisiz halkımın küçük kasabalarında, ormanlarda, kıyılarda dolaşmalıyım. Birden beni ikibin yıl sonra, daha başka bir duygu, bir «sorumluluk duygusu» sarıyor. Bütün nedenler benden fıskırıyor-muş gibi, toplumdaki bütün sonuçları yine kendimde buluyorum. Hayır, Hipokrates'in andı ile yetinemeyeceğim. Bana başka bir and, daha sağlam, daha ışıklı, daha sert bir and gerekiyor. Bir kez şunu unutmamalıyım: Ben hekimlik yaptığım şu sırada, memleketimde halâ en aşağı sağlık koşullarında yaşayan ve doğanın kurallarına ve ölümün buyruklarına boyun eğen milyonlarca insan var. Bu insanlar mikropları bilmiyorlar, beslenmeyi bilmiyorlar, giyinmeyi bilmiyorlar, iyi suyun nasıl sağlanabileceğini, bir bulaşıcı hastalığın bir insandan bir insana geçebileceğini, insanın kaderle değil ancak nedeni belli bir bozuklukla ölebileceğini bilmiyorlar, böylece bu bozuklukların önlenmesiyle ölümünde azalabileceğini bilmiyor, en ilkel sağlık bilgisinden, sağlık kuralından habersiz doğuyor, yaşıyor ve ölüyorlar. Ben ölümün bir kader olmadığını, belli nedenlerin yarattığı bir son olduğunu, bu nedenlerle savaşılabileceğini ve böylece bir yerde ölümün yenilebileceğini biliyorum. Ben, ilkönce insanlar arasında yaşadığımı bilmeliyim, onlara şifa vermek için, ilkönce onların yaşama koşullarında değişiklik yaparak, onları eski inançlarından doğaya ve kadere köle olmaktan çıkararak, onları kurtararak aydınlatmalıyım. Toplumun insanı olmalıyım ben. Acılı, ışksız, kalabalık, doğurgan toplumu, halk denilen - hayatında, sağlığında, insanlığında kaynağı olan - o toprağı seçmeliyim. Orada, hayata, sağlığa övgü tohumlarımı atarak, o toprağın güneşlenmesine, yeşermesine ve canlanmasına yardım etmeliyim».

Ey hekimler ustası, Anadolu lu sevgili Hipokrates, halkı ve insanı en üstün değer bilerek, insanı ve halkı severek «araştırmacı - koruyucu bir halk hekimi» olmaya andıçıyorum ben!

TUSİAV

Ceyhan Atuf Kansu

DEVLET POLİTİKASININ EĞİTİME ETKİLERİ

Aydos TOROS

Orta çağlarda Devletin eğitim kurumları yoktu. Halkın eğitimini kilise ya da Doğuda olduğu gibi, özel din kurumları yapıyor geleneksel ve din temeline dayalı bir eğitim politikası ve düzeni uyguluyordu. Yeni buluşlar toplulukları yavaş yavaş uyandırmaya başlamış halkın, gelişen bilim ve ekonomik hayat karşısında, eğitimi kaçınılmaz hale gelmişti.

Yeni çağların başlamasıyla Devletler, gelişen teknik bilim ve sömürme politikalarına karşı kendilerini korumak zorunda kalmışlar, halklarını sanayi, tarım ve toplumsal hayatta güçlü hale getirmek için yollar yöntemler aramaya koyulmuşlardır. Devletin kendini koruma amacıyla başlayan bu hareket bir süre sonra bir uluslaşma çabasıyla birleşmiş halkın ortak bilgi ve kültür değerlerine sahip olması sorunu da açık ve seçik olarak ortaya çıkmıştır. Ortak bilgi ve kültür değerlerine sahip olma gereği Devleti, okulları ve orada eğitim gören çocukları kilisenin, medresenin elinden almak zoru ile baş başa bırakmıştır. Bundan böyle yeni çağ Devletin de okulları vardır. Orada kendini yaşatacak bilgi ve alışkanlıkları kazandırmak gerekir.

Gerçekten de çağımızda Devlet yapısından ayrı bir eğitim düzeni düşünmek olanaksızdır. Devletin benimsediği ideoloji, ulusun yaşadığı tarihi gerçekler, yürürlükte bulunan ekonomik düzen, halkın kültür düzeyi ne ise uygulanmakta olan eğitim düzeni de odur. Bu yönden Devletin temel yapısı dışında bir eğitim politikası gütmek görülmüş olaylardan değildir. Durum böyle olmakla beraber bu düşünce Devlet yapısındaki değişiklikleri açıklamaya yetmiyor. Teokrat bir Devlet düzeni kendini yaşatmak için okullarında sürekli olarak dini temel ve tek kişi hakimiyeti ülküsüne göre bir eğitim ve öğretim uyguladıkça lâik Devlete geçmek güçtür. Öyleyse Devletin eğitim alanında başka görevleri de olmalıdır. İşte bu görevlerin başında; okulları aracılığıyla, vatandaşları bir mesleğe sahip etmek, yürürlükte bulunan hukuk düzeni içinde, aydın başarılı ve mutlu insanlar haline getirmek geliyor.

Lâik Devletin, kendi düzenini yaşatmak, vatandaşlara özel hayatlarını, mutlu olarak, devam ettirme görevlerinin, yanında, Dünya topluluğunun bir üyesi olarak kendi vatandaşlarına bir insanlık kültürü de vermesi geliyor. Bu insanlık kültürü dediğimiz, kültür Devleti devrimciliğinin gerçekleşmesinde çok etkili olur. İnsanlığın ortak malı olmayan kültür değerlerini okullarına sokmayan Devletin halkı kendi kurtuluşunu gerçekleştiremez.

Öyleyse Devlet politikası eğitime şu ya da bu yönden çok etkili olur. Devletin uyguladığı politika dışında eğitim kurumları gelişemez halk aydınlanmış karnı tok insanların mutluluğuna ulaşamaz. Bugün bir çok eğitimcilerimizin ve aydınlarımızın başarı ya da başarısızlığı Millî Eğitim Bakanlarının kişiliğinde aramaları bilimsel bir gerçek değildir.

Eğitim çalışmalarımızın verimli olduğu yıllara bir bakarsak Devletin, Devletçi ve halkçı bir politika güttüğünü görürüz. İşte bu güdülen politikadır ki güçlü Millî Eğitim Bakanlarını yarattı. Verimli sonuçlar elde edildi. Necati beyi, H. Ali Yücel'i, İ.H. TONGUÇ'u Devletçi ve halkçı bir Devlet politikası yaratmıştır. Bunun yanında; R.Ş. Sırer'i, T. İleri'yi, inançsız, ülküsüz günlük çıkarlar peşinde koşan, öğretmen topluluğu tarafından sevilmeyen, tutumları ile, alay konusu olan genel müdürleri de 1946 dan sonra uygulanan Devlet politikası yaratmıştır.

Devlet politikasıyla paralel olarak eğitim çalışmalarımızın geçmişine bir bakarsak şu gerçeklerle karşı karşıya geliriz:

Ulusal kurtuluş Savaşını başaran ulusumuz kendi Devletini de kurmak zorunda idi. Bu Devlet, halkçı bir devlet olacaktı. Halkçı Devlete kişi ve zümre çıkarları yabancıdır. Atatürk'ün halkla birlikte kurdukları bu devletin karşısında, saltanat ve hilâfeti ayakta duruyordu. Halkçı bir Devlet olan Türkiye Cumhuriyeti Devleti saltanatı ve hilâfeti yok etmeden halka hizmet edemeyecek, halk hâkimiyeti yerine gene zümre ve kişi hâkimiyeti, dolaylı olarak, devam edecekti. Kurtuluş savaşımızın öncüleri bunu görmekte gecikmediler. Nihayet saltanat ve hilâfeti kaldırdılar. Böylece yeni Devlet Lâikleşmiş oluyordu.

Görülüyorki bizim Devletimizin lâiklik temeli ulusal kurtuluş savaşımıza ve halk hareketine dayanmaktadır. Bugün Devletin lâikliğine karşı duranlar ya da duranlara açık, kapalı yardım edenler halkın, halk hâkimiyetinin, ulusal kurtuluşumuzun karşısında olanlardır. Yeni Devletin lâikliği benimsemesi ile ancak bir ulusçu felsefe doğmuş, akılcı, insançı düşünceler okullarımıza girmeye başlamıştır. Lâikliğin Devletin temel düzeni haline gelmesiyle halkın dışardan ve içerden sömürülmesi durdurulmuş, halk kendi Devletine sahip çıkmaya başlamıştır. Halkla Devletin bu kucaklaşması sonda; öğretmensiz, okulsuz, ulusal kaynakları kıyasıya tüketilmiş yoksul Devlet, elindeki dar olanaklarla ulus okullarında 1928-1935 arasında iki milyondan fazla vatandaşa okuma yazma öğretmiştir.

Devlet politikasının eğitimimiz üzerine olan etkilerini 1935 den sonra daha açık ve seçik olarak görüyoruz. Bir yandan Büyük Atatürk'ün öncülüğü ile hükümet, B.M.M. uyarılıyor bir yandan Devleti elinde bulunduran zamanın partisi sağlam bir devletçi politika içine de eğitime gerekli yeri veriyor. «Eğitim siyasetimizde temel taşı bilgisizliği gidermektir. Kültür işinde her gün daha çok çocuk ve yurttaş okutup yetiştirecek bir program güdülecek.» Diyor. Ata şu sözleriyle bu programı destekliyor ve uygulanmasında ilgililerin dikkatini çekiyor: «İlk tahsilin yayılması için sade ve pratik tedbirler almak yolundayız. İlk tahsilde hedefimiz bunun umumî olmasını bir an evvel tahakkuk ettirmektir. Milletın başlıca işi olarak bu mevzu da ısrar etmeyi lüzumlu görüyorum.»

Bundan başkası da söylenemezdi. Yüz yıllardan beri devrim yapan ulusların kör güce dayanmaları insanları eğitmenin ne denli kestirme yol olduğunu bilmemenin Ata için söz konusu olamayacağını görüyoruz. Demokratik bir Devlette halkla anlaşmanın biricik aracı yazıdır. Eğer halk yazmayı okumayı bilmiyorsa anlaşma ve dolayısıyla demokrasi de yoktur.

Anlaşıp bağlaşamayan insan topluluğunun ise kısa zamanda elde ettiği hakları kaçıracağı bir gerçektir.

Nitekim kuruluştan sonra halk yığınlarının hızlı ve sürekli olarak eğitim görmemiş olması Cumhuriyet ilkelerinin köylere kadar kök salmasına engel oldu. Bunun yanında başka nedenlerle birlikte ulus okullarının yetersizliği görüldü ve Eğitim kursları doğmuş oldular. Eğitim kursları ile 850 köyde üç yıllık tek sınıflı ilkokul açıldı. Eğitimciler bir milyondan çok köylü çocuğuna eğitim sağladılar. Bugün onların avukat, doktor, mimar olmuş öğrencileri vardır.

Bir süre sonra eğitimcilerin de ulusal amaca ulaşmak için tek kimseler olamayacağı anlaşıldı. Hemen 1940 yıllarında «Köy Enstitüleri Kanunu» ile yeni bir kurum daha doğuyordu. Bu kurumlarla eğitimimize gelen yenilikleri «Köy Enstitüleri ve Köy İlkokulları Teşkilât Kanunu» nun açıklamasından parçalar olarak belirtmek istiyorum:

Adı geçen kanun, eğitimin yapısı ve amacı açısından bir yenilik getirmiştir. Eğitimin amacı, okuma yazma öğrenmek değildir. Ayrıca, halkı aydınlatmak, ulusçu duygular aşılacak, pratik bilgiler de vermek değildir. Amaç; köylünün ekonomik ve kültürel hayatında değişimler yapmak ve teknik ilerlemelerini sağlamaktır. Kanunun 10. maddesinin açıklaması: «Köy okulu talebesine, tahsil çağının süresi içinde her şeyden bir parça okusun anlasın düşüncüsü ile nazari mahiyette kitap bilgisi verilmekten kat'i surette kaçınılacak, onlara yalnız içinde buldukları ve ileride askerlikte içinde bulunacakları iş ve mücadele âleminin icaplarına uygun ameli ve tatbiki bilgiler ve hüneler kazandırılacaktır. Köy kültürüne uygun düşecek sosyal eğitim ve öğretim tedbirleri ekonomik tedbirleri getirici, hazırlayıcı mahiyette olacaktır.» Diyor. Bunlar, Köy Enstitülerini öteki okullardan ayıran özelliklerdir.

Görülüyorki burada geleneksel köy okulunun tutumundan apayrı bir tutum var. Köy okullarının bu tutumlarını», köy çocukları orta okullara bu bilgi ile devam edemiyorlar», diye sömürenler köy çocuklarına beğenmedikleri ilkokulları bile çok görerek onları tüm karanlığa ve çıkmaza attılar. Böylece de yeni bir politika güdülmeye başlamış oluyordu. Bu politika 1946 yılına kadar güdülen Devletçi ve halkçı politikanın tam karşıtıdır.

Halkı kandırmak için düzenlenip de bir türlü on yıl içinde çıkarılmayan kanun tasarısının gerekçesinde şu cümleleri okuyoruz: «Köy Enstitüsü öğrencileri okulda, iyi düzenlenmiş bir program ile tarım, sanat, genel ve meslek bilgilerini tam olarak alamadıkları gibi meslek hayatına girdikten sonra da geçimlerini sağlamak için kendilerine verilen araziye işletmek, işliklerde çalışmak mecburiyeti karşısında asıl vazifeleri olan öğretmenliği layikiyle yapamamışlardır.» «Diğer taraftan enstitülerin bilhassa kuruluş yıllarında inşaat ve ziraat işçiliği ile devamlı surette meşgul edilen öğrencileri kifayetsiz birer öğretmen olmadıklarından gittikleri köylerde tatmin edici neticeler alamamışlardır.»

Görülüyor ki bu tasarı, 1848 yılından beri köy toplumu için denenip bir sonuç vermeyen, köy topluluğu ile şehir topluluğu arasındaki ekonomik, sosyolojik, doğal ve kültürel olan bilimsel ayrılıkları bilmezden gelmektedir. Hiç olmazsa tarım kültürü ile ticaret ve sanayi kültürü arasındaki ayrı-

rımları bilmiş olsaydı köyle kent öğretmeninin aynı bilimsel temellere göre yetiştirilemeyeceklerini anlardı. Ama tasarının amacı halkı, köylüyü aydınlatmak değildi. Eğer öyle olsaydı ilkin kanunlaştırılırdı. Asıl amaç eski çalışmalarını halkın gözünden düşürmek, halk hareketini durdurmak, o yıllarda oluktan akar gibi yurda akan dış yardımları bir iktidar azınlığı arasında paylaşmaktı. Nitekim de öyle oldu. Köy topluluğunun aydınlatılması Devletin başlıca hizmetleri arasından çıkarıldı. Yılda 850-1000 ilkokul açılırken 244, 1000-1200 öğretmen yetiştirilirken 450, 180000 köy kızı okullara alınırken 120000 alınmaya başlandı. Öte yandan Ulus okulları dinamitlendi, bu okullara 1946 yıllarında 37500 öğrenci devam ederken, 1959 da bunların sayıları 13200 e düşürüldü, kuran kurslarındaki öğrencilerin de sayıları 2700, den 29.000 e yükseldiler.

Nihayet, 27/mayıs/1960 Devrimi ile Devlet bu politikacıların elinden kurtarıldı umudu dalga dalga yurt yüzeyine yayıldığı sırada yapılan genel seçimlerle B.M. Meclisine gelenler aynı zihniyetin devamı olduklarını Reformlara karşı çıkmalarıyla gösterdiler.

Düzmece demokrasi çığlıkları ile, Halkçı, Devletçi, Ulusçu ve Lâik politikayı ve Anayasa'yı uygulamak zorunda olanlar bugün de 1946 yıllarından ayrı bir politika uygulamamaktadırlar. «Köy Enstitüleri mazi oldu, ati olmayacaktır», diyen kimseler halkın aydınlanmasına ve halka karşı olanların güttükleri politikanın birer aracı olmaktan başka bir şey yapmamaktadırlar. Nitekim bunların düzenledikleri «Beş Yıllık Plân» ın 1963 yılına ait olan eğitim bölümünün uygulanma olanağı bulamadığını gene «Plân» dan öğreniyoruz. Halka karşı olanların zihniyetini temsil edenler Milli Eğitim örgütünde yuvarlandıkça, reformlara karşı duranlarla birlik olundukça başkası da beklenemezdi.

Görülüyorki, halkın aydınlanması mutlu günler görmesi Devlet politikasına sıkı sıkıya bağlıdır. Bugün yapılacak iş demokratik yollardan oynanan bu oyunları halka anlatmak ve onları kendi kendine yardıma çağırmaaktır. Bu yardım kampanyası ilkin aydınların halkını, köyünü bilmesi yurt sorunlarının hangisine öncelik ve ivedilik tanınacağıнын kesin olarak anlaşılması sonra da aydınların safları sıklaştırarak halkın içine girmesiyle başlayacaktır. Aksi halde, ışığı güneş, ısıyı güneş, korunması güneş olan topluluğumuzu mutlu insanlar topluluğu haline getiremeyecek, «Mustafa Kemal'le birlikte yok» olacak tehlike ile karşı karşıya geleceğiz. Dünden beri «Ulus adına iktidarda bulunanların ulusa karşı davranışlarının sakat yanlarını gene ulusun önlerine sermek en büyük aydınlık ve vatandaşlık borcudur.» Tek tek kurumları savunmak yerine Devletin yönünü gerçekten halka döndürmek, bir an önce Anayasamızın uygulanmasını sağlayacak çabalarda bulunmak, Kurtuluş Savaşı felsefesine dayalı «halk Devletini» gerçekleştirmek işte yapılacak işlerin bázıları...

DIYALEKTİK ve MANTIK

G. PLEKHANOV

Çeviren : ERDEM BURI

Marx ile Engels'in felsefesi sadece maddeci bir felsefe değil, aynı zamanda diyalektik bir felsefedir. Bu öğretiye şöyle karşı duruluyor: Önce deniyor ki, diyalektik kendi başına eleştiriye dayanamaz. Sonra da, hem özellikle, maddecilik ile diyalektiğin bağdaşamayacağı söyleniyor. Şimdi bu karşı durmaları inceleyelim.

Okur, M. Bernstein'in Marx ile Engels'in «hataları» adını verdiği şeyi diyalektiğin zararlı etkisi yoluyla nasıl açıkladığını her halde hatırlıyacaktır. Alışılacagelmış mantık şu formüle dayanır: «evet evet'dir, hayır hayır'dır»; oysa diyalektik bu formüle tam ters bir anlam yükler: «evet hayır'dır, hayır evet'dir». Bu ikinci formüle bir çeşit tiksinti duyan M. Bernstein, formülün şaşırmacaların ve hataların en tehlikelilerine düşürebileceğini öne sürüyordu. Bilgili geçinen okurlardan büyük bir çoğunluğun M. Bernstein ile aynı fikirde olması beklenebilir; çünkü «evet hayır'dır, hayır evet'dir» formülü dış görünüşte düşüncenin ana ve değişmez kanunlarıyla açıktan açığa çelişmededir. İşte bizim burda meselenin bu yanını incelememiz gerekiyor.

Düşüncenin üç ana kanunu vardır: 1. özdeşlik (aynıyet) kanunu, 2. çelişmezlik kanunu, 3. üçüncü şıkkın imkânsızlığı kanunu.

Özdeşlik kanunu (principium identitatis), A, A'dır (Omne subjectum est praedictum sui) ya da $A = A$ 'dır, der.

Çelişmezlik kanunu, yani A, B değildir, ilk kanunun olumsuz bir biçiminde sadece.

Üçüncü şıkkın imkânsızlığı (principium exclusi tertii) kanununa göre, birbiriyle çelişen ve birbirini dışarda bırakan iki yargıdan ikisi de aynı zamanda doğru olamaz. Yani ya A, B'dir, ya da A, B değildir; bu iki yargıdan biri doğruysa öbürünün mutlaka yanlış olacağı sonucu çıkar Aralarında bir orta yol hem yoktur; hem olamaz.

Überweg'e göre çelişmezlik kanunu ile üçüncü şıkkın imkânsızlığı kanunu şu mantık kuralında birleştirilebilir: verilmiş bir özelliğin verilmiş bir nesneye ilişkisi üzerine sorulan belirli - ve kendi anlamında kavranmış - her soruya evet veya hayır, ve hayır: evet ve hayır diye karşılık vermek gerekir.

Ne olursa olsun bu kurala karşı durmak güçtür. Bu kural doğruysa «evet hayır'dır, hayır evet'dir» formülü yanlıştır. Bu durumda, Bernstein gibi gülmekten başka birşey kalmıyacak ve Herakleitos Hegel, Marx gibi güçlü düşünürlerin «evet evet'dir, hayır hayır'dır» formülünden, hem de düşüncenin az önce sözünü ettiğimiz üç ana kanuna sağlamcasına dayanmış bir formülünden, öbür formülü daha doyurucu bulmaları karşısında şaşırmanın gerekecektir herhalde!...

Diyalektik için bir ölüm kalım meselesi olan bu sonuç, çürütülemezmiş gibi gözüküyor. Ama bu sonucu benimsemeden önce meseleyi daha yakından inceleyelim.

Tabiattaki bütün olayların esası maddenin hareketinden meydana gelir. Hareket nedir öyleyse? Apaçık bir çelişmedir hareket. Hareket halindeki bir cismin verilmiş bir zamanda belli bir yerde olup olmadığı size sorulursa, bütün iyi niyetinize rağmen, Uberweg'in kuralına yani «evet evet'dir, hayır hayır'dır» formülüne uygun olarak karşılık veremezsiniz. Hareket halindeki bir cisim belli bir yerde bulunmakta ve, aynı zamanda, o yerde bulunmamaktadır. Hareket halindeki bu cisim hakkında ancak «evet hayır'dır, hayır evet'dir» formülüne uyarak bir yargıya varabiliriz. Bu cisim çelişme mantığının çürütülmez bir tanıtı (delili) olarak karşımızda duruyor artık. Böylesine bir mantığı kabullenmek istemeyenlerin de Zenon'la birlik olup hareketin duyularımızın bir aldatmacasından başka birşey olmadığını ileri sürmeleri gerekir...

Hareketi inkâr etmeyenlere şunları soracağız: düşüncenin bir «ana kanunu» varlığın ana olgusuna (vakıasına) karşı çıkıyor; ne düşüneceğiz öyleyse bu kanun hakkında? Doğruluğunu biraz da şüpheli görerek ele almamız gerekmez mi bu kanunun?

Burada bir ikileme (dilemma) karşı karşıyayız: ya formel (suri) mantığın ana kanunlarını kabul edip hareketi inkâr etmek, ya da hareketin varlığını kabul edip bu kanunları inkâr etmek zorundayız. Bu ikileme şimdilik hiç de hoş kaçmıyor. Bakalım bizi kurtarabilecek bir yol var mı?

Maddenin hareketi tabiattaki bütün olayların esasıdır. Hareket bir çelişmedir. Meseleyi diyalektik olarak düşünmek gerekir; yani, M. Bernstein'in da söyleyeceği gibi, «evet hayır'dır, hayır evet'dir» formülüne uygun olarak düşünmek. İşte, bütün olayların esası meselesi söz konusu oldukça, «çelişme mantığı» düzeyinde bulunduğumuzu kabullenmek zorundayız. Hareket halindeki maddenin molekülleri, birbirleriyle birleşerek birtakım bileşimler, birtakım şeyler, birtakım nesnelere meydana getirirler. Böylesine bileşimler uzun ya da kısa dayanıklılık gücüne göre birbirinden ayrılır, uzun ya da kısa bir süre varolur, sonra da başka bileşimlere yerlerini bırakmak için yokolurlar; sonsuz olan, ölümsüz olan maddenin hareketi, bir de, hiç bir biçimde yokedilemeyecek olan, maddenin özüdür. Madde hareketinin sonucu olarak maddenin herhangi bir bileşimi de ortaya çıkıp yine aynı hareketin bir sonucu olarak yokolmadı mı, bu bileşimin varoluş meselesi kaçınılmazcasına olumlu bir yönde çözümlenmelidir. İşte bu yüzden Venüs gezegeni bize gösterilip de: bu gezegen varolmakta mıdır? diye sorulsa, hiç duraklamaksızın, evet, deriz. Beri yandan, büyüçüler varolmakta mıdır? diye sorulacak olursa yine hiç duraklamaksızın, hayır, deriz. Ne demek bu öyleyse? Şu demek: ayrı nesnelere söz konusu olduğunda, yargılarımızı yukarıda sözü geçen Uberweg'in kuralına dayamamız, bir de, hem özellikle, düşüncenin «ana kanunlarına» uymamız gerekir. Bu düzeyde M. Bernstein'in bayıldığı «evet evet'dir, hayır hayır'dır» formülü hüküm sürer.

Gelgelelim burda bile bu saygı değer formülün gücü sınırsız değildir. Varoluş olan bir nesnenin gerçeği hakkındaki bir soruya olumlu bir karşılık verilir. Ama bir nesne daha oluş halindeyse ne karşılık verilebileceği konusunda haklı olarak duraksanabilir. Adamın birinde başın yarısı saçsızsa: bayın saçları dökülmüş, deriz. Elimizden gelirse şimdi, gelinde dökülen saçların kesin olarak hangi andanberi dazlaklığı meydana getirdiğini söyleyiverelim!

Belli bir özelliğin belli bir nesneye ilişkisi üzerine bundan başka sorulacak belirli her soruya ya evet ya hayır diye karşılık vermek gerekir. Bu

karşıliktan da hiç şüphe edilmez. Ama bir nesne dönüşmekteyse, Transformation» verilmiş bir özelliği kaybetmekte veya bu özelliği daha yeni yeni kazanmağa başlamaktaysa nasıl karşılık verilsin istersiniz? Bu durumda açık, anlaşılır bir karşılığın verilmesi gerekir. Bu karşılığın tam olabilmesi için «evet hayır'dır, hayır evet'dir» formülüne göre verilmesi şarttır; Uberweg'in «ya evet ya hayır» formülüyle bir karşılık vermek imkânsız hale gelebilir.

Nesnenin kaybetmekte olduğu özelliğın varoluşunu daha yitirmediği, yeni yeni kazanmağa başladığı özelliğın de o anda zaten varolduğu söylenerek karşı konabilir elbet; böylece de «ya evet ya hayır» formülüne uygun bir karşılık verilebilir (hatta bu karşılığı vermek zorunluğuna vardır) hem, sözü edilen nesne daha dönüşüm halindedir. Ne var ki, bu karşılık yanlışır. Genç bir çocuğın çenesinde beliren «tüyler»le çocuk «sakallanmağa» başlarsa da, bu durum bize oğlana sakallı demek hakkını vermez. Çenedeki tüyler, hernekadar yavaş yavaş sakal haline dönüşecekse de, sakal değildir. Değişmenin niteliksel olabilmesi için önce belli bir nicelik sınırına ulaşması gereklidir. Bunu aklından çıkaran herkes, nesnelere özelliğın hakkındaki belirli bir yargıyı anlatabilme imkânını elden geçirir.

Efes'li eski düşünür: «Herşey akmakta, herşey dönüşmekte», der. Nesne adını verdiğimiz bileşimler hızlı ya da yavaş, sürekli bir dönüşüm içindedirler. Verilmiş bileşimler bu aynı bileşimler olarak kaldıkça «evet evet'dir hayır hayır'dır» formülüne göre değerlendirilmeleri gerekir. Ama böyle olmaktan çıkıp dönüşüme uğradıkları ölçüde de çelişme mantığına başvurarak: M. Bernstein, ve ona benzer bütün metafizikçiler takımını üzmeğe pahasına da olsa, «evet ve hayır: bu bileşimler hem varolur hem varolmaz» deriz.

Nasıl hareketsizlik hareketin özel (tikel-cüz'i) bir durumuysa, formel mantığın kurallarına uygun düşünce de (düşüncenin «ana kanunlarına» uygun olanı) diyalektik düşüncenin özel bir durumudur.

Platon'un öğrencilerinden biri olan Kratilos'un, Herakleitos ile bile aynı fikirde olmadığı söylenir. Herakleitos: «Aynı ırmakta iki kere yıkanılmaz» dermiş. Kratilos ise bir kere bile yıkanılmıyacağını söylemiş. Yıkandığımız süre içinde ırmak değişir, su başka bir su olur. Bu çeşit yargılarda o andaki varlığı meydana getiren unsurun yerini geleceğın unsuru alır. Bu, diyalektiğın doğru olarak uygulamak değil, bir çeşit kötüye kullanmaktır. Hegel: Das Etwas ist die edste Negation der Negation (Herhangi birşey olumsuzlamanın ilk olumsuzlanmasıdır) der.

Bizim eleştirilenlerden, felsefe edebiyatının büsbütün bilgisizi olmayanlar ikidebir Trendelenburg'a baş vurmaktan hoşlanırlar; Trendelenburg, diyalektiğın işine yarayacak bütün kanıtları sözde çürütmüşmüş. Anlaşıyor ki bu baylar Trendelenburg'u üstünkörü okumuşlar. O da okumuşlarsa eğer.. Şu küçük noktayı iyice unutmuşa benzerler (farkına varıp varamadıklarından hiç de emin değilim ayrıca) Trendelenburg, çelişmezlik kanununun harekete değil, sadece hareketin yarattığı nesnelere uygulanabileceğini kabullenir. Doğrudur da. Ama hareket sadece nesne yaratmaz; yukarda da belirtildiği gibi nesnelere durmadan değiştirir. İşte bu yüzden de hareket mantığı («Çelişme mantığı») hareketin yarattığı nesnelere üzerindeki haklarını hiç yitirmez. Böylece, formel mantığın «ana kanunlarına» gereken saygıyı duyarken, bu kanunların sadece belli sınırlar içinde ve diyalektiğın payına zararlı olmadıkça geçerli olduklarını akıldan

çıkarmamalıyız. Trendelenburg'a göre kanun gerçekte böyle ortaya konmuştur. Ne var ki Trendelenburg ileri sürdüğü bir ilkeden, **bilgi kuramı için olağanüstü bir önem** (1) taşıyan ilkeden, gerekli bütün sonuçları kendi bile çıkarmamıştır.

Ayrıca belirtelim ki, Trendelenburg'un **Logische Untersuchungen**'inde (Mantık Çalışmaları) (2) bize karşı olmayıp tam tersine bizi destekleyen pek çok söz vardır. Bu tutum ilkin tuhaf gibi gelebilirse de, aslında Trendelenburg'un idealist diyalektikle adetâ savaş halinde olması yüzünden kolayca anlaşılabilir.

Böylece, Trendelenburg diyalektiğin kusurunu, varlığın kendi kendini yaratmasını sağlayan bir hareketi (yani katkısız fikrin (pure ideanın) özüne bağlı bir hareketi) kabul etmesinde buluyor. (2) Gerçekten de bu büyük bir hata. Böylesine bir hatanın, idealist diyalektige, hem de özellikle idealist diyalektige, bağlı bir hata olduğunu anlamayacak kimse var mı? Marx'ın, diyalektiği «ayakları üzerine» oturturken, ilkin eski bir idealist temelden gelen bu ana hatayı düzeltmekle işe koyulduğunu artık bilmeyen kaldı mı? Başka bir örnek: Trendelenburg, Hegel aslında hareketi bu mantığın bir temeli olarak göstermektedir, der; hareket dayanacağı herhangi bir şey aramıyor gibidir. Ayrıca bu hem tamamen doğrudur, hem de **maddeci** diyalektige yararlı bir kanıttır. Bir üçüncü örnek: Trendelenburg'a göre, Hegel'de tabiatın sadece uygulanmış bir mantık olduğuna inanmak yanlıştır. Tam tersine; Hegel'in mantığı, hiçbir zaman, katkısız fikrin yarattığı bir şey olamaz; bu mantık tabiatın öngörülen bir soyutlamasının sonucudur. (Eine anticipirte Abstraction der Natur). Hegel'in diyalektiğinde hemen her şey tecrübeden çıkarılmıştır; tecrübe, diyalektige verdiği her şeyi geri alacak olursa, diyalektiğin pılısını pirtısını toplayıp gitmesinden başka işi kalmaz. Çok da doğru! Ustaları Hegel'in idealizmine karşı çıkıp da maddeciler safına geçen Hegel öğrencileri de bundan başka birşey söylemiyorlardı zaten.

Bu konuda sayısız örnekler verebilirim ama, konudan uzaklaşırım o zaman da. Bizi eleştirenlere belirtmek istediğim sadece şu: bize karşı girişmiş oldukları savaşta, Trendelenburg'u hiç işe karıştırmazlar daha iyi olur.

Devam edelim. Hareketin kendi içinde bir çelişme olduğunu, böylece de formel mantıktaki «ana kanunların» harekete uygulanamayacağını söylemişim. Bu tezin yanlış anlaşılmasını sağlamak için iyice açıklanması yerinde olur. Bir hareketin başka bir hareket haline geçmesini ele aldığımızda (sözgelimi mekanik hareketin ısıya dönmesi gibi) Uberweg'in ana kuralına uygun olarak düşünmemiz gerekir. Böyle bir hareket ya ısıdır, ya mekanik harekettir, ya... böylece sürer gider. Besbelli! Eğer iş böyleyse, formel mantığın ana kanunları, bâzı ölçülerde, harekete de uygulanabilir. Bir daha ortaya çıkıyor ki, diyalektik; formel mantığı ortadan kaldırmıyor da metafizikçilerin bu mantığın kanunlarına verdikleri salt (mutlak) değeri elinden alıyor. Okur, az önce söylenenleri hatırlarsa, sık sık ileri sürülen bu fikrin taşıdığı önemin değersizliğini kolayca görebilir. Bilindiği gibi, bu fikre göre diyalektik, maddecilikle bağdaşamaz. Oysa, tam tersine, diyalektiğin temeli tabiatın maddeci anlayışına dayanır Da-

(1) Importance exceptionnelle pour la théorie de la connaissance.

(2) Leipzig 1862

yanır ve ola ki bir gün maddecilik de yıkılırsa, diyalektik de onunla birlikte çöküp gider. Üstelik, diyalektiksiz bir maddeci bilgi kuramı (teorisi), eksiktir, tekyanlıdır, hattâ imkânsızdır.

Hegel'de diyalektik, metafizikle birleşir; çağdaş diyalektik ise tabiat öğretisine dayanır.

Hegel'de, «gerçeği-biçimlendiren-şey» (Marx'ın bu deyimini kullanırsak) salt İdea'dır. Maddeciler için de salt Idea, hareketin soyutlanmasından başka birşey değildir. Maddenin bütün bileşimleri ile durumları bu soyutlamanın sonucudur.

Hegel'e göre düşünce, kavramlardaki çelişmelerin ortaya çıkarılmaları ve çözümlenmeleri yoluyla gelişir. Maddeci düşünceye göre kavramlardaki çelişmeler, olaylardaki çelişmelerin yansıması, düşünce diline aktarılmasıdır. Bu yansıma ya da aktarılma, olayların ortak temelinden, yâni hareketten doğar.

Hegel'e göre, şeylerin ilerleyip gelişmesi, İdeaların ilerleyip gelişmele-riyle belirlenmiştir; oysa maddecilere göre, İdeaların ilerleyip gelişmesi, şeylerin ilerleyip gelişmesiyle, düşüncenin ilerleyip gelişmesi de hayatın ilerleyip gelişmesi ile açıklanır.

Maddecilik, diyalektiği «ayakları üzerine» oturtur. Böylece de, diyalektiğin Hegel felsefesinde büründüğü mistik kabuğu ortadan kaldırır. Ve yine böylece, diyalektiğin devrimci yanını göz önüne serer.

«Mistik biçimi içinde diyalektik âdeta bir Alman modası haline geldi» der Marx. Çünkü, bu görüş, süregelen durumu kutsallaştırıyor gibiydi. Burjuvazi ve burjuvazi öğretisi sözcülerinin gözünde, rasyonel biçimiyle diyalektik, ürktücü, utanç verici bir şeydir. Çünkü diyalektik, süregelen durumun olumlu bir biçimde kavranması yanında, olumsuzlamanın kavranmasını; o günkü durumun -kaçınılmaz çöküntüsünü de kapsar. Çünkü diyalektik her biçimi, hareketin akışı içinde, yâni geçici görünüşünde ele alır. Çünkü hiç bir şeye başeğmez, ayrıca özü bakımından da eleştirici ve devrimcidir.»

Gericî düşüncelerle yoğrulmuş burjuvazinin, maddeci diyalektikten ürkmesi hiç de şaşılacak bir şey değildir. Devrimci harekete yakınlık duyanların bu işten yüz çevirmesi ise, hem gülünç hem de adamakıllı üzücüdür: saçmalığın ulaşabileceği en yüksek nokta da budur işte.

Önemle üzerinde durmamız gereken bir şey daha var. Mantık konusunda Uberweg'in ne ölçüde doğru düşündüğünü görmüştük. Uberweg, mantığın şu ya da bu nesneye, şu ya da bu özelliğin ilişkisi üzerine sorulan her kesin soruya kesin karşılıklar verilmesini istiyordu. Diyelim ki şimdi, yalın olmayan, ama birbirine tabantabana karşıt özellikler taşıyan karmaşık bir nesneyi ele alıyoruz. Uberweg'in istediği yargı böyle bir nesneye uygulanabilir mi acaba? Hayır. Hegel diyalektiğine Trendelenburg kadar kesinlikle karşı çıkan Uberweg, bu durumda başka bir kurala, mantıkta «*principium coincidentiae oppositorum*» adı verilen kurala göre bir yargıya varmak gerektiğini ileri sürer. Ne var ki, tabiatbilimleriyle toplum bilimin ele aldığı olayların büyük çoğunluğu bu çeşit karmaşık «nesnelere» dendir. En yalın protoplazmada, en az gelişmiş bir toplum hayatında bile birbirine tabantabana karşıt özellikler görürüz. Öyleyse, diyalektik metoda hem tabiat bilimlerinde hem toplum biliminde geniş bir yer ayırmak gerektiği besbellidir. Bu iş böylece ele alındığından beri de, bu bilimler gerçekten büyük ilerlemeler göstermiştir.

Şimdi de diyalektiğin biyoloji alanında kendini nasıl kabul ettirdiğini hatırlamak ister misiniz? Biliyorsunuz, evrim (tekâmül) kuramı türler üzerine bir tartışmaya yol açmıştı. Darwin ile taraftarları bir ve aynı bitki ya da hayvan familyasının çeşitli türlerinin, belli bir ilkel canlıdan gelen farklılaşmış sonuçlarından başka bir şey olmadığını ileri sürüyorlardı. Ayrıca, evrim kuramına göre, aynı takımın bütün cinsleri de yine başlangıçtaki bir ilk canlıdan gelir. Aynı sınıfın bütün takımları için de aynı şeyi söyleyebiliriz. Karşıt düşünceyi savunanlar yani Darwin'e karşı duranlar, bütün bitki ve hayvan türleri arasında hiç bir bağıntı olmadığını ileri sürerler ve sadece aynı türdeki yaratıklardan hepsinin başlangıçtaki ortaklaşa (müşterek) bir canlıdan türediklerini söylerler. Bu çeşit bir tür anlayışını Linné daha önce şöyle açıklamıştı: «Tanrının tâ başta yarattığı sayıda tür vardır». Bu görüş tepeden tırnağa metafizik bir görüştür. Çünkü metafizikçi, şeyleri ve kavramları «birbirinden ayrı, değişmez, donmuş, olduğu gibi kalacak, birbiri ardısıra ve birbirine hiç bir bağıntısı olmaksızın incelenecek nesnelere» (Engels) olarak ele alır. Diyalektikçi ise, tam tersine, şeyleri ve kavramları «diltilerinde, ardarda sıralanışlarında, hareketlerinde, ortaya çıkışlarında ve yokoluşlarında» incelemektedir, diyor Engels. Bu görüş, Darwin zamanından beri Biyolojiye yerleşmiştir ve bilimin gelişmesiyle evrim kuramında yapılacak bütün düzeltmelere rağmen her zaman da yerinde kalacaktır.

Toplumbilim bakımından diyalektiğin taşıdığı büyük önemi anlayabilmek için sosyalizmin nasıl ütopyadan bilim haline geldiğini hatırlamak yeter.

Ütopyaacı sosyalistler, «insan tabiatı»nı soyut bir açıdan görüyorlar, toplumsal olayları da «evet evettir, hayır hayırdır» formülüne göre yargılıyorlardı. Mülkiyet insan tabiatına ya uygun düşer ya da uygun düşmez; tek kadınla evlenmek insan tabiatına ya uygun düşer, ya uygun düşmez, diyorlar; her konuda da böyle düşünüyorlardı. İnsan tabiatını değişmez bir şeymiş gibi gören sosyalistler, düşünülmesi kabil olan toplumsal düzenler arasında insan tabiatına, bütün öteki sistemlerden daha uygun düşen bir sistemin bulunduğuna inanmak zorunda kalıyorlardı. Bu sistemi öbürlerinin arasında en uygun olanı gibi görmek, daha doğrusu, insan tabiatına en uygun düşeni olarak kabullenmek isteği burdan geliyor işte. Her okul kurucusu bu en uygun sistemi bulduğunu sanıyor, bu yüzden de kendi ütopyasını ileri sürüyordu. Marx sosyalizme diyalektik metodu getirerek sosyalizmi bir bilim yapmış böylece de ütopyacılığa öldürücü darbeyi indirmişti. Marx insan tabiatının sözünü etmez; insan tabiatına ya uygun düşen ya uygun düşmeyen toplumsal bir kurum (müessesese) tanımaz. **Felsefenin Sefaleti** adlı kitabında Proudhon'a yaptığı ilgi çekici ve önemli çıkışları görüyoruz: «M. Proudhon, bütün tarihin insan tabiatının dönüşümünden başka bir şey olmadığını bilmiyor».

Marx, **Kapital**'de insanın dış dünyayı etkilerken ve bu dış dünyayı değiştirenken kendi tabiatını da değiştirdiğini söyler. İşte bu, toplumsal hayatın sorunları üzerine yeni bir ışık tutan diyalektik bir görüştür. Bu sorunlar arasından birini, özel mülkiyet sorununu ele alalım. Ütopyaacılar, hiç durmaksızın aralarında yazışmışlar ve hem kendi aralarında hem de iktisatçılarla özel mülkiyetin varolup olmaması gerektiğini, daha doğrusu insan tabiatına uygun düşüp düşmeyeceğini uzun uzun tartışmışlardı. Marx bu soruyu somut bir alana getirdi. Onun öğretilerine göre mülkiyet biçimleri

ve ilişkileri (münasebetleri) üretim güçlerinin evrimi ile belirlenmiştir. Belli bir evrim derecesine, belli bir mülkiyet biçimi tekabül eder; başka bir evrim derecesine de başka bir biçim... Bu konuda kesin bir çözüm yoktur da olamaz da; çünkü her şey akar, her şey değişir; «bilgelik çılgnlığa, haz acıya dönüşür».

Hegel der ki: «çelişme ileri götürür». İşte bu diyalektik görüşü pekiştirecek en sağlam örneği, bilim sınıf çatışmasında bulur. Bu çatışma hesaba katılmayacak olursa, sınıflara bölünmüş bir toplumun ruhsal ve toplumsal hayatının evrimi hiç mi hiç anlaşılamaz.

Peki, az önce de gördüğümüz gibi, hareketin bitip tükenmek bilmeyen sürecinin insan beynindeki yansıması demek olan «çelişme mantık»ına niye «diyalektik» adı veriliyor? Çok derin incelemelere girmemek için sözü Kuno Fischer'e bırakıyorum:

«Fikir yönünden zengin bir konuşmaya katılanların düşünceleri giderek nasıl değişirse, insanlar ve şeyler hakkındaki görüşlerimiz de zaman ve tecrübeyle yavaş yavaş böyle değişir. Bu bakımdan insan hayatı bir diyaloga benzer. Tecrübe de, dünya ve hayat hakkındaki görüşlerimizin bu zorunlu ve irademiz dışındaki değişmesinden başka bir şey değildir zaten. İşte bu yüzden Hegel, bilincin gelişmesini bir felsefe konuşmasının gelişmesine benzetmiş ve bu gelişmeye «diyalektik» ya da diyalektik hareket adını vermiştir. Bu deyim, Platon, Aristoteles ve Kant tarafından da değişik ve belirli bir anlamda kullanılmıştır ama hiç bir sistemde Hegel'inkinde olduğu kadar geniş bir anlam kazanmamıştır».

Bütün yayınları eksiksiz

Bulabileceğiniz tek kitabevi

bilgi TÜSTAV

KİTAP-KİRTASIYE-YAYIN

Ahmet Tervik Küflü

Sakarya Cad. 8-A

Yenişehir — ANKARA

SAVAŞ OLMADI

Sosyalizm ve Sosyal Mücadeleler Tarihi adlı ünlü eseriyle tanınan MAX BEER'in yakın tarihin bilinmesi çok gerekli olaylarına ışık tutan SAVAŞ OLMADI adlı kitabını yayımlamaya devam ediyoruz.

Max Beer

Çeviri : Babür KUZUCU

FRANSIZ BARIŞÇILIĞI

1933 yılının 30 Ocak günü, Fransa'nın elini silâhına attığı gün değildi.

Ülkenin yöneticileri, Kamutay, siyasa adamları o günü (Bay Edouard Daladier'yi iktidara getiren hükümet çıkmazının sonu) başka yılların olağan günleri gibi yaşadılar. Sınır komşularında meydana gelen siyasal değişmeye ilgisiz kalmamışlardı şüphesiz. Ama, bu ilgi, Versailles suçlularının başhcalarından biri sayılan, Birinci Dünya Savaşı'nın feldmareşalı Hindenburg'un 1925 de Almanya Cumhurbaşkanlığına seçildiğinde duyulan ilgiden daha çok değildi. Ne Dışişleri ne de Ulusal Savunma Bakanlığında, SAVAŞ'ın başladığını, bir zaman sonra bütünüyle yükleneceğini, birbiri ardı sıra ülkeleri kaplıyacağını, dünyayı sarıp altüst edeceğini düşünen yoktu. Fransa, başına gelecek belânın büyüklüğünden habersiz, hergünkü hayatını yaşamağa devam etti.

Almanya'da şaşılmaştı buna. Sağduyulu bütün Almanlar, Hitler'in iktidarı ele geçişinin Pariste müthiş bir gürültü koparacağını ummuşlardı. Nazi çevrelerinde de bir kuşku seziliyordu. Hattâ Führer'in kendisi bile, İktidara iyice yerleşmeden bazı kargaşalıkların çıkabileceği korkusunu kafasından silemiyor, zaferine yeterince sevinemiyordu. Bu anda, Avrupa'nın ve Dünyanın siyasal yaşamı, Fransa'nın bir çıkışına bel bağlamış durumdaydı. Ama, hiç bir şey olmadı.. Fransız Hükümetinin suskunluğu, olayları kötüye almama isteği, bütün Fransız dostlarını şaşırtan, Avrupa'nın, hattâ Almanya'nın, dünyanın en tüyler ürpertici yıkımından kurtuluş yolunu Fransa'nın içgücünde (energie) gören gerçek Alman yurttaşlarını da altüst eden, gündengüne büyüyen, her yanını kaplıyan ilgisizliği sürüp gitti.

Olan neydi? 1933 yılının 30 Ocak günü, Almanya öteki savaşa tek bir kavramla bağlıydı: «Dünya savaşının adsız askeri». Reich'in şansölyeliğine zaferle oturmuş, savaş delisi bir çapulcu alayına dayanarak zorbalığın tanrısı haline gelmiş olan Führer bile «Adsız asker» diyordu kendine. Fransa'ya gelince, o da yalnız, kutsal taşı altında dinlenen, gerçek «Adsız asker» iyle bağlıydı öteki savaşa. Fakat bu asker, savaşın değişmez adını öğrenmek yolunda, bütün ülkenin katlandığı bunca sancılı özverinin (fedakârlığın) bir simgesi idi. Bu simgenin amaçlandığı şey, insanların, ulusların en yüce dileği, kıvançlara gebe bir BARIŞ inancasıydı. 30 Ocak günü, sınır komşusunun barbar coşkunluğuna karşılık, Fransa, her düşünceyi, bundan caymasını gerektiren her görüşü bir yana atarak tanrılaştırdığı inancasına inanmaya devam etti. Buydu işte olan.

Öbür savaştan buyana, galip fakat derinden derine barışçı Fransa, yeniden

silâha sarılmaktan ürperti duyuyor, böyle bir düşünceyi ağır bir biçimde yargıyordu. Bu savaş dört yıl sürmüş, bir buçuk milyon yurt çocuğunun başını yemiş, bunca özveriye yaraşır bir ödül kazandırmaksızın, Fransa'nın, gücünün üstünde, bir çaba harcamasını gerektirmişti. Ya Alsace-Lorraine? 1870 de yitirilen üç ili geri getirmeyecek zafer, zafer sayılamazdı Fransa için. Gerçi buraları (Alsace-Lorraine) katılmıştı yurt topraklarına, fakat, yeni bir savaşın arefesinde, Fransız sayılan, oysa Almancayı Fransızcadan daha iyi konuşan bir halk topluluğunun yarattığı umut kırılgılığının acısı duyuluyordu sık sık. Yoksa Reich'tan koparılıp alınmış toprak parçalarınıydı bunlar? Büyük Britanyanın, Britanya dominyonlarının, Belçika'nın ve Japonya'nın Alman sömürge topraklarını ele geçirdikleri bir sırada, buralarını Fransa sömürge İmparatorluğuna katmamak zordu doğrusu. Ne varki, bunlar galip Fransa'nın yenilenin elini kolunu bağlayan, alabildiğine ağır bir antlaşmanın koşullarını da aşarak elde ettiği şeylerdi. Bunlara Rhin'in sol kıyılarının eklenmesine, Wilson ülkücülüğü ile Lloyd George gerçekçiliği engel oluyordu. Doğrudan doğruya topraklarına katmak istediği Sarre bölgesine gelince, Fransa, 1935 yılı içinde bir pilebisiti kabullenmek zorunda kaldı. Yenik Almanya'nın katlandığı bu «Budanma» dan Polanya'nın, Danimarka'nın yararlanması, Cermen öc duygusunu Fransa'nın üstüne çekiyor, Ona, uluslar arası ağır bir sorumluluk yüklüyordu. Diktanın kendi varlığından gelen diğer özel koşullar ulusun gücüne, gönencine (refahına) hiç bir şey eklemiyordu. Zorunlu ödentiler (tazminatlar) umduğu büyük yararları sağlamadan, dış siyasetine boyna ket vurmaktaydı. Reich'in silâhsızlanması ve müttefiklerce denetlenmesi, Rhin'in sol kıyılarının geçici işgali, askerden ayrıtlı (démilitarisé) bir bölgenin kurulması, açıkça yenilen yönünden gelecek bir çıkışa karşı kendini sağlama almak içindi.

Bununla birlikte, Fransa, bu teminatlara, umulmadık ve sıkıntılı bir zaferin o anlık ve maddî kazançlarından daha çok değer veriyordu. Bu, savaşın ona verdiği en değerli ürün, ganimetin en güzel hazinesiydi. Bu, güvenliğinin, yeni bir savaşa karşı güvenliğinin inancasıydı, bundan böyle ardında, bütün Fransız devlet adamlarının koşacakları, ülkelerinin savaşçı, atılgan gücünü yitirmek pahasına, soluklarını, güçlerini tüketecekleri ülküydü. Önce, düşmanın hep güçsüzlük içinde kalacağını sanmanın verdiği güvenlik, iki ulusun güçleri arasındaki çok büyük oransızlığın verdiği güvenlik, İkili bir bağdaşmanın (ittifakın) pekiştirdiği güvenlik; bir yanda Reich'in en önemli komşularıyla karşılıklı yapılan geleneksel anlaşmalar, öte yanda, İngiltereyle uyuşmanın çekirdeğini teşkil ettiği, Uluslar Birliği (Cemiyet-i Akvam) aracılığıyla bütün dünyanın imza koyduğu ortaklaşa anlaşma. Sonra da, Antlaşmanın aşamalı olarak yeniden gözden geçirilmesi yoluyla dostluğunu kazanıp, Almanyanın kendisini de elde etmeği demenin güvenliği.

Kaderini, Ruhr'u işgal ederek antlaşmanın zincirlerini sıkılaştıran Poincaré'nin çizdiği yada Locarno ve Genève'da boyun eğdirilen uzlaşma koşullarını sürdürebilmek için bunların iplerini kısıp Briand'ın yürüttüğü Fransa siyasetinin savaş sonrası tutumu bu güvenlik susamışlığından, bu; yurdunu, düşünülmesi heyecanlandırıcı olduğu kadar aptalca da olan, cermen akınından koruma isteğinden, bu yüce «Barış içinde yaşama» gereksinmesinden esinlenmişti. Fransa diplomasisi, bunca yergicinin gözü önüne tutarsızlık görünüşleri çizerek, doğrusu şaşılacak kadar düz bir yolda gözden kaçmıyacak zig-zak lar çiziyordu. Dümdüz, fakat, uluslararası yaşamın doğurduğu özel bir görüşe, paylaşılmamış tek kozun yapılabilecek tek savaşı gibi ileri sürülen geleneksel Fransız-Alman savaşı görüşüne göreçizilmiş yol. Dümdüz, fakat, hep umulmadık bir engelle karşıla-

şılacağı ve bu engeli kararlı, cesaretli bir biçimde aşmak gerekeceği kaygısının biçimlendirdiği yol.

Nitekim, Fransa'nın tekdüze ve kendini sağlam altına alma siyasasına bir engel çıktı, ama bu korkunç engel Hitler'di. Fransa'nın Almanya hakkındaki ölçülerine uymayan ve yepyeni sorunların getiricisi Hitler. Fransa yöneticileri Versailles antlaşmasının, Uluslar Birliği (Cemiyet-i Akvam) paktını, Silâhsızlanma konferansının tutanaklarını birkez, sonra bir kez daha okudular. Ama, yeni şansölye'nin kitabını incelemek, bu yapıt üstüne ağırbaşlılıkla fikir yürütmek zorluğuna katlanmadılar. Gerçekten, Fransız devlet adamları arasında, yalnız ikisinin, Hitler'in yazıları üstünde gereği kadar önemle durduklarını duydum. Biri Başkan Doumergue, diğeri de M. Barthou. Diğer siyasa adamlarından çoğu, Nazizm'in incilinden söz edildiğinde, bazı iyimser kişilerin de sandıkları gibi, bu kitaptakilerin, Führer'in kendisinin bile yadsıdığı tehlikeli gençlik saplantıları olduğuna inanıp, omuz silkiyorlardı. Alman diktatöründe, gerçi iktidara gelişinde ve onu yerleştirme çabası sırasında biraz sert yöntemler kullanan, ama, yüzde yüz uslanma eyiliminde olan, diğerleri gibi, bir siyasa adamının kimliğini görüyorlardı. Kısaca, işe devrimci bir tutumla başlayıp, iktidara gelince ılımlı bir hükümet başkanı oluveren (Fransada geçerli değilmeydi bu?) demogoglardan biriydi. Kimse, sesindeki, herşeyi yerle bir eden kasırgaların gürültüsünü duymıyor, gözlerindeki, dünyayı egemenliği altına alma isteğinin çılgın parıltılarını göremiyor, varlığındaki uçsuz bucaksız kötülük kaynağının etkisinden kurtulamıyacağını kimse kabullenemiyordu bir türlü. İktidara ulaşmadan önce, ölümün övgüsünü yapan duyulmadık insan dışılığı, yöntemindeki, Machiavel'in inceliklerinden çok balta girmemiş ormanlardaki hayvanların kurnazlığını andıran kaypaklığı, dilinin ve düşüncesinin bayalığı: bütün bunlar Fransız yöneticilerini aydınlatmak için yetmiyordu. Onlar için, Hitler, Şansölye olmuş bir siyasa adamı, üçüncü Reich ise, basit bir hükümet değişikliğine uğramış, her zamanki Alman'yaydı.

Ölümlerin ardından konuşmak, onların bazı gizlerini ortaya dökmek doğru değil belki.. Ama, öyle olaylar vardır ki, ister istemez öbür-dünyadakilerin tanıklığını gerektirir ve öyle tanıklar vardır ki, diktatörlüklerin egemen oldukları bir çağda, tanıklıklarından dolayı başlarına gelecek olanlardan onları, yalnız ölüm kurtarabilir.

1933 yılı yazıydı. Bir gün, öğleden sonra, çoktandır tanıdığım, Almanyanın yurt sever ve erkinlikçi (liberal) Paris büyük elçisi Bay Koester gidip kendisini görmem için bana telefon etti. Nazi Almanyası hakkındaki düşüncemden dolayı durakladım. Bay Koester çok üstelince, yalnız kendi adına, Seine'in kıyısına doğru uzanan bahçesinin bir köşesindeki bu görüşmeyi kabullendim. Akşamın geç saatlerine kadar uzun bir konuşma sırasında, bu rejime hizmet ederken, yapılması kendisine öylesine güç gelen bir sürü olayı yinelerek (tekrarlıyarak) Büyükelçi nazizme duyduğu tiksintiye bana anlattı. Bu zorunluluğa, yalnızca ödev olduğu ve bu ödevde, Hitler iktidara gelmeden önce, kendini atayan yaşlı Başkan Hindenburg'la yurdundan ayrılmak istemediği için, katlandığını söyledi.

—« Kamutay başkanını gördüm, geçende» dedi. «Fransa'nın başında dolaşan ölüm tehlikesini kimse sezmiyor, kimse anlamak istemiyor. Ne berbat şey! Reich' in savaşa hazırlandığını, zamanında davranılmazsa bozgunun kaçınılmaz olduğunu göremiyorlar. Kendilerini barış güvenliği altında görüyorlar, kesinlikle. Bu ülkenin ruh durumu, istem yoksunluğu, sakhyamadığı moral çöküntüsü beni deli ediyor. Ne yetkinlikleri kalmış, ne de güçleri!»

OTUZİKİ

Kendisine güvenlik duyan hükümetin, temsilcisi olduğu Alman Hükümetince alaya alınmasından duyduğu içten üzüntüyle, böyle konuşuyordu. Bu ağır, sıkıntılı yaz akşamı, alından oluk oluk akan terleri sildi. «Hiç bir şeyi görmüyorlar, hiç bir şey yapmıyorlar!» dedi içini çekerek.

—« Fakat Bay Koester» diye sordum o zaman, «Ya siz, Fransa'nın alinyazısı sizin ellerinizde olsaydı, siz ne yapardınız?»

Bir an bir sessizlik oldu. Bu olağanüstü dakikayı unutamıyacağım bir türlü. Çevremizde, büyük ağaçlı geniş bahçeyi, suskun bir gece kaplıyordu. Bir adım ötede, Sein'in suları sessizce akıyordu. Paris'i bunaltan sıcaklık, zaman zaman, yoğun dalgalar halinde bize kadar geliyordu. Suskunluk derin, derin ve bunaltıcıydı.

Roland Koester bu sessizliği bozdu.

—« Ben mi ne yapardım?» dedi benden yana bakmaksızın. Üçüncü Reich'in Büyük elçisi kararlı bir sesle devam etti. «Ben olsam Almanya'ya savaş açardım, hiç gecikmeden savaş açardım. Fransa'nın kurtuluşu buna bağlı. Bizimkiler hazırlanmadan Fransa bu savaşı yapmazsa Fransa her şeyi yitirmiş demektir!»

—« Önleyici savaş mı?» dedim.

Büyük elçi «evet» anlamında başını salladı.

—« Ama Bay Koester» diye haykırdım. «Siz benden daha iyi bilirsinizki, olacak şey değil bu. Bu önleyici savaşı yapacak bir Fransız Hükümeti yok.»

—« İyi biliyorum» Diye karşılıdı, Şansölye Hitlerin Paris temsilcisi, «İşte bundan dolayı bu ülke için her şey şimdiden bitmiş durumda.»

Bay Roland Koester bana içini, bu yapılması çok güç olan görevi onu bunalttığı için mi açmıştı yalnızca, yoksa, Fransız siyasa adamlarının duymazlığına, görmezliğine her zamankinden daha çok üzüldüğü için mi? Bilmiyorum. Kuşklarının, uyarmalarının, sözlerine yalnız kocaman ağaçların tanıklık ettiği bu sessiz bahçenin ötesine geçememesindenmiydi duyduğu bunaltı? Bildiğim bir şey varsa, nazi niyetlerinin, bu niyetlere karşı Fransız tepkilerinin en yakın gözlemcisi, korkunç durumun ve çözüm yollarının en yetkili yargıcısı, bu üstün Alman diplomatı bunalım ve düşünce içindeydi.

Bir zaman sonra Almanya'nın son kez temsil edildiği Cenova'da, bir başka Alman diplomatı, seçkin, saygıdeğer bir insan bana şunları söylüyordu;

«Hitler'in Fransa'nın istediği zaman engelliyemeyeceği bir silâh gücüne ermesi ve şimdilik bunu yapabilme gücünden çok uzak olan Üçüncü Reich siyasasını kalkındırması için iki, üç yıl ister. İsteklerini ona kabul ettirecek ya da onu ezecek güce gelmesi ayrıca iki, üç yıl işi Almanya, bu gün, güçsüz henüz. Hitler, bütün nazi şefleri, Wilhelm-Strasse ve ordu daha Fransa'nın yapacağı önleyici savaşın korkusu içindeler. Eğer, Üçüncü Reich diplomasisi rejimin olduğu kadar (bunu umursamam ya...) Almanya'nın da (İşte beni asıl üzen bu) kötülüğüne olan bu tehlikeden sıyrılabilirse Hitler kurtulmuş demektir ve işte o zaman ona hiç kimse karşı koyamaz.»

Yetkili devlet memuru sözlerine şöylece devam etti;

«Bu açıdan bakınca anlaşılıyor ki, Almanya'nın şimdiki her diplomatik davranışı Önleyici Savaş'tan kaçınmayı yön ediniyor. Bu başarılabilirse Avrupa ölçüsünde bize karşı bir birleşme önlenmiş olacak. Bütün araçlar, en ağır özveriler (fedekârlıklar), hattâ hasımlarımız karşısında alçalma bu ikili amaca ulaşmaya yarıyacak. Ön çaba Fransa'ya karşı. Gerçekten, Fransa'nın, tek başına, içgücü (énergie) ve öngörüsü Avrupa'yı bir bütün durumuna getirip Üçüncü Reich'in hazırlanmasına fırsat vermeden savaşı çıkarabilir. Führer «savaşı istemediğini» söylerken doğruyu söylüyor! Gerçekten, şu anda savaş istemediği gibi, 1914

1918 biçimindeki bir savaşı da istemiyor. Karşı güçlerin bir çok çatışmayla bölündüğü, bir hasımdan sonra ötekini de ortadan kaldırılabileceği tam kıvamında bir savaş onun istediği.»

Yaz sonlarında Fransa Dışişleri Bakanı'yla yaptığım uzun görüşme sırasındaydı. Uzun yıllardan beri tanıdığım bu devlet adamı;

«Peki niçin» dedi bir ara, «Olayların gelişimini bu kadar kötüye yoruyorsunuz? Şansölye Hitler'in gerçekten savaş istediğine inanıyormusunuz?» ve karşılık vermeme zaman bırakmadan, bakan, aceleci bir davranışla, koca çalışma masasının bir gözünü araladı, «Bakın, öyleyse» dedi, «Bütün çekmecelerim Alman Şansölyesi'nin dostluk bildirileri, işbirliği vaadleri, anlaşma dilekleriyle dolu. Bütün bunların, gerçekte, birer yalan, birer aldatmaca olduğunu söyleyebilir misiniz? Akıl almaz bir şey olur bu...» Duraksadım karşılık vermekte. Karşımda duran adam, öbür savaştan beri Fransız diplomasisini yöneten bakanlar arasında en dürüst, en görevine bağlı demokratlardan biriydi. Ama iki savaş arasının yarattığı bir Fransız siyasa adamıydı. Diktatörlüklerden, onun simgelediği şeylerden hoşlanmıyordu gerçi. Ama, savaştan, onun insanlığa getireceklerinden de öğreniyordu.

«Hitler'in vaadleri mi?» dedim bir zaman sonra, «Onu bana sormayın! Başkanlık bürosunun çekmecelerinde buna benzer belgelerden bir sürüsünü biriktirmiş olan Mareşal Hindenburg'a ne düşündüğünü sorun, bu konuda. Sayısız vaadler, görkemli inancalar (teminatlar), dokunaklı andlar.. Bay Hitler, Şansölyelik görevini kendisine bıraktığında, Reich'in başkanına, Anayasayı yürekten sayacağına, partilerin ve yurttaşların haklarına dokunmayacağına and içmemiş miydi?»

Dışişleri Bakanı çekmecelerini kapadı. Uzun bir sessizlik oldu; sonra, can sıkın bir halde başka şeylerden sözetmeğe koyuldu.

Böylece, 1933 de Fransanın alinyasını yöneten insanlar, barış sevgisinden, geleneksel Alman tehlikesinin Hitler olayı dolayısıyla kazandığı büyük boyutları anlamak istemiyorlardı. Hatta, artık prusya ordulaşmasının (militarisme) yeni bir görünümünden, geçen savaştan beri korkulan, savuşturulmağa çalışılan böyle bir olasılıktan da çekinmiyorlardı. 1933 de, Versailles antlaşmasının imzalanmasından bu yana akıp giden yıllardan ayrı bu çok önemli yılda, Fransa, bir güçsüzlük dalgasına tutulmuş gibiydi. Führer'in elinde, Alman halkının, gövde ve ruh olarak, çok şeylerini değiştirdiği gerçeğini göremiyor, Fransızların dış siyasa anlayışlarını ve bazı iç siyasa alışkanlıklarını yenileme zorunluluğunu açıkça anlıyamıyordu. Gözleri önünde olagelen korkunç devrime rağmen, Fransız hükümetleri siyasalarının değişmez ilkesine bağlı kaldılar; Ne pahasına olursa olsun, sınır komşularıyla savaştan kaçınmak ilkesine..

O zaman, Hitler olayı karşısında, Fransa, uluslararası görüşmeler yapmak ve bu görüşmelere bütün dünya uluslarının katılmasını sağlayıp BARIŞ'a övgüler düzdürmekle yetindi. Demokrasilerle diktatörlükler arasında güvenli bir işbirliğinin Avrupa barışını kuracağı umuduyla, hiç bir zaman yürürlüğe giremeyen Dörtlü Anlaşma gibi anlaşmalar yapıp, barışçı ulusların bölünmesine, güçlerinin azalmasına sebep oldu. Avrupa kıtası sorunlarının yürütülmesini Bay Ramsay MacDonal'd ve diğer Alman dostu İngilizlere bırakarak, onlara boynuna Hitler tehlikesinin su götürmezliğini gösterip demokrasiler arasında bir dayanışma sağlayacağına, Hitler'in dışında bir anlaşmanın ortamını hazırlayacağına, şu kendi üstünden atmağa çalıştı. Böylece, bütün bağdaşklarının, özellikle, öncü savaştan gerekliliğini çok öncelerden gören, sonra da Fransa'nın gerçeği sezememesinin kurbanı olarak Almanyanın kucağına bırakılan Polanyanın cesaretini kirdi.

(Arkası : 59. Sahifede)

NEŞET HALİL ATAY (1902 — NİSAN 1964)

Son gidişim, yeni anayasamızın kabul oyu aldığı günlerdeydi. Bu dünyadan biraz daha ilgisini koparmış gördüm Neşet Halil'i. Toplumun meselelerini düşünmenin bünyesini ağır bir yük gibi etkilediğini söylüyor ama gene de - yaşadığı, kavga ettiği günlerin sertliği içinde olmasa bile - kendi aradıkları ile toplumun yeni gelişme yönleri arasında uygunluk olsun istiyordu.

Büyük bir rahatsızlık nedeni ile kozyatağındaki evine kapandığı zaman, aşağı-yukarı elli yıllık bir yaşantı bırakmıştı geride. İlk gençliği 1920 lere rastlıyan bu elli yıl içinde, kemalizm'in yönetim katlarının tekelinde dondurulmaması için elinden geleni yaptı. Özellikle Meclis zabıtlarına dayanarak hazırladığı yazılar Türk devrimi üzerine yapılan incelemelerin en yararlılarından bence. Bir kısmını Büyük MECLİS ve İNKILÂP adlı kitabında topladığı bu incelemeler yurt sorunlarına hiç değilse eğilme aracı oldu bizim kuşak için.

Ne kalabalık bir yazar ve okur adayı toplamıştı çevresinde. Adnan Benk'den, Çetin Altan'dan, Attila İlhan'a, Edip Cansever'e kadar bugün adlarını Neşet Halil adından çok daha kolay söylediğimiz nice yazar hep İSTANBUL Dergisinin eğitim olanaklarında hazırladı ilk gençliklerini. Belki de Neşet Halil, parti içi kallesliklerine rağmen yayımını dokuz, on yıl sürdüğü İSTANBUL'la önemliydi asıl. Gençliğin gücüne bu kadar inanan ve inandığı insanların eğitimi için kendi çevresiyle bozuşan başka bir dergi yöneticisi daha gösterebilir miyiz, bilmiyorum.

İnanmadı mı, inanmadığı konuda konuşmasa yazmasa ölecekmiş gibi gördüğümüz Neşet Halil'in Eylem için seçtiğim iki yazısı 19, 20 yıl öncesinin tarihlerini taşıyor. Bütün yönetim katlarının kayıtsız şartsız Amerikan hayranı kesiliverdiği günlerde AMERİKAN TOPLUM DÜZENİNİ KONU ALAN bu yazıları yeniden yayımlarken bir görevi yerine getirmenin mutluluğu var içimde.

Şükran KURDAKUL

BAŞKALARINI DEĞİL KENDİMİZİ ÖVELİM

Neşet Halil ATAY

Bir arkadaşım sinemada Roosevelt'i Senato Reisile konuşurken görmüş. Fazlaca senli benli imişler. Şakalaşıyorlarmış. Gördüklerini bize anlatırken: «— Bu demokrat sahne beni teshir etti.» diye heyecanlandı.

Hatırı sayılır fikir adamlarımızdan biri de, bir yazısında; «Amerika-

OTUZBEŞ

da seçim zamanında Cumhurreisi aleyhine yapılan tenkitlerin Amerika-
dan başka bir yerdé idareyi nasıl sarsıp çökerteceğini» anlatıyor.

«Amerikada seçim münakaşa ve mücadelelerinin partilerin ve liderle-
rinin itibar ve kıymetlerini düşürmediğini, sosyal şartları bozmadığını, rejim
ve anayasada değişikliklere sebep olmadığını» söylüyor, bunlardan;

«Amerikalıların hürriyet ve demokrasiye imanlarının bu tecrübelerin
neticesi olduğu» mânasını çıkarıyor ve ilâve ediyordu:

«Amerika idealistlerinin Avrupa milletlerinin perişan ve feci halleri-
ne acımaları, onları bu feci vaziyetten kurtarmak için rejimlerinin Avru-
pada tatbikını istemeleri, kendi siyasî olgunluklarını Avrupanın her mil-
letinde var farzetmelerindendir.»

Roosevelt ile Senato Reisinin sinema objektifi karşısında teklifsizce
konuşmaları, şakalaşmaları Amerika demokrasisinin teshir edecek bir te-
zahürü telâkki edilebilir mi? Birleşik Amerikada Cumhurreisliği seçiminin
Amerikadan başka bir yerde msli görülmeyecek kadar gürültülü oluşu
-sistem bahis mevzuu olmaksızın- Birleşik Amerika devletleri siyasî teş-
kilâtı ile izah edilemez mi? Yahut; «Amerikadaki seçim kavgalarının par-
tiler, parti liderleri, sosyal şartlar, rejim ve anayasa üzerindeki tesirleri-
ni» veya «Amerikalı idealistlerin Avrupa faciası ve Avrupalılar hakkında-
ki düşüncelerini» hattâ, «Amerikalılardaki hürriyet ve demokrasi bağlılı-
ğının bu tecrübelerin neticesi olduğunu» tesbite çalışan fıkralar, tam ay-
kırı hükümlere varmak için kelime kelime tersine çevrilemez mi?

Amerikaya ait yazılar arasında rastlanan -bize göre- aykırılıklar yal-
nız bunlar değildir. Birçok yazılarda; hepsinin ayrı ayrı Esas Teşkilât Ka-
nunları, Teşriî Meclisleri, seçimle tâyin edilmiş devlet reisleri, birbirlerin-
den farklı hukuk ceza kanunları, müstakil mahkemeleri bulunan kırk sek-
iz devletten vilâyetler, devlet reislerinden de valiler diye bahsedilir. Coğ-
rafi, iktisadi durumu, siyasî teşkilâtı, Avrupadan ve Avrupa devletlerinin
her birinden çok başka türlü olduğu halde, Amerika meseleleri Avrupa ölç-
çülerile tetkik ve tefsir edilir. Zaman zaman bu tefsirlerde o kadar ileri
gidilir ki, meselâ; harp yılları içinde aslından birkaç misli büyüyen, sınaî,
zirai istihsalini dünya pazarlarına yerleştirmek için kurulan her hangi
bir Amerikalı teşkilâta -teşkilâtın ekonomik maksatlarını tamamen mas-
keleyen Mesihî mânalar verilir.

Bize göre; okuyanı, Avrupa üzerindeki tesirleri -iyi veya kötü- gittikçe
artan muazzam bir âlemin içini görmekten alıkoyma ve Amerikadaki gibi
bir hürriyet, Amerikadaki gibi bir idare hayali peşinde kendisinin olan
kıymetlerin değerinden şüpheye düşürme, aykırılaştırma tehlikeleri olma-
sa, bütün bu yazılar okunup bir kenara bırakılabilirlerdi.

Amerikalılar idare sistemlerinden memnun olabilirler. İçtimai nizam-
larını siyasî teşkilâtları gibi daha iyisi düşünülemeyecek kadar mükem-
mel telâkki edebilirler. Bunların dünyanın harpten sonrası için ideal bir
tanzim örneği olduğunu iddia edebilirler. Bu his, bu telâkki ve bu iddiala-
rında kendilerine göre haklı da olabilirler. İdare sistemimizin onlarınkin-
den farklı oluşuna, Esas Teşkilât Kanunumuzun birkaç yılda bir kaç de-
fa değişmesine, içtimai nizamımızın 1919 dakine hiç benzemeyişine rağ-
men, -bizde teknik imkânsızlıkların sebep olduğu aksaklıklar müstesna-
idare sistemimizin, Esas Teşkilât Kanunumuzun ve içtimai nizamımızın
bir harp sonrası dünya nizamı için örnek olabileceğini - yanılmadan -

OTUZALTI

iddia edebiliriz. Kaldı ki bizim Amerika hakkındaki düşünce ve tefsirlerimizimizin çoğu doğru değildir.

Meselâ; siyasî partiler ve teşriî meclisler üstündeki müstesna mevkiine, Esas Teşkilât Kanununun temin ettiği geniş icra salâhiyetlerine rağmen Birleşik Amerikada Cumhurreisleri gerek senato, gerek mümessiller meclisi seçimlerinde hiç bir suretle müessir değillerdir. Bir mebus veya senatör kendi seçim dairesinde Federal Devlet Cumhurreisinden daha kuvvetli olabilir. Sonra;

Amerikada seçim kavgalarını şahıslar değil, siyasî partiler idare ederler. Bu partiler Avrupa memleketlerindeki partilere benzemezler. Avrupada siyasî partiler aynı dili konuşan, aynı dine mensup, coğrafi, tarihi, iktisadî aynı şartlar içinde yaşayan bir milletin veya bir millet ile ekalliyetlerinin ihtiyaçlarına göre kurulmuş teşekküller oldukları halde Birleşik Amerikada bu teşekküller kırk sekiz devlet içinde yaşayan, tarihleri, ana dilleri, coğrafi, iktisadî imkânları, kanunları ilh... ilh... birbirinden farklı birçok milletlerin birbirinden farklı olan mahallî ihtiyaçları ile alakadar olurlar. Devletlerin içinde bu mahalliliğe göre tanınamiyacak kadar değişik şekiller alırlar. Meselâ; cumhuriyetçi partiye dahil şarktaki büyük sanayiciler gümrük tarifelerinin artmasını, cenup ve garptaki büyük çiftçiler ve ham maddeciler de ihracatın himayesini isterler. ilh. ilh...

Avrupadaki siyasî partiler ister bir sınıf, ister halk ekseriyetinin reyile iş başına gelmiş olsunlar, iş başında devletin bütün iktidarını ellerinde bulundurdıkları, teşri, icra, kaza ve idare teşkilâtının faaliyetlerinden aynı derecede mesul oldukları halde, Amerikada bu iktidar ve mesuliyetler dağınıktır. Devlet, belediye reisleri bir partiden, teşriî meclis âzaları tamamen veya kısmen başka bir partiden -seçimle tayin edilen- hâkimler, küçük büyük idare âmirleri başka başka partilerden olabilirler. Devletlerden birinde bir parti, diğerinde başka bir parti iktidarı eline almış bulunabilir ve Amerika devletlerinin hemen hepsinde siyasî partilerin seçimle idare edilen mahallî devlet teşekkülleri üstündeki iktidarı hissedilir. Bu iktidardan ve bu iktidarı iyi veya fena kullanan parti liderlerinden «Boss'lar» (patron) Amerikada nadiren ve nazarı olarak şikâyet edilir. Halk bu iktidarı tabii, eğer seçime fiilen iştirak etmiş ise faydalı ve binaenaleyh zarurî bulur. Amerikada; en yüksek derecesine federal devlet cumhurreisininin seçimi zamanında rastlanan siyasî parti faaliyetlerine devlet reisleri dahil kimse müdahale edemez. Siyasî partiler tarafından seçimle kurulup idare edilen teşriî meclisler, belediye, zabıta, adliye teşkilâtı ise bu faaliyetlere sadece âlet olurlar.

Zaten, Birleşik Amerikada devlet, hükümet nüfuz ve otoritesine karşı ferdin mutlak hürriyeti fikri üzerine kurulmuş, ana kanunlar, teşkilât buna göre yapılmış ve geçen yüz elli yıl içinde iktisadî, içtimai, siyasî şartların tanınmiyacak kadar değişmesine rağmen bu fikre sınımsız bağlı kalan ferdiyetçi Amerikalı, zamanla ve siyasî parti teşkilâtının yardımı ile kendi lehine işletmeğe daha iyi alıştığı rejim, içtimai nizam ve anayasada -resmî iktidar lehine- en basit tadile bile yanaşmamıştır. Uzaktan lehte ve türlü tefsirlere imkân veren çekiciliğine rağmen bu yanaşmazlık Amerikalılar hesabına pek de övünülmeğe değer bir şey değildir.

Cemiyetler tekâmüllerinin her merhalesinde terakki önleyici aşırı iktidar çıkıntılarını tasfiye edecek, sosyal münasebetleri tamamlayacak tanzimlere muhtaçtırlar. Amerikada bu yapılmamıştır. Ferdiyetçi mukave-

met bu tasfiye ve tanzimi imkânsızlaştırmış, bu yüzden cemiyet birçok yerlerde vasıtalarından asırlarca geride kalmış, bir çok yerlerde de vasıtalarının büyüklüğü ile mukayese edilemeyecek kadar basitleşmiştir.

Amerikada hele ayrı ayrı partiler tarafından elde edilmişlerse bir seçim devresi içinde icra makamı teşriî meclislere, teşriî meclisler icra ve idare makamlarına, - neşredilen kanunların anayasaya aykırı olup olmadığını tefsire salâhiyettar - hâkimler de bunların hepsine birden kafa tutarlar. Amerikada, idarenin iyiliğinden, kanunların ihtiyaca göre yeniden tetkik ve tadilinden, mahkeme kararlarının iyi veya kötülüğünden halka karşı mesul, muşahhas tek makam veya tek parti «İktidar Partisi» olmadığı, mesuliyetler muhtelif partiler ve makamlar arasında paylaşıldığı için kimse şikâyetlere, tenkitlere ehemmiyet vermez. Hiçbir resmî makam kendisine mal edip suçu ve vazifeyi üzerine almaz. Münakaşalar, kavgalar, ithamlar sadece halkın; hükûmete güvenilemeyeceği, iktidarın onun eline verilemeyeceği hakkındaki tarihî kanaatini kuvvetlendirir ve herşey olduğu gibi kalır.

Roosevelt'in ilk zamanlarda toprak işlerini tanzim için aldığı kanunu, tedbirlerde mülkiyete karşı hareket sezen yüksek mahkeme - bir iki yıl tatbikten sonra - Esas Teşkilât Kanununa aykırıdır diye bunları tatbikten mennetmiştir.

Daha düşündürücü bir misal olarak da; devletlerin teşriî meclislerinde sayıları fazlaca olan avukatların - kârlarını azaltmamak için - pek iptidai olan muhakeme usulü kanunlarının tadiline mukavemet etmediklerini söylerler.

Amerika idealistlerinin Avrupa faciası karşısındaki samimî hisleri nedir? Avrupayı bu ıstıraplı durumundan kurtarmak için neler düşünüyorlar? Neler yapmağa hazırlanıyorlar? Avrupalıların - Avrupa devletleri ittihadı fikri müstesna - Amerikadan begenip alacakları şeyler var mıdır, nelerdir? Harp propagandası ve angaje oldukları harbi kazanma gayreti ile yapılan neşriyat içinden bu suallere doğru cevaplar arayıp bulmak hayli güçtür. Muhakkak olan şey, Amerikadaki yüksek salâhiyetli parti ve devlet adamlarından birçoğunun Birleşik Amerikanın yıkılan Avrupanın ticaret mirasına konmasından pek memnun olmalarıdır.

Başkaları rejimlerini, içtimai nizamlarını, idare sistemlerini beğen-dirmek istiyorlarsa bırakalım kendileri methetsinler. Bizim kendimize göre yapacak başka işlerimiz var. Herşeyden önce; Kemalizm'in altı umdesini herkesin ağzında ve kaleminde başka kalıba girmekten koruyalım.

15 Nisan 1944

SOSYAL ADALET

Toplumcu aydınları birleştiren dergi
çıktı.

Büyük Boy, 48 Sayfa. 2,5 Lira.

BASIN HÜRRİYETİ HAKKINDA

Neşet Halil ATAY

Amerikan harp haberler bürosunun gazetelere gönderdiği notlardan birinde, Amerikan basını hakkında bol malûmat verilmektedir. Bu not gündelik gazetelerden bir kaçında, olduğu gibi, bir kaçında da, kısaltılarak çıktı. Derginin bir iki sayfasını dolduracak büyüklükte olmasaydı, not, vesika olarak «İstanbul»a da konabilirdi.

Notta, Amerikan basınının harp gayretlerine yardımı bilhassa belirtilir. Gazetelerin; harp haberlerini vaktinde verişlerinden, Amerikalıların dik-katlerini harp tedbirleri etrafında toplayışlarından, harp sırlarını açığa vurmayaışlarından, harp bonoları satışına, askerî hizmet davetlerine ait haberleri bedava basışlarından, halka lâstik, benzin tasarrufu zaruretlerini anlatışlarından, bütün bunlardan; hattâ Amerikan basınının personel ve malzeme eksikliğine ses çıkarmadan katlanışından, Amerikalılar ve Amerikan basını için olağanüstü şeylermiş gibi bahsedilir.

«Amerika gazeteleri söz hürriyetine sadık kalmışlar, devlet hazinesinden para yardımı görmeden inkişaf etmişlerdir. Onun için hükümet kendilerine doğru ve dürüst olmıyan şeyler dikte edemez.»

«Okuyucularını kasten yanlış yola sevkedecek, vak'aları tam ve doğru olarak günü gününe vermeyecek bir gazete derhal itibarını kaybeder.»

«Gazetelerin siyasetlerini ve haberlerini neşir hususunda usullerini seçmek serbestisi ve okuyucularının istedikleri gazeteyi seçmek hürriyeti Amerikan gazetecilik mesleğini, ananevî Birleşik Amerika hürriyetinin aynası haline getirmiştir.»

«Umumiyetle Amerikan gazetelerine verilen hürriyet hudutsuzdur. Kendi kendilerini askerî icaplara ve akli-selim esasına dayanan bir sansüre tâbi tutmaları için gazetelere tam itimad edilmiştir.»

Gibi tarif ve izahlar; notun bize göre, okuyucuyu Amerika meseleleri dışında kendi millî meselelerinin tetkik ve münakaşasına çekip götürün işaretler gibidir. Bu işaretler; üç beş kuruşa satılan Amerikan gazetesinin normal masrafını ilân geliri ile kapayabildiğini; Amerikan gazetelerinin büyük bir kısmının elli grupun elinde bulunduğu gibi daha başa alınan haberlerle de kolay bağdaşamazlar.

Upton Sinclair Amerikan basını hakkındaki Brass Check adlı kitabında şunları anlatır :

«Boston'da Kennedy adında bir adam, Cumhur Başkanının, Federal Devlet Maliye Bakanının, harp ekonomisi komitesi başkanının nutuklarından birer cümle almış bir millî tasarruf ilânı yapmış ve bunu ücretle dört defa basılmak üzere Boston Herald and Journal'a vermiş. Fakat ilân gazetede ancak iki defa çıkmış, Kennedy sebebini sorunca, parasını geri vermişler ve;

— İlân müşterilerimiz olan iş sahipleri sizin ilânınızın tesirlerinden memnun olmadılar, demişler.»

«1929 da New England memleketlerinde çıkan gazetelerin mahalli elektrik sanayiinin idare tarzı hakkında, yaptıkları şiddetli neşriyat üzerine tahkikata memur edilen Federal Komisyon şu neticeyi tesbit eder :

International Paper and Power Company'nin Yeni İngiltere memleketlerinde büyük ormanları ve kâğıt fabrikaları vardır ve bu memleketlerin elektrik sanayii bu şirketin elindedir. Şirket Şimal devletlerinde gazete kâğıdı pazarına dolayısıyla de gazetelere hâkimdir. Tahkikat sırasında şirket reisi R. Graustein itiraf etmiştir ki; şirket kâğıt fabrikalarının senelik kârlarından % 25 ayırmak suretile bunların en mühimlerini (komisyon yirmi kadar gazete ismi tesbit etmiştir). Satın almış ve elektrik sanayii hakkındaki neşriyatı da umumî efkârı kazanmak için o yaptırmıştır.»

«Yine senato tarafından son yıllarda yapılan bir tahkikatta; Morgan'ın ve diğer elektrik sanayii tröst'lerinin yirmi sekiz milyon dolar neşriyat ücreti ödeyerek elektrik sanayiinin idare tarzı hakkında neşriyat yaptırdıkları anlaşılmıştır.»

Devlet veya üçüncü şahıstan hangisinin yapacağı tesirin daha az veya daha çok zararlı olduğu hakkında bir iddiada bulunmaksızın; devlet veya hükümet diktasından yüzde yüz kurtulduğu takdirde daha, basının başka otoritelerin tesiri altında kalmıyacağı iddia edilemez, demek istiyoruz.

Notta; yukarıda işaret edilen gruplaşmanın, ve tek cümlede dolayısıyla temas edilen zümreleşmenin basın hürriyeti ile telif edilebilir veya edilemez olduğu mukadder suali tamamen cevapsızdır. Muazzam kömür, bakır, petrol, et, tren, kâğıt ilh. ilh.. şirket veya tröstleri tarafından, çıkarılan, idare edilen veya pek cümerdce ödenen gazeteler için nasıl ve kimin lehine bir hürriyet, bahis mevzuu olabilir

133 milyon nüfuslu Birleşik Amerikada 1754 gündelik gazetenin 44 milyon basıp sattığına, ayrıca; 474 pazar gazetesinin satışının 35 milyonu geçtiğine ait rakamlar; Amerikada basının tesir sahasını gösterme bakımından önemlidirler. Fakat bu önem Amerikan gazetelerinin Amerikada düşünce seviyesine yaptıkları leh veya aleyhteki tesirlerden apayrı bir şeydir.

15 Nisan 1945

ATAÇ

Edebiyatımızın değerleri
yan — yana

Bu Sayısı ile 3. cildine başlıyan ATAÇ'ı edebiyat sever dostlarımıza salık veriniz.

GERİ KALMIŞ ÜLKELERE YARDIM

Yüz yirmi üç ülke, 1500 delege; bu, Mart ayı içinde Cenevre'de açılmış bulunan ve yapılan tahminlere göre en uzun ve en büyük konferansın bilançosudur.

Gayesi, Arjantin'li ekonomi uzmanı Raoul Prebisch tarafından açılış konuşmasında kesinlikle belirtilmiştir: dünya çevresindeki alışverişlerin gelişme yolunda olan ülkeleri düşürdüğü çıkmaza dikkatleri çekmektir söz konusu olan.

Bu ülkeler, gerçekten de, gün günden-rahatsız etmeleri ve hattâ kimi zaman da yaşamaları için gerekli olan- ithalatı, aşağı yukarı bir asırdır Avrupa ve Kuzey Amerika'ya yaptıkları ihracat ile karşılama yeteneğinden yoksun kalıyorlar.

1970 yılında geri kalmış ülkeler (üçüncü dünya) için 20 milyar dolarlık bir ödeme açığına ulaşacak olan bu çıkmazın iki önemli nedeni var :

1 — Sanayileşmiş ülkeler, gün günden ilk maddelerini kendileri yapmaya yöneliyorlar. Bu maddelerin bir kısmı (kauçuk, tabii iplikler, madeni yağlar) büyük ölçüde sentetik ürünlerle değiş tokuş edildi. Öte yandan, sanayileşmiş ülkelerin tarımsal ürünler açığı kapamıyor.

2 — İlk maddelerin ticari değeri de gittikçe düşüyor: Onbir yıl içinde (1950-61) bu yüzden bu ilk maddeleri sağlayan ülkelerin satın alma gücü 13 milyar dolar azalmıştır.

123 ler konferansında, bu üç dünya arasındaki belli başlı araçlardan biri olan Yugoslavya'nın dünyaca tanınmış ekonomi uzmanı Prof. Janez Stanounik işte bu sorulardan bazılarına cevap veriyor aşağıda.

PROF. JANEZ STANOUNİK İLE KONUŞMA

Soru — Birleşmiş Milletlerin «ticaret ile gelişme» üzerine düzenlediği konferansın, genel açıdan, size göre temel meselesi nedir?

Cevap — Bu konferans, bu günün dünyanın en önemli siyasal ve toplumsal sorunlarını çıkarıyor ortaya: Doğu-Batı ilişkileri, Rusya-Çin ilişkileri, Güney Yarım Küresi ile Kuzey Yarım Küresi arasındaki ilişkiler. Kısacası temel mesele, dünyanın yapısıdır hattâ.

Biliyorsunuz, bugüne kadar ticarete hep bir ticaret olarak, gayesi kendinde olan bir şey olarak bakılmıştır. Bu konferans ile, ilk defa olarak, ticaret ile gelişme arasındaki yolun bağı göz önüne alınıyor.

Gerçekten de ticaret, ancak edindiği gayeye göre değer alır. Dünya çerçeve-

sindeki alış-verişlerin serbest oluşunu başlı başına fevkalâde bir şey olarak gören Amerikalılar her zaman bunun farkına varmış gibi görünmüyorlar.

Soru — Size göre, alış-verişlerin bugünkü yapısındaki aksaklıklar nelerdir?

Cevap — Geleneksel ticaret kuralları, bildiğiniz gibi, mal alış-verişinin karşılıklı olmasını istiyor. Ama karşılıklılığı ancak, kabaca, aynı gelişme derecesindeki ülkeler arasındaki alış-verişlerde bulabilirsiniz.

Bugün, hareket edilecek nokta bütün ülkelerin eşit olmadığı ve bu yüzden de aynı kurallara uydurulamıyacağı gerçektir.

Bunun yapılamayışının birinci nedeni, yâni dünya sahnesine değişik ekonomilere sahip ulusların girişi üzerinde pek fazla durmayacağım.

Ama, her zaman pek iyi anlaşılmıyan ikinci neden üzerinde duracağım: Eski sömürgelerin bağımsızlığıdır bu. Bu bağımsızlık neden yeni bir mesele çıkarıyor ortaya? Birçok kimse maddelerden söz ederek cevap verdiğini sanıyor: bunların değeri düştü ve dalgalanmalar geçiriyor deniyor. Bu duruma çare bulmalı temel maddelerin fiyatlarını sabitleştirmeliyiz deniyor.

Ama şunu sorayım şimdi size: ilk maddelerin fiyatları neden dalgalanmalar geçiriyor acaba?

Benim cevabım şöyle olacaktır: sömürge idaresi altında tekellerce üretilip satılıyordu ve bu tekeller istediği fiatı kabul ettiriyorlardı. Sömürge yapının yıkılmasıyla tekelin tek fiat usulünün yerini «serbest pazar oyunu» aldı.

İlk madde değerlerinin inmesinin gerçek nedeni buradadır. Çoğunlukla ileri sürüldüğü gibi bu neden teknolojik değildir. İsbatı meydanda: sanayileşmiş ülkelerin dışarı sattığı ilk maddelerin fiyatları aşağı yukarı değişmezdir.

Soru — Uluslararası bir kartelin tespit ettiği petrol, hattâ alüminyum fiatı pek iyi anlatıyor demek istediğimizi. Demek ki o zaman genel iyilik için, başlıca ilk maddelerin dünya çapında fiyatlarını tesbit etmek gerekecek?

Cevap — Basit stabilisation plânlarının gelişmekte olan ülkelerin meselelerini çözeceğini hiç sanmıyorum. Tersine, sömürge yönetimi yıkıldıktan sonra bu ülkelerin pek çoğunda olanlara bir bakalım: dış ticaret bütün bu zengin bir tüccar sınıfının eline geçti. Bunlarsa elde ettikleri kârları üretime yarıyacak bir tarzda yeniden yatırıyor.

Sonuç olarak eğer temel ürünlerin fiyatlarını yüksek bir seviyede tesbit etmekle yetinirsek, bütün yapacağımız iş, kazançlarını İsviçre ya da Amerika bankalarına yatıracak olan bu zengin tüccarları daha da zenginleştirmek olacaktır.

Şimdi meselenin bir başka yönünü ele alalım. Örneğin, pamuğa pek yüksek bir fiat tesbit ederseniz, onun yerine konabilecek olan sentetik ipliğin üretimini arttırmış olursunuz hemen.

Başlıca kakao yetiştiricisi olan ve bu ürüne akıl almaz bir fiat tesbit eden Ghana'nın durumunu hatırlayınız.

Sonuç olarak başka ülkeler kakao yetiştirmeye başladı ve bu ürünün fiatı o seviyede tutulmadı.

Soru — Gene de uluslararası anlaşmalarla Fiyatların dondurulması, pek gerekli değil mi acaba?

Cevap — Hiç şüphesiz öyle; ama mübalâğalı olarak yüksek tutulmuş bir seviyede değil. Hem size şunu söyleyebilirim ki anlaşma ancak pek sınırlı sayıdaki, toplam olarak oniki-onbeş madde için yararlı olabilir. Gerçekten de, bu anlaşmaların gerçekleşmesi o derece zordur ve o derecede değişik çıkarları için içine karıştırmaktadır ki, ufak ürünler için uğraşmaya değmez.

Soru — Hangi ürünler için bu anlaşmaları salık verirdiniz?

Cevap — Örneğin pamuk için; kimi durumlarda zaten anlaşma konusu olan

belli başlı maddeler için. Temel tarımsal ürünlere, buğdaygiller ve şeker gelince, durum daha karışıktır.

Gerçekten de, anlaşmalar teker teker değil, bütün tahılları ve şeker veren bitkileri içine almalıdır. Bu, örneğin pirinç yerine arpa, şeker kamışı yerine şeker pancarı koymayı önlemenin tek yoludur.

Bununla birlikte, çeşitli ürünlerin tümünü birden içine alan anlaşmalara da taraftar değilim: bu türlü anlaşmalar çok karmaşıktır ve tüketicilerin isteklerine gereken cevabı vermemektedir. Daha çok, anlaşmaların, her bir ürün için yapılmakla birlikte, birbirinden tüm ilişiksiz olmamasına dikkat edecek uluslararası bir işbirliği kuruluşunu desteklerdim ben.

Bu türlü işbirliği kuruluşları, bugün, ulusal seviyede, çeşitli ülkeler arasında var zaten. Uluslararası alanda niye olmasın? Örneğin pirinç üzerine yapılmış bir anlaşma, eğer buğday üzerine bir anlaşmayla birlikte olmazsa hiç bir işe yaramıyor. Pirinç ticareti, gelişmekte olan ülkelerin çıkarlarını getiriyor ortaya; oysa Amerikan buğday yardımları bu ticarete esassız darbeler indirmekte.

Soru — Dünya pazarını düzenlemek yolundaki her çabanın büyük özel çıkarlara dokunacağını sanmıyor musunuz? Üretimdeki anarşinin onlar için bir çeşit gelir oluşu yüzünden kimi büyük sanayi ülkeleri bu düzenlemeye karşı çıkmayacak mı acaba?

Cevap — Belki ütopyacı gibi göreceksiniz beni ama şunu söyleyeyim size: ekonomik düşüncelerimiz tümüyle değişmedikçe çıkış yolu yoktur. Eğer sanayileşmiş (gelişmiş) ülkeler yalnızca kendi günlük çıkarlarını, kendi en büyük kârlarını düşünürlerse, çıkmazda kalıp gideceğiz.

Oysa, dünya ticaretindeki bu çıkmaz, derinine bakılırsa, uzun vadede, bizzat sanayileşmiş ülkelerin zararına değil mi acaba?

Fakir ülkelerin sanayi ürünlerini almaktan kaçınarak, ilk maddelerin değerinden düşmesine göz yumarak ve böylece bu ülkelerin satın alma gücünü düşürerek, sanayi dünyası kendisini, kendi gelişimi için yararlı olabilecek çıkış kapılarından (pazarlardan) ve yüklerin uluslararası paylaşımından yoksun bırakmıyor mu?

Dahası var: dünya piyasasının ayarlanamayışıyla, gelişmekte olan ülkelerin toplumsal ve siyasal gerilimleri (tension), o ülkelerdeki rejimleri yıkabilecek kadar kuvvetlenmeyecek mi acaba?

Yanlış anlamayın beni: bu rejimlerin iyi ve sürdürülmeğe layık olduklarını düşünmüyorum hiç. Ama, zaten kaçınılmaz olan değişimleri, en az masrafla, insanlara en az acı çektirerek gerçekleştirebilecekse, doğrusu zahmete değecektir.

Soru — Sanayileşmiş ülkeler gelişmenin masraflarını ne dereceye indirebilirler acaba? Az önce, siz de, eski sömürge ülkelerindeki yapının, dolaylı olsun dolaysız olsun, yapılan bütün yardımların ufak bir zengin tabakasını daha da zenginleştirmekten başka bir şeye yaramadığını söylüyordunuz. Bu durumda şartlı bir yardım mı isterdiniz?

Cevap — Asla. Kutsal ineklerinin çokluğu yüzünden ilerliyemiyen ülkelere: «önce kutsal ineklerinizi öldürün» ondan sonra size yardım edeceğiz, diyemeyiz. Ama, işlerine karışmaksızın, bu ülkelerin iç yapısı üzerinde dolaylı bir etki yapabiliriz.

Bunun içinse, hangi biçimde olursa olsun, yardımı siyasal değer ölçülerine bağlamak hiç de gerekli değildir. Şu son elli yıl içinde gördük ki, bu tür yardımlar hiç bir yere götürmüyor bizi.

Soru — Öyleyse, bu geri-kalmış ülkelerin iç evrimi (évolution) üzerine nasıl etkili olacaksınız?

Cevap — Özellikle Afrika'da birçok ülke varki, buralarda bütün iktisadî ve ticarî yardımlar tamamiyle boşa gidiyor. Ama, ağaların hâkim olduğu bu ülkelerde bile evrimi (évolution) hızlandırabilirsiniz.

Örneğin, eğitimi alalım ele. Bu ülkelerde eğitim halâ seçkin kişilerin imtiyazındadır. İşte burada büyük bir etki yapabilirsiniz. Özellikle, bu seçkinler katinâ girmiyen gençlere daha büyük okuma olanakları verebilirsiniz.

Ne sonuç elde edeceksiniz bu yoldan? Marksist olmama rağmen, bu ülkelerde derebeyliğin, ordunun ve azçok bozulmuş olan yönetimin karşısında geleceğe yönelmiş sınıflar bulunmadığını sanıyorum.

Ama bunlarda yurtsever aydınların meydana getirdiği bir tabaka var ki bunu geliştirebiliriz.

Bu aydın azınlığın gelişme sorununu çözebileceğini söylemiyorum. Ama daha çok sayıdaki yetişmiş adamın işleri ilerletebileceğini ve iç evrimi çabuklaştıracığını söylüyorum.

Öte yandan, tabii, örneğin Afrika'lı öğrencilere, kendi ülkelerinin gereklerine uygun bir öğretim vermeliyiz. Profesör olmama rağmen, bir Yugoslav öğrenciye, bir Afrika'lı öğrenciye davrandığımdan iki misli sert davranırım. Burada söz konusu olan bir seçkin, bir azınlık kültürü değildir çünkü.

Soru — Sanayileşmiş ülkelerin diğer ülkelerin gelişimine yardım etmekdeki çıkarları konusunda düşüncelerinizi biraz daha açıklamaz mıydınız?

Cevap — Önce size şunu söyleyeyim ki: «Zenginler biz, fakirlere yardım edelim öyleyse» biçimindeki ahlâksal deliller sorunun dışında gibi görünüyor bana. Benim ortaya atacağım yardım nedeni şu olacaktır:

Uzak bir zaman içinde ele alınırsa, gelişmiş ülkelerin mutluluğu, rahatı gelişmemiş ülkelerinkine bağlı mıdır değil midir? Şüphe yok ki, teknik açıdan bu bağlılık gün geçtikçe kayboluyormuş gibi duruyor. Örneğin, geçen yüzyılda, Britanya sanayisinin tümüyle bağlı olduğu pamuğun yerini gün günden sentetik iplikler alıyor; ve başka sanayi kollarında da durum aynı.

Ama gene de, çağdaş sanayi dış pazarların gerektiği bir gerçektir: Çünkü bu sanayi, normal olarak, ancak büyük bir seviyede üretim yapabilir; buradan da, uluslararası bir alış-veriş ve iktisatlaşma gerekliliği çıkıyor.

Bu tür teknik görüşler gene de yetersiz görünüyor bana. Bundan daha uzun bir vadede görmek gerekiyor meseleyi. Bir birey yirmi sene sonrası için yatırım yapabilir; ama bir ulus, hattâ insan nesli, bir kuşak ve hattâ bir asır sonrası için-tabii dünya bir nükleer yıkım, bir kaos içinde yok olup gitmezse- yatırım yapabilir, yapmalıdır.

Kendi kendimize şu soruyu sormalız ki: «Eğer yok olup gitmezsek, bu dünyada ne yapacağız? Bu dünyayı yalnızca yarınca çıkarlar için, salt bir günü gün etme düşüncesiyle mi kurduk? Yoksa uygarlığın daha derin bir anlamı, bir amacı mı var?» Ben şahsen bunu böyle düşünüyorum. Söz konusu olan uygarlığın bizzat kendisidir artık.

Belki bana denecektir ki, uçurumlar meydana getiren sıçramalardan ve gelişme ile az-gelişme arasındaki insanî açılardan kaçınacağız ya da bunları azaltarak devrimlere (évolution) engel olacağız ve kapitalizmi sağlamlaştıracacağız. Ben böyle düşünmüyorum.

Bana göre, kapitalizm kendini ancak değiştirerek, yıkarak kurtarabilir. Zaten son yüz yıl içersinde bir hayli de değişmiştir.

Soru — Neye dayanarak söylüyorsunuz bunu?

Cevap — Sanayileşmiş ülkelerin, gelişmekte olan ülkelerde olumlu toplumsal

değişiklikler elde edebilmek için önce kendi toplumsal yapılarını değiştirmeleri gerektiği gerçeğinden çıkarıyorum.

Gelişmiş ülkeleri bir yana bırakıp, yalnızca gelişmekte olan —eleri değiştirecek en iyi iş birliğinin bir sosyalist olarak benim gözümde hiç geri yoktur. Hem zaten akıl almaz bir şeydir bu.

Soru — Özellikle Birleşik Devletlerde, Amerikan toplumunu değiştirmeden, silâhlanmaya harcanan paraların geri kalmış ülkelere yapılan yardım haline gelebileceğine inanmıyor musunuz?

Cevap — Söz konusu bile etmiyorum bunu. Amerikan yardımı, ancak Amerikan toplumu değişirse gelişebilir ve olumlu sonuçlar elde edebilir. Bu yardımın bildiğiniz biçimde, bildiğiniz sonuçlarla dağıtılması bir rastlantı değildir.

Silâhlanma masraflarını kaldırırsanız ya da gözle görülür derecede indirirseniz, batı ekonomisi dediğimiz şeyin esaslı dayanaklarından birini çekip almış olursunuz. En fazla gelişmiş olan ülkelere, bugünkü toplumsal yapıyı elde tutarak silâhsızlanmak olanaksızdır.

Soru — Fransa'nın yardım politikası üstüne ne düşünüyorsunuz?

Cevap — Fransız Afrika'sında çok geniş olumlu etkiler yaptı bu yardım. Bundan yararlanan ülkelerin çoğu pek çok memnun kaldılar.

Ona yöneltebileceğim tek suçlama şu olabilir: Toplu Amerikan yardımı gibi pek dar siyasal değer ölçülerinin baskısı altında kalmıştır bu yardımlar. Çok sınırlı bir iş birliği kurmak, çeşitli Afrika ülkeleri arasında engeller yaratmak üzere kullanıldı. Kusurlu olan Fransız yardımı değil, onun verilmiş yolları ve güttüğü siyasal amaçtır.

Soru — Yâni Fransa'nın yardımı ülkeleri bölmek ve hakimiyet kurmak için mi kullandığını söylemek istiyorsunuz? Ve Fransız Afrika'sını kendine bağlı tutabilmek için onları öylesine küçük birimlere ayırdı ki, aldıkları yardım ne olursa olsun, bu ülkelerin çoğu yaşayamıyacak mı demek istiyorsunuz?

Cevap — Yalnız bu değil; teknik yönden Fransız yardım anlayışı en yetkin (mükemmel) olmalıdır. Ama yardım ettiği bölgeyi dünyanın geri kalan bölümünden ayırıyor; kusuru bu işte. Öte yandan, uygulamasında karar verme yetkisini de yardım eden ülkeye bırakıyor bu anlayış.

Örneğin, Fransız görüşünün en büyük kısmını teşkil eden «Brasseur plânı» her Afrika ülkesinde hangi sanayinin kurulması konusundaki karara Avrupa Ekonomik Birliğine bırakmak istemektedir. Bu, şüphesiz, o ülkenin öz gelişimini feci şekilde sınırlamaktır.

Öte yandan şüphe yok ki, Fransız yardım plânı yararlanan ülkelere bir çok avantajlar sağlıyor. Ama benim istediğim, bir takım ülkelerin ötekilere ihsanda bulunmamasıdır. Eşitlik esasına dayanan bir alış-veriş isterim ben.

Soru — Bu 123 ler konferansından olumlu sonuçlar bekliyor musunuz?

Cevap — Hem evet, hem hayır. Üzülerek görüyorum ki, yakın bir gelecek için ilk madde fiatlarını ayarlamaya yönelik uluslararası anlaşmalar için hiç bir umut yok. Bu konuda Fransız, Amerikan, İngiliz görüşleri öylesine birbirine karşı ki, şu an için gerçekçi bir çözüm yolu mümkün görünmüyor.

Ama, kuvvetle umuyorum ki, bu konferans sayesinde, gelişmekte olan ülkeler, bütün dünyaya hepimizi birden ilgilendiren yeni gerçekleri anlatacaklardır. İktisadın amaçları konusunda görüş ve davranışlarımızı değiştirmedikçe yaşamaya devam etmemiz, felâketten kurtulmamız olanaksızdır.

L' Express'den
Çeviren:
Bertan ONARAN

KIRKBEŞ

WALL REET'LE TEXAS ARASINDA ÖLDÜRESİYE SAVAŞ

L'Espresso dergisinde, Kennedy'nin öldürülmesi olayında gizli kalan gerçekleri açıklayan bir yazı dizisinin yayımlanması bütün dünyada geniş yankı uyandırmıştır.

Arkadaşımız NURKALP DEVRİM'in çevirdiği bu yazının Amerikan Petrol krallarının toplumsal hayatta yarattıkları dalgaları ayrı bir önemi var.

Rusya dönüşü girdiği çete öteki çetelere benzemediği için Oswald ne biçim bir arı kovanına düştüğünü bilemezdi. Onu müşkül durumdan kurtarmağa, korumağa ve bir iş bulmağa hazır olan çetenin sadece kukla adamlarını tanıyordu Oswald. Bu adamlar gangster idiler. Fakat hesabına çalıştıkları gurup bir caniler topluluğu değildi. Bu gurup Dallas'ı yönetiyordu.

Gerçekten kimse şehir idaresinin onaylaması olmadan Oswald'a belediye bir iş bulamaz ve onu orada tutamazdı. Daha güzeli Dallas yöneticilerinin haberi olmadan kimse Oswald'ı kullanamazdı.

Şu halde bu yöneticiler ne biçim insanlardı? Caniden başka her şey. Bazı Amerikan şehirleri vardır ki buralarda gerçek iktidar gangsterlerin elindedir. Özellikle korsan Jean Laffite'in bir zamanlar oturduğu Golverston'da korsanlığın çağımıza uydurulmuş şekli başarı ile sürdürülmektedir. Gene de Dallas, Golverston'a benzememektedir. «Fortune» dergisine göre Dallas A.B.D. nin en temiz ve en iyi yönetilen şehirlerinden biridir.

Ruby'nin çetesi hiçbir zaman Dallas'ı ele geçirmeği başaramadı. Tam tersine polis Ruby'nin çetesini ele geçirdi ve iki suç ortağını içeri gönderdi. Bu olaydan sonra durumu anlıyan Ruby sakin durdu.

Daha doğrusu müsaade edilen sınırı aşmamağa dikkat etti. Bu sınır yarışlarda oynamağı, genel evler işletmeğı, kısacası onlara Romalıların «oyun» adını verdikleri şeyleri sağlamağı kapsamaktaydı. Bu oyunların organizatörleri kendi aralarında öldüresiye çarpışır fakat çokluk gizli ortakları olan polisle bu gibi çatışmaları yoktur.

En «Yıkıcı» vatandaş

Şu halde Dallas'ı gangsterler yönetmiyor. Ne polisin ne «District Attorney» -bizdeki Cumhuriyet savcısı-, ne Kennedy'nin Washington'daki cenaze törenine katıldığı takdirde öldürüleceğı yolunda tehdit edildiğinden yakınan Belediye başkanının, ne de vatandaşların veya onların temsilcilerinin bu yönetimde payları var. Hayır, Dallas, sağ eğilimli haftalık ekonomi dergisi News and World Report'un 3 Şubat 1964 sayısında aşağıdaki biçimde tanımladığı bir kurul tarafından yönetilmektedir.

«Kurul aşağı yukarı iki yüz elli kişiden meydana gelir. Bunlar şehrin en zengin vatandaşlarıdır. Onların bu gurupları 1936 da şehrin iyiliğı için kurulmuştur. Buraya ancak üyeler tarafından seçilmek suretiyle girilebilir.

KIRKALTI

Bu gurubun üyeleri önemli şirketlerin yönetici kadrolarıdır. Kararlar almağa ve bunları uygulamaya alışkındırlar.»

The Decision Makers adlı yeni çıkan bir eserde Dallas'lı bir yargıcın kızı bu konuda şu ek bilgileri vermektedir :

«Kurulun başında şehrin «kremasını teşkil eden yedi kişilik bir gurup bulunmaktadır. Hepsi de muazzam servet ve güce sahip olan bu yedi kişi bu milyoner şehri ilgilendiren bütün önemli hususlarda karar verirler. Memurlara doğrudan doğruya emir vermiyecek kadar önemli kişiler olduklarından emirleri» bu kimselere» kurul tarafından iletilir.

Dallas'ın en yıkıcı vatandaşı olup polisçe fişlenmiş bulunan Oswald'a belediyede bir iş vermek şüphesiz herhangi bir memurun veya «anti-kızıl» ekibin yetkisinde olamazdı. Hiç şüphesiz Dallas'ın yedi büyüğü kendilerine sormadan okul kitaplarının bir «kızıl»ın kokutucu ellerinden geçmesine izin vermiş olan'a veya olanlara çok kötü bir çeyrek saat geçirtirlerdi. Oswald'ın işe alınmasından muhakkak haberleri olmak gerekirdi. Acaba hangi art-düşünceyle izin verdiler?

Yedi Meçhul Büyüklükler

Yedi büyüklüklerin kimlikleri Dallas hakkında yazı yazmış olanlar tarafından ortaya konmuş olmamasına rağmen bunu bulmak zor değildir. Şehrin en zengin ve en güçlü vatandaşları gurubunu dünyaca ünlü bir petrolcü olup serveti Texas'ta eşsiz olan H.L. Hunt'u kapsamalı gerekmektedir. Hunt'un geliri günde 200.000 dolar, sermayesi ise 2 milyar olarak hesaplanmıştır. H.L. Hunt'un, özel serveti 150 milyon doları bulan oğlu Lamar'ında yediler gurubunda üye olması gerekmektedir.

Hunt'lardan sonra Dallas'ın en güçlü ailesi Murchison'lardır. Clinton w. ve John D. Murchison kardeşlerin özel serveti 1961 de 150 milyon dolar olarak hesap edilmiştir. Ayrıca iki kardeş beraberce sermayeleri toplamı 1 milyon doları bulan yüz kadar şirketi yönetmekte veya bunların sahibi bulunmaktadır.

Dallas hiç şüphesiz A.B.D. nin veya endüstri dünyasının iş adamları tarafından yönetilen tek şehri değildir.

Texas'ın özelliği burada hâkim olan oligarşinin başka yerlerde rastlanmayan ağır başlı, rasyonel ve uzak görüşlü iş adamlarından meydana gelmiş olmamasıdır. Bu oligarşi maceracıların ve kumarbazların egemenliği altındadır. Şüphesiz burada (Hunt'ın efsanevi mesleğine El Darado'da bir kumarhanede başlamış ve ilk petrol kuyusunu oyundan kazanmış olmasına rağmen) talih oyunlarının profesyonelleri bahis konusu değildir. Texas'ın mülti milyonerlerinin oynadıkları (ve bazen de kaybettiikleri) oyun ilk bakışta daha ciddi görünen bir endüstridir: Petrol. Petrolün kralları çeliğinkinden, kömürünkenden, bankacılık veya sigortacılığınkinden çok farklıdır.

Çok az kimsenin petrolün Amerikan ekonomisinde hâkim bir yeri olduğundan haberi vardır. Pek çok kimse çelik, otomobil, kimya endüstrilerinin en önemli endüstri kolları olduğu sanır. Oysa ki petrole yatırılmış olan sermayeler sözü geçen üç endüstri dalına yapılanların toplamını aşmakta ve 50 milyon doların üstüne çıkmaktadır. Bu muazzam zenginliğin yarısına yakın bir kısmı Texas'lıların malıdır.

Yüks. Fiyatlar

Texas'ın petrolden elde ettiği kârlar bu kadar önemli olduğu halde bu devlette gelir vergisi yoktur. Texas'lılar ancak Washington'un aldığı federal vergiyi homurdanarak öderler. Bu yüzden petrolcüler Texas'ın kayıtsız şartsız hâkimidirler. Teorik olarak petrol endüstrisi «Texas Railwad com-mision» tarafından yönetilir. Bu komisyon her üreticinin her ay çıkarma, a hakkı olduğu miktarı tâyin eder. Komisyon önce pipe-line'lara sahip olan şirketlerin ne kadar petrol satın almağa hazır olduklarını tâyin eder, sonra her Texas'lı petrol şirketine bu tonajdan bir pay verir.

Böylece fazla üretimin olduğu gibi rekabetin ve fiatların düşmesinin de önüne geçilir. Texas'lı bir petrolcünün fiyatları mümkün olan en yukarı seviyede tutulmasını isteyen petrol üreticilerinin çıkarlarını bir yana bırakıp fiyatların mümkün olan en aşağı seviyede tutulmasını isteyen halkın yararına çalışan bir komisyona göz yumacağı düşünülemez. Bundan dolayı komisyon üyeleri dikkatle seçilirler. Zaman zaman petrolcüler bütün ekonomiyi tehdit ettikleri vakit onların iştahlarını azaltmak için çaba gösterilir.

Örneğin 1958 mayısında bir federal komisyon yirmi iki şirketi zorla yüksek fiatlar kabul ettirmek için anlaşmakla suçladığı zaman durum buydu. Bu sırada petrol sıkıntısı var mıydı? Hayır, eldeki imkânlar o kadar büyüktü ki ayda Dokuz ilâ On gün petrol çıkartmak talebi karşılamaya yetiyordu. Durumun böyle olmasına rağmen Humble Oil şirketi fiyatlarını yükseltti. Ve yirmi şirket de onu izledi.

Newyork Times'ın mali işler uzmanı H. Cormical bu fiat arttırmanın tüketicilere yarım milyon dolara mal olduğunu tahmin etmişti. Kamu oyunun kızgınlığı o kadar şiddetli oldu ki Tröstlere karşı konmuş olan kanununu çiğnedikleri için tröstler mahkemeye verildi. Fakat «anlayışlı» bir yargıç delillerin yeterli olmadığına karar verdi ve dâvayı şu sözlerle sonuçlandırdı: «Şahsen, sanıkların suçu olmadığına kesin olarak eminim.» Böylece petrolcüler beraat etti.

«Sanıkların» petrol aramanın çok rizikolu bir iş olduğu ve ancak normalin üstünde kâr şansının sermayedarları bu alanda yatırıma teşvik edebileceği yolundaki iddiaları artık geleneksel olmuştur. Yeni arama alanlarında ancak sekiz foraj'dan biri sonuç vermektedir. Dahası da var şansı yaver gittiği zaman bile bağımsız, küçük petrol üreticisi bu şansının tekrar edeceğinden emin değildir. Bir yenisini bulmadan petrol yatağı tükenebilir.

Bu sebepten petrolcüler gayri safi gelirlerinin % 27,5 unu amortisman payı olarak düşmelerini sağlayan vergi muafiyetlerini haklı görmektedirler. 1926 yılında A.B.D. de vergiler çok az olduğu zamanlar bu vergi avantajları çok ağır gelmiyordu. Fakat vergiler otuz beş misli ağırlaştı. Petrolcülerin elde ettikleri diğer ilâve vergi avantajlarından bahsetmesek bile onların diğer endüstrilere kıyasla imtiyazları bu oranda arttı.

Bu özel sitatü sayesinde petrol arama ve çıkartma büyük şirketler için tehlikesiz bir iş oldu. Sadece bir tek işlem yapmak için borçlanmış olan küçük petrolcülerin durumu ise tehlikeli olmağa devam etti. Bunların

iflas ihtimallerinin sekizde yedi olmasına karşılık aynı zamanda başka birçok işler yapan Hunt gibi bir kimse için zarar bahis konusu değildir. Hunt milyonlarının kendisine yeni milyonlar getirmesine engel olamazdı.

Hunt kazanmasına engel olamayacağını anlayınca başka alanlarda macera aramaya başladı. A.B.D. nin tarihinde kimse onun gibi kumar oynamamıştır. 1956 yılında dünya base-baal şampiyonasında Amerikan takımını üstüne 300.000 dolar koydu ve kaybetti. Fakat sonuç olarak Hunt kazanmağa mahkûmdu; atyarışlarında bile. Son olarak at yarışlarında 1 milyon kazandığını resmen açıkladı.

Sonuç olarak Hunt politikada iş hayatında bulamadığı macerayı aramağa başladı. Thyssen Hitler için ne idiyse Hunt'da aşırı sağcı guruplar için o oldu. Texas'ın milyonerlerini senatör Mc. Carthy kompanyalarının masraflarını çekmeğe iten Hunt'dur. Hunt Mc. Carthy'nin ölümünden sonra onun alevlendirdiği anti-komünist hırsları ayakta tutmak için bir servet harcadı. Bir televizyon şebekesi satın aldı. ve «Life Line» adlı bir teşebbüse paralel olarak «Foets'Forum» adını verdiği bir aşırı sağcı yayın serisine başladı. 1960 da ise Hunt bizzat kendi yazmağa başladı. Romanı bütün editörlerce reddedildi. Bunun üzerine Hunt bu romanı telefon rehberleri basan bir matbaaya bastırıldı ve yarım dolara satışa sürdü. Bu kitap bu fiyatı bol hak etmektedir.

General Walker, B. Almanya'da kumanda ettiği birlikte John Birch Society tarafından verilen ve Başkan Kennedy'yi ve onun dış politikasını şiddetle suçlandıran broşürler dağıtmıştı. Bunun üzerine bir skandal patlak vermiş, general cezalandırılmış ve kumanda mevkiinden alınmıştı. A.B.D. ne geri çağırıldıktan sonra başkana karşı zehirli hücumlara geçerek istifa etti. Bu zamandanberi de diğer ülkelerin çoğunda kendisini hapse götürecek cinsten kelimelerle ona hakarete devam etti. Walker vatan-daşları Kennedy'nin temsilcilerine karşı zor kullanmağa çağırmıştır. Misisipi'de zenci çocukların devlet okullarına gitmelerine engel olmak için federal kuvvetlere karşı silâhla karşıkoymayı teşkilatlandırdığı için tevkif edildi.

Bütün bunlar gözönünde bulundurulunca yedi büyükler'in en fazla tercih ettikleri semt olan Creck Boulevard da oturan Kennedy'nin bu en azılı düşmanının L. Oswald ile doğrudan doğruya temasta olması son derece anlamlıdır. Gerçekten de F.B.İ. John Birch society'nin askerî şefi Walker'in çalıştırdığı büronun penceresinden 10 Nisan 1963 tarihinde ateş eden kişinin Oswald olduğunu bildirdi. Bu Oswald'ın kendisine birkaç hafta önce verilmiş olan Carcano tüfeğini ilk kullanışı idi.

Adres Karnesi

F. B. İ. şüphesiz yanılmadı, yalnız bu açıklamayı yapmak için neden bu kadar geciktiği insanın aklını kurcalıyor. Oswald'ın bu ilk görevi çok ilginç belirtiler taşıyor. F.B.İ. aynı adamın aynı optik nişanlayıcı ile donatılmış tüfeği tahtaperdeye dayayarak yakın mesafede oturan bir kimse üzerine ateş ettiğini doğruluyor. Ateş ediyor ve ısıtıyor. Sonradan çok büyük bir çabuk hareket yeteneği gösterdiği iddia edilmesine rağmen Oswald o gece tüfeğini tekrar dolduruyor ateş edemiyor. Kennedy'e ateş ettiğini sonuna kadar reddeden aynı adam o gece evine dönünce fazla samimî olmadığı karısına herşeyi anlatıyor. Ve bu başarı ile övünüyor.

Daha güzeli aynı kimse Başkandan, hem de onun en büyük düşmanından nefret etmiş olmaktadır. Belki de Oswald Walker'i gerçekten öldürmek istemedi? Bu sorunun akla gelmesi yerindedir. Eğer Oswald'ın Walker'e karşı giriştiği teşebbüs ciddi olsaydı tevkif edilmemiş ve sorguya çekilmemiş olması anlaşılmazdı. Avrupa'da bile bir kimsenin şöhretini arttırmak için düzmece suikast'a uğradığı görülmüştür.

Böyle derken ispatlanamıyacak bir varsayım ileri sürmüyorum. Oswald'la Walker arasındaki ilişkiler ispatlanmış bulunmaktadır. Gerçekten Kennedy'nin öldürülmesinden sonra Oswald'ın evinde bir adres kartesi bulundu. Bu kartede bir F.B.I. ajanının özel telefon numarası vardı. Dallas Morning Post'a göre yine aynı kartede General Walker'in ismi ve telefon numarası da bulunuyordu. Oysa ki bir kimseyi öldürmeye çalışan birinin kurbanının telefon numarasını defterine yazmağa ihtiyacı olmadığı açıktır. Ayrıca birinin telefon numarasını defterinde saklayan bir kimse bunu defterine numarasını yazdığı kimseye sadece bir defa değil gelecekte de telefon etmek için yazar.

Şimdi Oswald'ın üyesi olduğu çeteyi bulmak için bütün elemanlara sahip bulunuyoruz.

Bütün Texas'lı petrolcüler kumar düşkünüdürler. Burada Texas'lı yeni zenginlerle dostluk kurmağı reddeden güneyli bir aristokratın horgörücü sözlerini hatırlatalım. «Bizim için petrolden kazanılan para ile oyunda kazanılan para aynı şeydir. Bizse kumarbazlarla dostluk kurmağa istekli değiliz.»

Bütün Texas'lı petrolcüler «kuvvet iradesi»nin «etkisi» altındadırlar. Para onlar için herşeyden önce sağladığı kuvvetten dolayı önemlidir. Bu Hunt'un aksine servetleri babalarından miras kalan ve çok iyi bir şekilde öğretim görmüş olan Murchison'larda açıkça görülmektedir. Murchison kardeşlerden biri bütün gece boyunca petrolden bahsedebilmek için sekiz yataklı bir oda yaptırdı.

Bununla birlikte petrol Murchison'ların başlıca meşguliyetleri değildir. Onlar imparatorluğuna yeni alanlar katmaya çalışan genç Texas'lı kuşağı temsil etmektedirler. Murchison'lar şimdiye kadar hiçbir Texas'lının denemediği iddialı bir teşebbüse girişmiş bulunmaktadırlar. Wall Street'i kontrol altına alarak bütün A.B.D. ye hâkim olmak.

Görülüyor ki, Murchisonlar Hunt ve Texas'ın diğer milyarderleri için yok edilecek üç düşman var: Wall Street'in mali çevreleri, Washington'un politikacıları, ve heryere girdiğinden şüphe ettikleri komünistler. Tıpkı Hunt gibi Murchisonlar da Mc. Carthy'yi geniş ölçüde paraca desteklemişlerdi. Senatoda Mc. Carthy'yi eleştirmiş olan Connecticut'lu William Benton'ı ve çok muhafazakâr olmasına ve New Deal'a karşı durmuş bulunmasına rağmen Maryland'lı Millard Tydings'i seçtirmediler.

Texas'lıların Wall Street'e ve Washington'a karşı olan düşmanlıkları çokça hayret uyandırmaktadır. Örneğin 16 Ekim 1956 tarihli Newyork Times «Texas'ın zengin ve muhafazakâr valisinin Wall Street'den aşırı solcu «Daily Walker» ın bahsettiği şekilde söz açmasından duyduğu şaşkınlığı açıklıyordu. Texas'lı milyarderlerin devletlerinin ve endüstrilerinin yarar-

landığı vergi muafiyetlerine rağmen «ezici vergi» lerden ve Washingtonlu bürokratların Texas'ın işlerine karışmalarından yakınmaları hayret vericidir.

Gerçekten Texas'ın o kadar dar bir sosyal bütçesi vardır ki vatandaşları diğer devletlerinkinden daha fazla federal yardım almaktadır. 50 Amerikan devlet içinde Texas çocuklara yardım için kendi ayırdığı fon'lar bakımından 44 üncü gelmesine karşılık Washington'dan aldığı tahsisat bakımından birinci olmaktadır. İhtiyarlara ve sakatlara yardım bakımından Texas 40 ıncı gelmekte fakat aynı konuda Washington'dan aldığı yardımlar yönünden ikinci durumda bulunmaktadır. Yine Texas öğretim için aldığı federal yardım bakımından 3 üncü olmakta fakat kendi yaptığı öğretim masrafları bakımından 32 inci gelmektedir.

Bu duruma rağmen Dallas'ın milyarderleri her kim rejimlerini ve vergi avantajlarını eleştirirse onu komünist addetmektedirler. Oysa ki bu eleştiriciler arasında müteveffa senatör Laft ile eski başkan Truman da bulunmaktadır.

Texas'lı petrolcülere diğer endüstrilerinkine benzer vergiler ödetmek için ilk ciddi çaba Roosevelt zamanında gösterilmiştir. Bu çaba sonuç olarak Roosevelt'in 1932 de çalışma arkadaşı olan Texas'lı başkan yardımcısı Nonce Garner'in Roosevelt'in baş düşmanı haline gelerek onun 1936 da tekrar seçilmesine karşı koymasını verdi.

1945 de Roosevelt ölünce San Antonio'lu bir milyarder savaşın ortasında olmasına rağmen başkanın ölümünü kutlamak için bir kokteyl verdi. Bu tarihten itibaren Texaslılar Washington'da Texas petrolünün en iyi savunucusu olan temsilciler meclisinin başkanı Sam Rayburn tarafından etkili bir şekilde korundular. Onun sayesinde petrolcülerin durumunu değiştirecek tasarılar daha tartışılmadan hasır altı edildi. Buna karşılık Texas'lı milyarderlerin başlıca düşmanı % 27,5 luk özel indirimin sadece küçük petrol üreticileri için uygulanmasını isteyen İllinois'lu senatör Douglas'tır. Douglas 1954 yılında 4 Milyon dolar safi kâr elde etmiş bir şirketin 404 dolar, yani orta halli bir çiftçi kazancından daha az vergi ödediğini ispat etmiştir. Bir diğeri 5 milyon dolarlık net kâr elde etmiş olmasına rağmen hiç vergi ödemiş değildir. Bir üçüncüsü ise 12 milyonluk kârına rağmen 500.000 dolarlık vergi üzerinden kredi almıştır.

Bu eleştirmelere Texas'lılar «millî güvenliğin», kârlarının şimdiki oranlarda kalmasına bağlı olduğu cevabını vermektedirler. Texas millî muhafız kuvvetleri komutanı şöyle bir demec vermiştir :

«Baylar petrol cephane demektir. Bize bu kadar bol petrol vererek iki savaş kazanmamızı sağlıyan bir sisteme niçin dokunalım?»

Libya'daki Kuyular

Bu demecden çıkan sonuç açıktır. İki harp, pekiyi öyleyse niçin bir üçüncüsü olmayacakmış? Hiçbir topluluk Texas kadar Rus-Amerikan ilişkilerinin yumuşaması ihtimallerine karşı olmamıştır. Hiçbir yerde A.B.D. nin bir üçüncü dünya savaşından çok zarar görmeden çıkabileceğine - hele ilk vuran kendisi olursa - hattâ bu savaşı her zaman kazanabilece-

ğine ve bunun da zahmete degeceğine Texas'ta olduğu kadar inanılmamıştır.

Her türlü barış teşebbüslerine karşı bu direniş kısmen Texas'lıların bencilliğine bağlanabilir. Silâhlanma yarışı bu devlete A.B.D. nin bütününden tam altı defa daha hızlı bir ekonomik kalkınma sağlamıştır. Tam tersine silâhsızlanma olduğu zaman da hiçbir devlet Texas kadar zarar görmeyecektir.

Fakat Texas'lılar aynı zamanda dünya durumundaki bir yumuşamanın petrolcülerin büyük çıkarları olan ülkelerden Amerikan askerlerinin çekilmesine sebep olmasından korkmaktadırlar. Örneğin H.L. Hunt Libya'da bir kişiden altı petrole dolu 4,5 milyon hektar toprak satın aldı. Hunt şimdiye kadar burada kazılan kuyulardan elde edilen üretimi olağanüstü olarak vasıflandırdı.

İşte bunun içindir ki Hunt, Küba'da Batista'nın devrilmesinden sonra 12 bin hektarlık bir araziyi kaybeden Texas'ın en büyük sığır yetiştirici firmasının genç başkanı Richard M. Kelebreg'in uğradığı akıbete uğramak istemiyor.

Bütün bu kimseler için A.B.D. nin Castro'nun iktidara gelmesine izin vermesi bir rezalettir. Onlar Castro'nun kişiliğinde Lâtin Amerika'daki petrol yatırımları ve kendileri için öldürücü bir tehlike görüyorlar.

Bununla beraber ne özel çıkarları, ne de korkuları Texas'lı milyarderlerin önemli bir kısmının bu davranışlarını bize anlatmağa yetmiyor. Bu insanlar, sadece hesaplar gereğince hareket etmiyorlar. Aynı zamanda sıkıldıkları için de hareket ediyorlar. Texas'da yeni fetih ve macera imkânlarının olmaması onların bakışlarını yeni ufuklara çevirmiş bulunuyor. Onların şahsında dünyanın en güçlü ve en zengin oligarşisini buluyor. Hem de kumar ve tehlike arıyan insanlardan kurulu bir oligarşi.

JAROSLAV HASEK'in ROMANI
TÜSTAV
ASLAN ASKER
ŞVAYK

Çeviri: AYŞEGÜL GÜNKÜT
Büyük Boy: 192 Sayfa, 6 Lira.
Çıktı.

ATAÇ KİTABEVİ

TOPRAK UYANABİLİR Mİ?

Soruyu, başlangıçta daha genel, o ölçüde de soyut düşünüyordum. Özellikle son zamanlarda gelişen, ilk öğretim efsanesi, hiç değilse bir noktanın iyice araştırılıp tartışılmasını gerektiriyordu: Kişisel davranışlar, çabalar, toplumsal yaşayışlar ve ilişkiler üzerinde hangi ölçüde etkili olabiliyorlardı. Bu sorunun, ilk görünüşte olumsuz, ama meselenin bütün yüzeyleriyle ortaya çıkmasına yardımcı ikinci bir soruyla tamamlanması gerektiğini anlıyordum: Toplumsal ilişkilere, yaşayışa uymayan, sırasında karşı gelen, kişisel davranış ve çabaların başarıya ulaşması mümkün olabilir miydi.

Uzun süre kendimi suçladım, anlamakta güçlük çektiğim noktayı bulmak için uğraştım durdum. Kişisel davranışların, daha uygun anlamıyla kişisel iradenin toplumsal yaşayış üzerinde nasıl ve ne şekilde etkili olabileceğini bir türlü kavrayamıyordum. Belki, -hattâ muhakkak- hata ben-deydi, toplumu bir türlü kişilerden meydana gelmiş bir topluluk gibi düşünemiyor, ne yünden gidersem gideyim, toplumun kişilerinden ayrı, kendisine göre ilişkileri, gelişme kuralları bulunan bir varlık olduğu inancım-dan kendimi kurtaramıyordum. Toplum, kendi gelişme kurallarına bağlı, kişilerinden ayrı bir varlık oluncada, yine başladığım noktaya dönmekten başka yol kalmıyordu.

Kendi kendimi yiyor, çıkmaza düşmenin kahrına, -aynı zamanda acizine- bir türlü katlanamıyordum. Bir bahar sabahı bütün işlerimi bıraktım, tabanlarımı güneşe verip, parkta ağaçların altına oturdum, ne kadar zaman sonra bilmiyorum, işimin başına döndüğüm zaman hatamı anlamıştım. Eski bir hatayı tekrarlıyor, konuyu soyut ve genel bir biçimde ortaya koyuyordum; böyle oluncada soru dönüyor dolaşıyor, bir arkadaşımın söylediği gibi, çok eski bir tartışmanın karanlıklarında kayboluyordu: Kahramanlara inanacak mıydık, daha doğru anlamıyla kahramanlara bel bağlayacak mıydık. Doğrusu, kendimi affetmiyordum, çevremdekilere söz sırası bana geldikçe, sorularımızı somut ve özel bir biçimde ortaya koymasını bilmedikçe doğru hâl çareleri bulmamıza imkân olmadığını kaç kere söylemiş, ne uzun nutuklar atmıştım. Hatırladıkça yüzüm kızarıyordu, somutlaşmak derken, soyutlaşmış, durumuma birde çelişiklik eklemiştin.

O zaman benim için yapılacak şey apaçık ortaya çıkmıştı, çıkmıştı ama ikinci ve belki de çok daha sert bir duvara çarpmıştım; soruyu, somut ve özel ne biçimde ortaya koyabilirdim. Arkasından ikinci bir soru kafama yerleşti; ferdi hâl çareleri üzerinde ısrar ettikçe, soruyu somut ve özel bir biçimde ortaya koymamız mümkün müdür. İmkanlarımı zorladığımı, yeni bir çıkmaza doğru sürüklendiğimi çabuk anladım. Konuyu dört tarafıyla ortaya koyan, düşüncelerimi geliştirecek tartışmama ortam olacak kitaplar bulmam gerekiyordu.

O günlerde «Toprak Uyanırsa» (1) yayınlandı, belki bir his, belki de yazarına karşı duyduğum, -nereden geldiğini pek bilmediğim- saygı, kitabı sevinçle karşıladım. Sonunda, aradıklarımı bulabilecek, düşüncelerimde -kendime göre tabii- açıklığa kavuşabilecek, içersine düştüğüm soyut çıkmazdan kurtulabilecektim. Gerçi bu konuda bir hayli söz edilmişti; cümlelerinin arkasına olumlu düşünceye örneklik iddiasını ustalıkla yer-

(1). Toprak Uyanırsa Şevket Süreyya Aydemir, Remzi Kitabevi.

leştiren yazarlarımız, meselenin didiklemedikleri tarafını bırakmamışlardı, ama artık, «Köyün acı gerçekleri», yahut «Devrimci eğitim ordusu» ve yahut «köy öğretmenlerinin çektikleri» çizgisine getirilebilecek yazılarla yetinemedim. Niyetim, geçmiş yılların değil, bu günün şartlarına göre bir sonuca varmak, hele köy enstitüleri üzerinde değer hükmü vermek, başarı veya başarısızlık sebeplerini aramak hiç değildi. İsmail Hakkı Tonguç'un kitabı üzerinde bu yüzden durmadım. Üstelik belki o zaman, istemiyerek de olsa, yetişme çağımdaki duygularla etkilenmem, bu etkiyle «Köy Enstitüleri niçin açılmıyor» sonucuna varmam mümkündü. Bu durumda hiç birşeyi hâl etmeyeceğimi, aydınlık, vazifemden çok, ileri geri kavgasında yalnızca cumhuriyet vatandaşlığı vazifemi yerine getireceğimi anlıyordum.

Büyük bir hayal kırıklığına uğradığımı saklıyamam, öyleki heyecanla başlayıp götürdüğüm kitabı bitirebilmek benim için mesele oldu. Haklıydım, kitap birbirini tamamlayan iki durumu mevcut sayarak okunması gereken bir eserdir; bir taraftan, -isterse soyut olsun- kişisel davranışların toplumsal hayatı, ilişkileri etkileyebilme gücünü tartışmasız kabul edeceğtiniz, öbür taraftan da memleketimizin belirli bir gelişme kademesine geldiğine gözü kapalı inanacaktınız. Başka bir deyişle teorik plânda kişilerin topluma etki gücüne, pratik plânda ise kişilerin toplumu etkileyebilmeleri için her türlü şartın hazır olduğu görüşüne tartışmasız katılmanız gerekiyordu. Kişisel hâl çarelerinin anlam ve şartlarını çizen tartışan kitap, bu kişisel davranışların etkileme gücünün imkânlarını, ortamın uygun bulunup bulunmadığını, araştırmak bile istememişti. Ben başka bir başlangıç noktası beklerken, son yılların moda düşüncelerinin biraz daha ustalıkla tartışıldığını, ümitlerin soyut bir çerçevede, soyut bir kahramana bağlandığını hayretle görmüştüm. Kitabın sonunda soyut sorum belki biraz daha ustalıkla tartışıldığını, ümitlerin soyut bir çerçevede, soyut bir kahramana bağlandığını hayretle görmüştüm. Kitabın sonunda soyut sorum belki biraz şekil değiştiriyor ama aynı mahiyet ve o ölçüde de soyut ve hiç birşeyi hâl etmemek üzere, karşıma dikiliyordu: Eksik olan yalnızca çevresini etkileyebilecek, toplumu istediği olumlu noktaya götürebilecek kişiler midir.

Bu ölü sorunun peşine takılmak istemedim, öyle yaptım. Artık kabul edilen sonucu, ekmeksizköy öğretmenin başarı yollarını tartışmak da istemiyebilirdim. Bu durumda, yazarın kitabına dayanak yaptığı faraziyeleri paylaşmış, sorularımı çözmeden bir kenara bırakarak, hiç te istemediğim bir duruma düşmüş olurdum.

Yazarı soyuta, o yüzden de başarısızlığa iten sebepleri bulup çıkarmak pek zor olmadı, böylelikle başlangıçta aklıma gelen sorulardan birisinin de karşılığını bulmuş oluyordum: Kişisel hâl çareleri üzerinde ısrar ettikçe, sorunun somut ve özel bir biçimde ortaya konulmasına imkân kalmıyordu, ister istemez soyut bir ortam seçmek, soyut ilişkiler kurmak zoru doğuyordu. O zamanda asıl soyut meseleye, kişilerin çevresini etkileme, belirli bir noktaya götürme gücüne geliveriyor, kahramanlar tartışmasının girinti ve çıkıntılarında tükeniyorduk.

Bu fasit daireden kurtulmak için elbette, toplumun kendi ilişkileri, gelişme kurallarına göre ele alınması gerekiyordu, iyisi mi; katıldığım, olumlu düşünce için büyük bir aşama saydığım ilk görüş ve düşüncelerde ısrar etmeli, kişilerin toplumsal ortama etki güçlerini şüpheyile karşılamalıydım. Olumlu düşünce kişi toplum ayırımının gerçeklere dayanmadı-

ğını, böyle bir ayrımın zihni bir soyutlamadan ileri gitmediğini defalarca anlatmamış mıydı? Toplumun kendine özgü varlığına nasıl karşı gelenebilir, sonuçta bir çeşit, «herkes kendi kapısının önünü süpürürse...» örneğine uygun gelecek, kişiler tek tek eğitilir, iyi olursa toplumda iyi olur düşüncesini savunabilirdim. Kişiyi şartlıyan toplumdur dedikten sonra, nasıl toplumu bırakırdaki kişiden başlayabilir, kişinin toplumu şartlamasını isteyebilirdim. Bu durumda sebep sonuç bağlantısından hata yapmamış, sonucu sebep yerine getirmiş olmuyor muydum.

Birden hiç istemediğim halde, kahramanlar tartışmasının karanlık larına doğru yöneldiğimi anladım, sözü uzatmayı gereksiz buldum; aklıma Zola'nın Froman'ı, (2) Paydos'un muallim Murtaza'sı (3) gelmemiş olsaydı, başka bir şey de söylemeyecektim. Öyle ya, yıllarca önce, Froman'ı çelik iradesi, bitmez tükenmez mücadele kuvvetiyle, aciz sünepe Murtaza'nın karşısına çıkaran, Murtaza'yı şiddetle suçlayan ben değil miydim. Keltepe köyü öğretmeni de aynı şekilde bir mücadele gücü ve heyecanı ortaya koymuyor muydu?.

Hemen açıklamalıyım, duygularımın düşüncelerimi etkilemesinden; ikisi arasında kolayca görülebilecek ayrımın, kendimi haklı çıkarmak, çelişik duruma düşmekten kurtulmak itişiyile düzenlediğim bir masal olmasından korkuyordum. Ama, özellikle son yıllarda gelişmeyi moral bir eksiklik gibi ortaya koymamın yanlışlığını anlamış, kötünün, çelişmede değil, çelişmeyi görmemezlikten gelmede durdurduğunu farketmişim. Bu bana cesaret verdi, kendimi çelişmeye düşme kaygılarından kurtardım: Froman'ın bir gerçeği ortaya çıkarmak mücadelesine karşılık Ekmeksizköy öğretmeni toplumsal gelişmenin-bütün alanlarda-en önemli bir faktörü gibi ortaya konuluyordu. Froman, gerçekleri arama, ortaya koyma moraline göre düzenlenmiş bir kişiydi, Ekmeksizköy öğretmeni ise toplumsal gelişmede gerçeğin kendisiymiş gibi öne sürülüyor, tartışılıyordu. Başka bir deyişle, Froman'ın iradesi, gerçek sevgisi ve gücü kişisel alanda yürüyordu, Keltepeköyü öğretmenin iradesi, gücü, kişisel alandan çok, toplumsal, belki de daha doğru bir deyişle toplumbilimsel bir alana geçirilmişti. Bu yüzden Froman'ın başarıya ulaşmasını olumlu, toprak uyanırsa kahramanının başarısını ise olumsuz bir sonuç saymak zorundaydım. Toplumbilimde toplumun gelişme kuralları, tarihsel gelişmesine kişisel irade ve güce hemen hemen hiç yer ayrılmamıştır. Karşıtı savunmak, olumlu saymak, başkasını bilmem ama, benim haddim değildi.

Kitabı, elbette bir roman gibi almıyordum, bir kitabın roman sayılabilmesi için düşüncelerin-soyutta olabilir-olaylar zinciriyle bir hikâyeye bağlanıp anlatılmasını, belirli bir sayfanın aşılmasını, yeter ölçü sayamazdım. Yazarın toplumumuzun gelişmesi üzerindeki düşüncelerini, olaylarla anlatmağa çalışması, düzme kişiler davranışlar kurması, düşüncelerini daha belirli, daha kolay ortaya koyabilmek için seçtiği bir yol olabilir. Ama kitaptaki bütün ilişkilerin beşeri olmaktan çok fikri kurulduğu, başlangıç fikri ispatlamak için düzenlendiği apaçık ortadaydı. Böyle olunca kitabı bir romanmışçasına nasıl incelerdim; hem düşüncelerimi yanlış bir temele oturmuş, hem de -böyle bir isteği olmadığı açıkça belli olan-yazara karşı saygısızlık etmiş olmaz mıydım.

Cengiz İLHAN

- (2). Mark Froman. Emil Zola'nın Hakikat isimli kitabının kahramanı.
- (3). Murtaza. Cvat Fehmi Başkut'un Paydos isimli piyesinin kahramanı.

İÇ HABERLER

SIYASİ İKTİDAR VE PLÂNLAMA

Paris Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dekanı Prof. Georges Vedel, «Ankara Hukuk Fakültesi'nde «Siyasî iktidar ve plânlama» konulu bir konferans verdi. Fransız bilim adamı, plâncıların siyasî iktidara üç halde müdahale edebileceğini belirtti:

«Bir defa, kendisi bizzat siyasî iktidarı elinde tutanlar arasında olmasa bile, siyasî aksiyonun soyut imkânlarını belirtmek, teknisiyene aittir. Siyasî hedefler belirtildikten sonra, bu hedeflere hangi yollardan ulaşılabileceğini bildirmek de yine teknisiyenin işidir.

Nihayet, memur olsun, maliyeci veya mühendis olsun, siyasî iktidarın aldığı kararları kendi alanında uygulamak da gene teknisiyene aittir.»

Prof. Vedel konuşmasını şöyle bitirdi: «İnsanların kaderine istenen şekli vermek mümkündür. Fakat seçilecek şekil hangisi olmalıdır? Buna cevap verecek tek müessese, kendi varlığına inanmış, gelecekteki şeklini kararlaştırmış, emellerini bilinçli olarak bilen bir siyasî toplum olabilir.»

nümüzdeki faaliyet döneminde, çalışmalarını köylere kadar yaymak kararındadır.

CHP DE ZENGİNLERDEN YARDIM İSTEMİŞ

DP'ye baskı altında para topladıkları iddiasıyla yargılanan eski Başbakan Yardımcılarından Medeni Berk ile Ahmet Dalı ve Mehmet Akın'ın Anayasa Mahkemesi'ndeki duruşmalarında tanık olarak dinlenen zenginler, CHP'nin de kendilerinden para istediğini söylemişlerdir.

Tanık olarak dinlenen İthalâtçı Orhan Dumer, Demokrat Parti'ye, hiçbir baskı görmeden 300 Bin Lira, CHP'ye de 70 Bin Lira bağışta bulunduğunu bildirmiştir.

Bunun üzerine sanık Medeni Berk, partilerin hâlâ yardım isteğinde bulunup bulunmadıklarını sormuş, Dumer de şu cevabı vermiştir :

«Hâlâ istiyorlar. Meselâ, benim arkadaşım olan İsmail Rüştü Aksal da, CHP için yakın zamanda benden yardım isteğinde bulundu.»

SOSYALİST KÜLTÜR DERNEĞİ KONGRE YAPTI

Sosyalist Kültür Derneği'nin birinci yıllık kongresi Ankara'da yapıldı.

Derneğin daha geniş teşkilatlanmasını öngören tüzük değişiklikleri kongrede kabul edildi.

Kongre sonunda, Osman Nuri Torun başkanlığındaki eski yönetim kurulu yeniden seçilerek yine görev başında bırakıldı.

Yurttaşları sosyalist açıdan eğitmek gayesi güden Sosyalist Kültür Derneği, ö-

GECEKONDUCULARA İKİNCİ SINIF MUAMELE YAPILMAMALIDIR

Türkiye'deki gecekondu meselesini derinliğine incelemiş bulunan İstanbul Edebiyat Fakültesi Antropoloji Profesörü Hart, «gecekondu probleminin çözümlenebilmesi için gecekondu oturanlara ikinci sınıf muamelesi yapmaktan vaz geçmek gerektiğini» söylemiştir.

Prof. Hart, gecekondu konusunda başkanlığın hazırladığı kanun tasarısını

eleştirerek, bu tasarının uygulamadan yoksun bulunduğunu, gecekondü problemi bir takım bürokratik esaslara bağladığını ve gecekondücuları bugünden fazla rüşvet vermeğe zorladığını belirttiikten sonra şöyle demiştir: «Gecekondusu sekiz defa yıktırıldı» halde dokuzuncu defa yapanlar var. Böyle sebatkâr ruhlara cesaret verilmesi icap eder.»

HAZİRANDA YİNE SEÇİM VAR

Türk seçmenleri, 27 Mayıs'tan sonra dördüncü defa sandık başına gitmeğe hazırlanıyor.

Anayasa referandumu, genel seçimler, mahalli seçimler ve 7 Haziran'da da senato seçimleri...

Anayasanın geçici maddesi uyarınca hangi senatörlerin seçiminin yenileneceğini geçen ay kura ile tesbit edildi. Yüksek Seçim Kurulu, senato seçimlerine beş partinin katılacağını, bir numaralı bildirisi ile açıkladı.

Bu beş parti arasında, Türkiye İşçi Partisi'nin ismi bulunmuyordu. Yüksek Seçim Kurulu'nun görüşüne göre, Türkiye İşçi Partisi, seçimden altı ay önceye kadar 15 ilde ve bu illerin bütün ilçelerinde teşkilâtını tamamlamamıştır. Türkiye İşçi Partisi ise, gerekli teşkilâtı tamamladığını iddia etmektedir.

Nitekim, son mahalli seçimlerde özellikle radyo konuşmalarıyla seçmene ilk def'a yeni bir ses getiren Türkiye İşçi Partisi, seçimden hemen bir kaç hafta sonra il kuruluşlarının sayısını 9'dan 15'e çıkartmış, üstelik bu 15 ilde de bütün ilçe kuruluşlarını tamamlamıştı. Ne var ki, anlaşmazlık seçim tarihi üzerindedir. Türkiye İşçi Partisi seçim tarihi olarak «oy verme» gününü kabul ederken, Yüksek Seçim Kurulu, 7 Nisan'ı seçim başlangıcı olarak göstermektedir. Bu ikinci görüşe göre, Türkiye İşçi Par-

tisi seçimden altı ay önce gerekli kuruluşu tamamlayamamış durumdadır.

Parti yöneticileri bir yandan Yüksek Seçim Kurulu'na gerekli itirazı yaparken, bir yandan da 15 ilde teşkilâtlanma şartını koyan kanun hükmünün iptal ettirilmesi için uğraşıyorlar.

Türkiye İşçi Partisi, 15 ilde teşkilâtlanma şartını anayasaya aykırı bulduğu için geçen yıl Anayasa Mahkemesi'nde iptal dâvası açmış, fakat henüz dâvanın sonunu alamamıştır.

Senato seçimleriyle ilgili bir önemli gelişme de, seçimin nisbî usûle yapılmasının Meclis'te kabul edilmesidir.

Senato seçimini kazanacağına mutlak surette inanan Adalet Partisi, CHP'nin isteğiyle getirilen bu teklife şiddetle karşı çıkmış, çeşitli parlamento taktikleriyle teklifin kanunlaşmasını önlemeğe çalışmış, fakat başaramamıştır.

Milletvekili ve senatör transferlerinin hayli hızlandığı, hattâ iktidarın Meclis içinde koltuk sayısı durumuna göre el değiştirebileceği bir sırada yapılacak olan senato seçimleri, Türkiye için büyük önem taşımaktadır.

YENİ BİR DIŞ POLİTİKAYA DOĞRU

Kıbrıs meselesi, geçen ay, Türkiye'nin dış politikasına yeni bir yön verdirecek kadar ciddi gelişmeler kaydetti.

Güvenlik Konseyi kararına uygun olarak adaya Birleşmiş Milletler Barış Gücü'nün çıkartılması ve Finli arabulucu Tuomioja'nın faaliyete geçmesi de, adadaki Türklerle Rumlar arasındaki çatışmaları önleyemedi.

Üstelik, Yunan Hükümeti'nin Makarios'u tamamen desteklediğini açıklaması da, Türk - Yunan ilişkilerini adamakıllı gerginleştirdi.

İki devlet arasında uzlaşmaz bir duru-

mun ortaya çıkması, Türk Hükümeti'ni, Türkiye'deki Yunan uyruklu Rumlara karşı sert tedbirler almağa sevketti. Türkiye'nin ilk tepkisi, Yunanistan ile İskân Anlaşması'nın iptalinde kendini gösterdi. Anlaşmanın iptalinden sonra Yunan uyruklu Rumlardan zararlı faaliyetleri görülenler sınır dışı edilmeğe başlandı. Bu arada, Patrikhane'ye ve azınlık okullarına karşı da sert tedbirler alındı; Patrik Vekili Emilyanos sınır dışı edildi.

Fakat, Türkiye'nin daha büyük tepkisi, Kıbrıs meselesinde bugüne kadar oyalayıcı bir politika izleyen Amerika'ya ve diğer batılı devletlere karşı oldu. Londra ve Zürih Anlaşmalarının tanıdığı «müdahale» hakkını kullanmak isteyen Türkiye'ye Amerika her defasında engel olmuş, adadaki Türk cemaati Rumların tedhiş hareketleriyle karşı karşıya bırakılmıştı.

Başbakan İnönü, Time Dergisi'ne verdiği bir demeçte şöyle dedi:

«Müttefiklerimiz, NATO İttifakı'nın dağılması için çalışmakta olan uzak devletlerle yarış etmektedirler. İttifak bozulmasın diye sonuna kadar sabrediyoruz. Müttefiklerimiz bu ittifakı dağıtma gayretlerinde muvaffak olurlarsa, yeni şartlarda yeni bir dünya kurulur. Türkiye de bu dünyada yerini bulur.

İttifak içinde mesuliyeti olan Amerika'nın önderliğine inanıyordum. Bunun cezasını görüyorum.»

İnönü'nün bu sözleri bütün dünyada bir bomba tesiri yaptı. Ertesi gün bütün partiler, bazı usul meseleleri hariç, İnönü'nün görüşlerine katıldıklarını bildirdiler.

Türk - Yunan dostluğunun artık öldüğünü söyleyen Cumhurbaşkanı Cemal Gürsel, İnönü'nün görüşlerine katıldığını belirttiikten sonra «NATO millî davamızda bizi yüzüstü bırakırsa, bizim de

bâzi şeyler düşünmemiz yerinde olacaktır.» dedi.

Aynı gece Ankara Radyosu da «Bundan sonrasını Amerika düşünsün» şeklinde bir yorum yaptı.

Millî Savunma Bakanı İlhami Sancar, NATO tesanüdünün gerektirdiği yüksek fedakârlık duygularından, millî mülâhazalarla uzaklaşılması gibi üzücü emarelerin» mevcut olduğunu söyledi.

SOVYETLER BİRLİĞİ YARDIM TEKLİF ETTİ

Başbakan İnönü'nün Kıbrıs meselesindeki tutumundan dolayı Birleşik Amerika'yı şiddetle itham ettiği gün Sovyetler Birliği Büyükelçisi Riçov, Sanayi Bakanı Muammer Erten'i ziyaret ederek memleketi adına Türkiye'ye yardım teklifinde bulundu.

Erten, daha sonra Sovyet Elçisi'nin ziyareti hakkında şu açıklamayı yaptı: «Sovyet Büyükelçisi, Ticaret Ataşesi ile birlikte büyük yardım teklifleri ile geldi. Büyükelçi, kredi ve fabrika kurmak bakımından her türlü imkânları temin edeceklerini söyledi.

Kendilerine, ekonomik münasebetlerin gelişmesi için milletlerin birbirlerine büyük sempati göstermesi gerektiğini, Türkiye'nin buhususta kendisine düşen vazifeyi yaptığını, ancak son Kıbrıs olaylarında komşumuz Rusya'dan aynı anlayışı göremediğimizi, bu iklimin yerleştirilmesi lâzım geldiğini anlattım ve tekliflerinin tetkik edileceğini bildirdim. Sayın Büyükelçi, bu konuşmam üzerine,

— Biz daima iyi münasebetler kurmak istedik. Türkiye ile dost kalmak istedik. Kıbrıs Meselesi'nde bir kötü niyetimiz bulunsaydı, harbin patlaması için bütün yollara başvururduk. Böyle bir düşünce içinde değiliz, dedi.»

İSTANBUL HUKUK FAKÜLTESİ FİKİR — SANAT KULÜBÜNÜN BİLDİRİSİ

İstanbul Hukuk Fakültesi Fikir ve Sanat Kulübü, Amerika'nın Kıbrıs Politikası konusunda aşağıdaki bildiriye yayınlamıştır.

Dış olayların Kıbrıs durumu karşısında aldığı yeni görünüş Atatürk'çülüğün dış bağımsızlık tutumunu tehlikeye düşürecek bir yola doğru ilerlemektedir. NATO içinde batı özgürlüğünün bölünmez bir parçası olarak kendini belirleyen Türkiye Cumhuriyeti, unutulmamalıdır ki egemenliğini en önemli bir yaşama şartı olarak görmektedir, görmek zorundadır ve görecektir. Müttefik ve dost Amerika'nın Kıbrıs konusundaki karşı yanı destekleyen tutumu bizleri bu dostluk anlayışı önünde güvensizliğe, kuşuklara doğru götürüyor. Müttefiklerimizle aramızdaki ilişkiler bir tek-yanlı uyutma yöntemi olarak karşımıza çıkarsa, yani dostluklar yeni bir sömürgecilik anlayışının özelliklerini gösterirse, bu

umutsuzluğumuzu ve güvensizliğimizi biz başımızın çaresine bakma düşüncesine kadar götürürüz.

Türkiye NATO içinde kuvvetlidir, bu doğru. NATO Türkiye ile kuvvetlidir. Kıbrıs'ta insan kanı dökülüyor. Amerika, Birleşmiş Milletler kuvvetlerini bir çıkarma ihtimaline karşı savunuyordu. Birleşmiş Milletler kuvvetlerinin varlığı iki tarafı birbirine kırdırmak için midir? Bizim bağımsız bir Türkiye Cumhuriyeti olarak dostluk anlayışımız Kıbrıs olaylarının bugünkü durumu karşısında Amerika'yı protesto etmemizi gerektirir. Egemenliğini şart koşan bir ulusun çocukları olarak bu çeşit dostlukları şiddetle protesto ediyoruz.

S A V A Ş O L M A D I

Demek oluyor ki, barışı güç yoluyla kurmak, Fransanın ordu stratejik durum, bağdaşlarındaki (ittifaklarındaki) üstünlüğünü kullanarak hitlerizmi geriletmesi hiç bir zaman söz konusu olmadı. Savaştan kaçınıldığı kadar, barışı elde tutmayı amaç edinmiş her etkin eylemin taşıdığı savaş tehlikesinden de kaçınıldı.

Zorluklar, çatışmalar, karşı konulacağına, çekimsenerek, hasmın önünde sakinip geriliyerek, ödünler verip onu hoşnut etmeyi deniyerek savuşturulmaya çalışıldı. Bu ödünler özveri (fedakârlık) anlamının da dışına taşıyordu. Hitlerizmin, Alman Halkının aslını bozduktan sonra, Avrupayı aldattığı, uluslar arasında insanlık dışı öğretiler yaydığı, böylece, Fransanın gerçek büyüklüğünü yapan herşeyi alaya aldığı henüz kabul edilmiyordu.

Barış sevgisiyle, Fransız dehasının, bütün dünyanın onayladığı, eşsiz parlaklığına gölge düşürüldü.

(Devam edecek)

ELLİDOKUZ

GENÇ HUKUKÇULARIN BİLDİRİSİ

Şükran KURDAKUL

Hukuk Fakültesi Fikir ve Sanat Kulübünün yayımladığı son bildiriye yalnız Amerikalıların tutumunu protesto etmesi bakımından mı önemli buluyoruz? Bu bildirin, hazırlanış amacını aşan bir özü olduğu için önemli daha büyük bence. Yıllar - yılı, kuralarla babaların, coşkun nutuklarla ağabeylerin bıraktığı kadar özgür olan gençlik, günümüzde asıl özgürlüğün bir bilinç sorunu olduğunu kavrayarak her alanda baba ile ağabeyin karşısına geçip sorabilmesini öğreniyor artık.

Görüyoruz geride kalanların halini. «Bizim zamanımızda..» ile başlayan cümlelerin arkasını getiremiyorlar bir türlü.

«Bizim zamanımızda, Hakkı Süha divan edebiyatından adamı öyle bir sigaya çekerti ki...»

«Bizim zamanımızda mülkiyeye politika girsin.»

«Bizim zamanımızda Ebulula'nın dersleri..»

«Bizim zamanımızda askerlik..»

«Bizim zamanımızda polis..»

Yalnız toplumun kurulu düzeni içinde yuvarlanıp gidenler düşüyor bu hastalığın pençesine. Kurulu düzeni değiştirmek isteyenler de düşüyor bal gibi. Hem böyle ülkücü kişilerin büsbütün firaklı oluyor, «bizim zamanımızda» edebiyatları.

Bütün telaşın, o pek bağlandıkları geçmiş yılların biriktirdiği tutkuların öncülüğünde - tıpkı kendilerinden önceki eskiler gibi - bizi yürütmek mesclisi olduğunu çok iyi anlıyoruz oysa.

Gerçek yürütücüler, geçmişten de geçmişteki eylemlerinden de medet ummuyorlar hiç. Tarih onlar için bir laboratuvar özelliği taşıyor. Artık eski olmuş kendi yaşantıları üstüne rahatça tıpkı gençlerin verdiği yargıları verebiliyorlar. Böyle güçlü eskiler yaşadıkları müddetçe yüzde yüz yaşayanlar arasında çıkıyor ama. Sanatda, bilimde, yurt yönetiminde zamanın gerisinde kalmıyorlar.

Günümüzün gençliği, değer tasfiyesine tutmaktan korktuğu için kendini yenileyemiyen eski kafaların yarattığı toplumsal gelişmeye aykırı ahlâka karşı durmakla Osmanlı felsefesinin son etkilerini yıkmış oluyorlar önce. Sonra da eylemleriyle yeni bir ahlâka - adamı yıllar geçtikçe zamanın gerisinde kalmanın çukuruna yuvarlanmaya bırakmıyacak - bir ahlâka öncü oluyorlar.

Bu öncü ahlâkın yeni bir belgesi olduğu için ayrı bir önem taşıyan bildirilerinde genç hukukçular, Kıbrıs'taki son gelişmeler karşısında Amerikan tutumunu eleştirirken diyorlar ki :

«Müttefiklerimizle aramızdaki ilişkiler bir tek yanlı uyutma yönü mi olarak karşımıza çıkarsa, yani dostluklar yeni bir sömürgecilik anlayışının özelliklerini gösterirse, bu umutsuzluğumuzu ve güvensizliğimizi biz V. Şişli'nin çaresine bakma düşüncesine kadar götürürüz.»

Bu eleştirme gücü ile, eski sömürgecilere başkaldıran kuvvayı n. iye kuşağının eylem gücü arasında «Öz» bakımından hiç bir ayırım bulunmaz.

1919 şartlarında emperyalizm, Osmanlı İmparatorluğunu yarı sömürge durumundan sömürge durumuna terfi (!) ettirmeyi öngördüğü zaman politikanın da, silâhın da arkasında uluslararası sermaye vardı. Yunan ordusunun İzmir'e çıkması için İngiliz ve Fransız başbakanları ile anlaşmaya varan Sir Basil Zaharoff adlı büyük zengin silâh fabrikatörü oluşu rastlantı değildir. (1) Silâh fabrikatörleri, Petrol kralları ve bunların kontrolündeki tröstler bütün savaşların çıkardığı yangınlara körükle gitmişlerdir çünkü. Günümüzde de ulusal bağımsızlıkları için yıllarca çarpışan Cezayir halkı, zulüm erbabı paraşütçülerin arkasında Fransız sermayedarlarını bulmuşlardır.

1919 Türkiye'sinde de böyledir bu: yabancı sermayenin komisyonculuğu görevini seve seve kabullenen müreffeh sınıf tek kurşun atılmadan «mütareke şartları»nın uygulanmasını isterken, Mustafa Kemal ve arkadaşlarının Ankara'da karargâhlarında kullanılacak tek daktilo makinasını Osmanlı bankasından istemelerinin (2), ve 23 Nisan 1920 de açılan yeni Türkiye'nin ilk Meclisininin, kasasında Bin ikiyüz lira bulunduğu halde (3) kapitalizme başkaldırma gücü bulmasının bir anlamı vardır.

Kurtuluş Savaşımızı bize yalnız silâhlı bir saldırıya karşı koymak olarak ezberletmekten çıkar umanlar, savaştan sonra Osmanlı toplum düzeyinde olduğu gibi Cumhuriyet Türkiye'sinde de yabancı sermaye komisyonculuğu görevleri başına dönmek isteyen sınıfın politik gücleridir.

Atatürk devrimlerinin hayata geçmesini önlemek için gizli - açık bütün hareketlerin arkasındaki güç, gene aynıdır.

Kurtuluş Savaşımızın getirdiği bütün şerefli ilkeler gibi, ekonomik bağımsızlık ilkesiyle birlikte bağımsız dış politika ilkesini de içi boş kalıplar haline sokmaya çalışan güç, aynı güctür gene.

Bildirilerinde bağımsız Türkiye'nin özgür vatandaşlarına yakışır bir onurla öğrenmeye zorunlu olduğumuz kavramlar üstüne dikkatinizi çeken genç hukukçuları bu düşüncelerle selâmlıyorum.

- 1) Akis Dergisi - Sayı : 507
- 2) Halide Edip Adıvar - Türkün Ateşle İmtihanı.
- 3) Neşet Halil - Büyük Meclis ve İnkılâp.

DIŞ H BERLER

İNGİLİZ İŞÇİ PARTİSİ İKTİDARA YÜRÜYOR

İngiltere'de son mahalli seçimler, İngiliz İşçi Partisi'nin sonbaharda yapılacak genel seçimlerde iktidarı ele alacağını ve Mr. Harold Wilson'un Downing Street'teki 10 numaralı eve gireceğini göstermektedir.

Londra'da yapılan belediye seçimlerinde Muhafazakâr Parti 36 sandalye kazanırken İşçi Partisi 100 üyelikten 64'ünü elde ederek büyük bir zafer kazanmıştır. İşçi Partisi'nin Belediye Meclisi'nde 28 kişilik çoğunluk sağlaması, bir çok gözlemcilerin tahminlerini aşmıştır.

53 mahalli idarede yapılan seçimler, İşçi Partisi'nin üstünlüğünü daha açık şekilde göstermiştir. 53 seçim çevresinde İşçi Partisi kaybettiği 35 sandalyeye karşılık 205 sandalye kazanmıştır.

İşçi Partisi'nin gittikçe güçlenmesi karşısında, İngiltere Başbakanı Sir Alec Home, normal olarak ilkbaharda yapılması gereken seçimleri sonbahara bırakarak zaman kazanmak yolunu tutmuştur.

Sir Home'un bu kararı üzerine bir konuşma yapan İşçi Partisi Lideri Mr. Wilson, Başbakan'ı «ulusal menfaatleri hiçe saymakla» suçlamış ve «Sir Alec Home'u, seleflerinin bir aşırıdan beri tatbik ettikleri usulü bozmağa sevkeden sebep, partisinin başarısızlığa uğraması korkusudur. Fakat bu, seçim neticelelerini değiştirmeyecektir. İşçi Partisi, Haziran ayı yerine, Ekim ayında galip gelecektir.» demiştir.

SURİYE'DE AYAKLANMA OLDU

Suriye'yi bir «demokratik sosyalist halk cumhuriyeti» haline getirecek yeni anayasanın ilân edilmesine bir gün kala güney komşumuz ayaklanmaya sahne oldu.

ALTMİŞİKİ

Yeni anayasanın getireceği esasları El Baas Gazetesi şöyle açıklıyordu:

«Yeni anayasayı hazırlayan yasama kuvveti, sosyalist doktrine bağlı olduğundan, anayasa metni sosyalizmin esaslarına dayanmaktadır. Aynı şekilde, bu anayasa, üretim araçlarının kolektif karakteri üzerinde de ısrarla durmaktadır. Bugün içinde bulunulan ve Suriye'nin ekonomik imkânlarını geliştirmeye yönelik tarihi merhalenin tabiatı, başka mülkiyet çeşitlerinin de mevcudiyetini gerektirmektedir. Özel teşebbüsün elinde olan üretim araçları da bu merhalede ve iktisadî kalkınma planı çerçevesinde önemli bir görev yüklenenecektir.»

Ancak, anayasa ilân edilmeden Hama Şehri'nde bir ayaklanma olmuştur. Sosyalist Hükümet, ayaklanmanın, hükümetin toprak reformlarına ayak direyen toprak sahipleri tarafından çıkarıldığını bildirmiştir.

İhtilâlin yıldönümünde konuşan Suriye İhtilâl Konseyi Başkanı Emin El Hafız da, gericileri takbih etmiş ve «Gericilerle onları destekleyenler yakında ezilecektir.» demiştir.

Ayaklanmayı müteakip hükümet yayınladığı kararnamelerle, doküma endüstrisi alanında şöhret yapmış büyük şirketlerden üçünü devletleştirmiştir. Suriye'de ayaklanma bastırılmış olmakla beraber Hama, Humus ve Halep'te karışıklıklar devam etmektedir.

GÜNEY AMERİKA'DA SAĞCI DARBELER HEP AYNI GEREKÇE İLE YAPILDI: KOMÜNİZME KAYMAK

Güney Amerika'daki hükümet darbeleri zincirine şimdi de Brezilya'daki ayaklanma eklendi.

1963 yılında Güney Amerika'nın 20 Cumhuriyetinden 4'ünde hükümet darbesi yapılmış bulunuyordu. Darbe yapan subayların hepsi de, memleketlerinin

komünizme kaydığı gerekçesiyle harekete geçmişlerdi.

Geçen yıl yapılan dört darbe şöyle özetlenebilir :

30 Mart 1963'te, Guatemala'da, subaylar cuntası, memleketin Komünizm'e kaymakta olduğunu ileri sürerek Cumhurbaşkanı Niguel Ydigoras Fuertaz rejimini devirmişlerdir. Juntanın başında Albay Enrique Peralta Azurdia bulunmaktadır.

11 Temmuz 1963'te, Ekvator'da, askerî bir cunta, komünizme yakınlık gösterdiği iddiasıyla Cumhurbaşkanı Carlos Arosemena'yı devirmiştir. Cunta, 9 asker ve sivilden kurulu bir kabineyi iktidara getirmiştir.

25 Eylül 1963'te, Dominik'te, askerî bir cunta Cumhurbaşkanı Juane D. Bosch'u devirmiş ve geçici bir sivil hükümet kurmuştur. Cunta, 30 yıldan beri memleketin başına seçimle geçmiş ilk yönetici olan Bosch'un memleketi komünizme sürüklediğini iddia etmiştir.

3 Ekim 1963'te, Honduras'ta, Devlet Başkanı Ramon Filleda Morales'in rejimi, bir askerî hükümet darbesi sonucunda devrilmiştir. Subaylar, Filleda'nın komünizme müsamaha gösterdiğini ileri sürmüşlerdir.

Bu yıl, 2 Nisan günü Brezilya'da Başkan Joao Goulart'a karşı düzenlenen ayaklanma da aynı gerekçeyi taşımaktadır. Muhafazakâr askerî liderler ve politikacılar Goulart'ın Brezilya'yı ikinci bir Küba haline getirmek istediğini ileri sürmüşlerdir.

BREZİLYA'DA SAĞCILARIN DARBESİ

Güney Amerika'da sağcıların yaptıkları hükümet darbelerine bir yenisi eklendi. Brezilya Cumhurbaşkanı Joao Goulart, bir askerî cunta tarafından «memleketi komünizme sürüklendiği» iddiasıyla iktidardan düşürüldü.

Cunta, sadece Goulart'ı düşürmekle kal-

madı, 34 milletvekili ile senatörü de görevlerinden uzaklaştırdı. İlericiler arasında da geniş çapta tevkifler yapıldı. Brezilya Cumhurbaşkanlığı'na, Cunta'nın baskısı ile parlamento, Mareşal Humberto de Alencar Castelo Branco'yu seçti.

Branco ilk konuşmasında, Brezilya'nın Fidel Castro ile ilişkilerin kesileceğini bildirdi. Uruguay'a sığınan eski Cumhurbaşkanı Goulart ise kendisini şöyle savundu :

«Beni devirenler, komünizm aleyhtarlığını bayrak yaptılar. Aslında bu bir aldatmacadır. Zira onlar da bilmektedirler ki, ben her zaman milliyetçi bir politika uyguladım ve Brezilya halkının menfaatine uygun olmayan her fikre karşı çıktım.

Onlar, memleketin mutlak bağımsızlığına ve bütün uluslara saygı ilkelerine dayanan dış politikama muhalefet ediyorlardı. Brezilya uluslararası anlaşmalara riayet edecekse, her şeyden önce ulusal ve halkçı menfaatleri savunmalıdır. Bu hareket hattını izleyerek, yabancı ülkelere sermaye akımını, aşırı, kazanç sağlayan ticareti kontrol altına alan bazı tedbirlere baş vurdum. Bu politikanın, beni, halk tarafından ısrarla istenen bazı temel reform tedbirlerini, bu arada toprak reformu ile ilgili kanunu çıkarmağa sevkettiğine inanıyorum.

Bu temel reformlar, menfaat gruplarının tepkisine ve dolayısıyla devrilmeme yol açtı.»

Cuntanın yaptığı darbeye rağmen, Brezilya işçi sınıfı ve emekçileri Goulart'ın politikasından yana çıkmaktadır.

Nitekim, işçilerden her an karşı bir hareket gelebileceğinden endişelenen cuntacılar adına Harbiye Bakanı Costa, işçilere hitaben bir konuşma yaparak kendilerine tanınan haklardan faydalanmağa devam edeceklerini açıklamak zorunda kalmıştır.

LAOS'TA SAĞCI GENERALLER TARAFSIZ YÖNETİMİ YIKTI

Laos'ta iki yıl önce binbir güçlkle kurulabilen Prens Suvanna Fuma'nın tarafsız yönetimi, bir grup sağcı general tarafından yıkılmıştır.

General Kouprasith'in kumandasındaki 18 general ve 76 yüksek rütbeli subaydan kurulu cunta, Prens Suvanna Fuma'yı görevinden istifa ettirdikten sonra yayınladığı bildiriye, «üç partinin bir araya gelerek bir türlü anlaşamaları üzerine memleketin siyasi ve ekonomik durumunu göz önünde bulundurarak müdahale ettiklerini» ileri sürmüştür.

Ancak, sağcı lider General Phoumi Nosavan, harekete katılmamıştır.

Laos'taki olaylar, uluslararası bir tepki yaratmış, Laos'un tarafsızlığını sağlayan Cenevre Konferansı'nın temsilcileri İngiliz Maslahatgüzarı John Denson ile Sovyet Elçisi Ufannasiev derhal bir görüşme yapmışlar ve Prens Souvanna Fuma'yı Laos'un meşru Başbakanı olarak tanıdıklarını bildirmişlerdir.

Laos'ta tarafsız ve solcu eğilimlerin çok güçlü olduğunu dikkate alan gözlemciler, bu ülkede durumun kısa zamanda uluslararası meseleler yaratacağı endişesini belirtmişlerdir.

Laos'un solcu lideri Prens Souphonouvong, hükümet darbesinden dolayı Amerika Birleşik Devletleri'ni sorumlu tutmuş ve 1962 Cenevre Anlaşması'na imza koymuş bulunan 14 devleti, durumu incelemeye davet etmiştir.

SOVYET — ÇİN ÇEKİŞMESİ

Bir süreden beri Komünist Çin ile Sovyetler Birliği arasında beliren ideolojik ihtilaf, karşılıklı sert ithamlarla devam

ederken, Sovyet Başkanı ve Komünist Partisi Sekreteri Kruşçev'in 70 inci doğum yıldönümü dolayısıyla gönderdikleri kutlama mesajlarında Komünist Çin liderleri, Pekin ile Moskova arasında çekişmenin geçici olduğunu bildirdiler.

Komünist Çin Lideri Mao Tse Tung, Devlet Başkanı Liu Shao - chi, Başbakan Chou En - lai'nin imzalarını taşıyan mesajda şöyle deniliyordu :

«Marksizm -Leninizm ile ilgili bir takım prensip meselesinden dolayı aramızda ihtilafın olmasına rağmen, bütün bunların geçici olduğuna gerçekten inanmaktayız. Büyük dünya buhranı vukuunda, iki parti, memleketlerimiz ve milletlerimiz, müşterek düşmanımıza karşı muhakkak ki yanyana olacaklardır.»

Buna karşılık, Kruşçev de, Sovyet Hükümeti'nin Pekin ile münasebetlerini kesmeyeceğini söylemiş ve «Kremlin bir yakınlaşma ve anlaşma için daima açık kapı bırakacaktır. Dünya komünist hareketinde karşılıklı anlaşma ve bağdaşmaya, prensip tâvizleri ile değil, Marksist - Leninist öğretinin dürüst bir izahı ve yorumu ile ulaşılmalıdır.» demiştir.

Kruşçev, daha önce Macaristan'a yaptığı seyahat sırasında «Komünist Çin liderlerine çatarak» Sadece çok aptal bir insanın, sosyalizmi kardeş cemaat ve halkların desteğini kullanmak yerine tek başına yerleştirmenin daha kolay olduğunu ispat etmek için çalışabileceğini» söylemişti.

Kruşçev'in doğum yıldönümünü kutlama töreninde bulunmak üzere Moskova'ya giden Komünist liderlerden Polonya Lideri Gomulka, Komünist Çin yöneticilerine çatarak, «Batılı emperyalist memleketlerin komünist ihtilaller için henüz yeterli kadar olgunlaşmadıklarını» belirtmiştir.

ATAÇ KİTABEVİ YAYINLARI

DÜŞLERİN ÖLÜMÜ. Tahsin Yücel - Türk Dil Kurumu armağanı -	2 lira
DEĞİŞİM. Franz Kafka - Çev. : Vedat Günyol	>
İÇE KAPANIŞ. Charles Baudelaire - Haz. : Şükran Kurdakul	>
KORKUNUN PARMAKLARI. Muzaffer Buyrukeu	>
YENİ NİMETLER. André Gide - Çev. : Vedat Üretirlik	>
KIRMIZI YAPRAKLAR. William Faulkner - Çev. : Ülkü Tamer	>
FELSEFE TARİHİ SÖZLÜĞÜ - Hatemi Senih Sarp (Millî Eğitim Bakan- lığınca okullara salık verilmiştir.)	>
YANLIŞLIK. Albert Camus - Çev. : Ferid Edgü (Tükenmiştir)	>
ÇİVİ YAZISI. İhan Berk	>
İNGİLİZ - AMERİKAN ŞİİRİ - Haz. : Bilge Umar (Ünlü İngiliz - Amerikan şairlerinin hayatları; eserlerinden örnekler)	>
ALIN TERİ. Jack London. - Çev. : Selma Kurdakul	>
MAVİ VE KARA. Sabahattin Eyüboğlu	>
ÇOK KAPILI ODA - Asım Bezirci	>
MÜTHİŞ ÇOCUKLAR - Jean Cocteau. Çev. : Vedat Üretirlik	2 lira
MİTOLOGYADAN ÜNLÜ KİŞİLER. - Emel Dilman (Millî Eğitim Bakan- lığınca okullara salık verilmiştir).	>
TAŞ ÇATLASA - Yaşar Kemal	3 lira
SAYGILI YOSMA. Jean - Paul Sartre - Çev. : Orhan Veli Kanık	2 lira
DOĞU - BATI. Melih Cevdet Anday	3 lira
DİRİLEN ŞEHİR. Jules Romains - Çev. : Sabahattin Eyüboğlu (Resimler : Ferruh Doğan.)	2 lira
MEMLEKET ÖZLEMİ. Langston Hughes - Çev. : Necati Cumah	2 lira
DÜŞÜŞ. Albert Camus - Çev. : Ferid Edgü	3 lira
BULANTI. Jean - Paul Sartre - Çev. : Selahattin Hilâl	6 lira
SPLEEN DE PARIS - Paris Sıkıntısı - Charles Baudelaire Çev. : Tahsin Yücel	3 lira
BELÂ ÇİÇEĞİ - Attila İhan	3 lira
KAPALI MUTLULUK - Dünya Şiirinden Seçmeler - Çev.: Coşkun Zengin	2 lira
SUSUZ YAZ - Necati Cumah	4 lira
SISYPHE EPİSANESİ. Albert Camus - Çev. : Tahsin Yücel	4 lira
YÜZ ÜNLÜ SENFONİ. Paul Grabbe - Çev. : Selma Kurdakul	5 lira
ÇAĞDAŞ ALMAN HİKAYESİ — Haz. : Kâmuran Şipal	4 lira
HAYDARI KAMPI - Themis Kornaros - Çev. : Nevzat Hatko	5 lira

(Devamı arka sayfada)

Ataç Kitabevi Yayınları

- Asım Bezirci - Hüseyin Cöntürk
GÜNLERİN GETİRDİĞİ, GÜNLERİN GÖTÜRDÜĞÜ - 4 lira
- KALPAKLILAR — Samim Kocagöz 7,5 lira
- ÖLEN ADAM — D. H. Lawrence - Çev.: Bilge Karasu 2 lira
(Türk Dil Kurumu Çeviri Armağanı)
- VOLTAIRE — Çev.: Suat Erginer 2 lira
- ĞERGEDAN — E. Ionesco - Çev: Fikret Adil 3 lira
- DİNAMİT — B. Traven - Çev : Adalet Cimcoz 3 lira
- MİLENA'YA MEKTUPLAR — F. Kafka - Çev. : Adalet Cimcoz 6 lira
II. Baskı. İki cilt bir arada
(Türk Dil Kurumu Çeviri Armağanı)
- TERSİ VE YÜZÜ — Albert Camus - Çev. : Tahsin Yücel 3 lira
- DOLUDİZGİN — Samim Kocagöz 7,5 lira
- KURLAR SOFRASI — Atilla İlhan 7,5 lira
- YAZ DÖNEMİ — Behçet Necatigil 2 lira
- ALEKSİ ZORBA — Nikos Kazancakis - Çev.: Ahmet Angın 7,5 lira
- SİYASET ÇARKI — Jean - Paul Sartre - Çev.: Güzin Sayar 3 lira
- NİCE KAYGILARDAN SONRA — Şükran Kurdakul 2 lira
- DÜNYADA HARP VARDI — Orhan Kemal 2 lira
- BİR AÇIDAN — Mehmet Seyda 2 lira
- KAVEL — Hasan Hüseyin (Yeditepe Şiir Armağanı) 2 lira
- SİNEKLER — J. Paul Sartre Çeviri: Tahsin Yücel 3 lira
- BEN SANA MECBURUM — Atilla İlhan - İkinci Baskı 3 lira
- PSİKANALİZ AÇISINDAN EDEBİYAT — Freud - Yung - Adler
Çev. : Selâhattin Hilav 3 lira
- KOMEDİ SANATI — A. Seyler - S. Gaggard Çev.: Suat Taşer 3 lira
- BİR DELİNİN NOTLARI — Gogol. Çev.: Mehmet Özgül 3 lira
- DÂVÂ — Franz Kafka - Çev.: Kâmuran Şipal 7,5 lira
- BU AY ÇIKANLAR**
- KURLAR SOFRASI — II. Cilt - Atilla İlhan 7,5 lira
- ASLAN ASKER ŞVAYK — J. Hašek - Çev: Ayşegül Günkut 6 lira
- 1 — Yayınlarımızdan satış fiyatları ile 60 liralık kitap sipariş eden okurlar Eylem'e bir yıllık, 30 liralık kitap sipariş eden okurlar altı aylık abone kaydedilir.
- Posta ücretleri tarafımızdan ödenerek, kitaplar taahhütlü olarak gönderilir. **ÖDEMELİ SİPARİŞ KABUL EDİLMEZ. KİTAP ADLARI İLE BİRLİKTE ÜCRETLERİN POSTALANMASI GEREKİR.**
- 2 — Abone indiriminden yararlanmak istemiyen okurlara 15 liradan yukarı siparişlerine % 20 indirim yapılır. **ÖDEMELİ SİPARİŞ KABUL EDİLMEZ. KİTAP ADLARI İLE BİRLİKTE ÜCRETİN POSTALANMASI GEREKİR.**